

EDUNVALVONTAVALTUUTETUN ESTEELLISYYS
YKSITYISEN OSAKEYHTIÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Hyvinvointioikeus
Pro gradu -tutkielma
Kaisa Ojala
Kevät 2020

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Edunvalvontavaltuutetun esteellisyys yksityisen osakeyhtiön päätöksenteossa

Tekijä: Kaisa Ojala

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Hyvinvointioikeuden maisteriseminaari

Työn laji: Tutkielma X Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: VIII + 76

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkastellaan, kuinka lain edunvalvontavaltuutuksesta (648/2007, EVVL) esteellisyysäännökset suhtautuvat valtuutetun toimintaan yksityisen osakeyhtiön päätöksenteossa silloin, kun valtuutettu edustaa valtuuttajaa. Tarkoituksena on selvittää, millaisissa osakeyhtiön päätöksentekotilanteissa edunvalvontavaltuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa ja millaiset päätöksentekotilanteet voivat aiheuttaa valtuutetun esteellisuuden. Tutkimusmetodina on pääasiassa lainopillinen tulkinta.

EVVL 17 § sisältää ne tilanteet, joissa valtuutettu on esteellinen edustamaan valtuuttajaa. Valtuutetun esteellisyys voi perustua joko oikeustoimen vastapuolen asemaan tai valtuutetun ja valtuuttajan väliseen eturistiriitaan. Asemaan perustuvassa esteellisyydessä esteellisyys syntyy valtuutetun muodollisella vastapuoliasemalla suhteessa johonkin laissa lueteltuun tahtoon. Eturistiriitaan perustuva esteellisyys kattaa kaikki muut tilanteet, joissa valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat joutua ristiriitaan keskenään. Esteellisenä tehdystä oikeustoimesta seuraa oikeustoimen pätemättömyys, johon voi vedota ainoastaan valtuuttaja.

EVVL:n säännösten lisäksi tutkimuskysymykseen vastaaminen edellyttää myös osakeyhtiön päätöksenteon tuntemista sekä osakeyhtiölain (624/2006, OYL) mukaisten esteellisyysäännösten huomioimista. Koska OYL:n säännökset estävät valtuutettua edustamasta valtuuttajaa yhtiön hallituksessa, keskittyy tutkielma käsittelemään valtuuttajan esteellisyyttä osakeyhtiössä osakkeenomistajille kuuluvan päätöksenteon näkökulmasta.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että valtuutetun esteellisyys syntyy varsin usein osakeyhtiön päätöksenteossa, mikäli valtuutettuna toimii henkilö, joka on itse kyseisen yhtiön hallituksen jäsen tai osakkeenomistaja. Tästä syystä ulkopuolisen, yhtiön toimintaan kytkeytymättömän, valtuutetun nimeäminen olisi paras vaihtoehto esteellisyystilanteiden välttämiseksi. Esteettömän valtuutetun nimeäminen turvaa sen, etteivät oikeustoimen osapuolet tule sidotuiksi pätemättömään oikeustoimeen. Tutkielmassa otetaan kantaa myös esteellisyyssäännösten ja edunvalvojan toiminnan valvonnan väliseen ristiriitaan. EVVL:n esteellisyyssäännökset vastaavat pitkälti lain holhoustoimesta (442/1999, HolTL) säännöksiä edunvalvojan esteellisyydestä, mutta valtuutettuun kohdistuva valvonta on pääsääntöisesti huomattavasti vähäisempää kuin HolTL:n mukaisen edunvalvojan valvonta. Tästä syystä EVVL:n mukaisiin esteellisyystilanteisiin on todellisuudessa vaikea puuttua.

Avainsanat: Edunvalvontavaltuutus, valtuutettu, esteellisyys, osakeyhtiö

SISÄLLYS

LÄHTEET	III
LYHENTEET	VIII
1. JOHDANTO	1
1.1. Taustaa	1
1.2. Tutkielman tavoitteet ja rajaus	4
1.3. Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto	6
1.4. Tutkielman rakenne	7
2. EDUNVALVONTAVALTUUTUKSESTA	10
2.1. Edunvalvontavaltuutuksen taustatekijöitä	10
2.1.1. <i>Itsemääräämisoikeus ja valtuuttajan suojaamisen periaate .....</i>	<i>10</i>
2.1.2. <i>Edunvalvonnan kasvun hillitseminen .....</i>	<i>11</i>
2.1.3. <i>Kansainvälinen kehitys .....</i>	<i>13</i>
2.2. Edunvalvontavaltuutus muissa Pohjoismaissa	14
2.3. Edunvalvontavaltuutuksen laatiminen	16
2.3.1. <i>Laatimisen edellytykset .....</i>	<i>16</i>
2.3.2. <i>Valtuutuksen muotovaatimukset .....</i>	<i>17</i>
2.3.3. <i>Valtuutuksen vähimmäissisältö .....</i>	<i>18</i>
2.3.4. <i>Muista valtuutukseen otettavista määräyksistä .....</i>	<i>19</i>
2.4. Valtuutuksen voimaan tulo	21
2.5. Valvonta	24
3. EDUNVALVONTAVALTUUTUSLAIN MUKAISET ESTEELLISYYSSÄÄNNÖKSET	27
3.1. Yleistä esteellisyydestä	27
3.2. Asemaan perustuva esteellisyys	28
3.3. Eturistiriitaan perustuva esteellisyys	30
3.4. Esteellisyyden torjuminen	32
3.4.1. <i>Esteellisyyden torjuminen edunvalvontavaltuutusta laadittaessa .....</i>	<i>32</i>
3.4.2. <i>Esteellisyyden torjuminen ennen oikeustoimea .....</i>	<i>33</i>
3.5. Esteellisyyden seuraukset	35
3.5.1. <i>Oikeustoimen pätemättömyys .....</i>	<i>35</i>
3.5.2. <i>Valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuus .....</i>	<i>38</i>
4. PÄÄTÖKSENTEKO OSAKEYHTIÖSSÄ	40
4.1. Yleistä	40
4.2. Päätöksenteko hallituksessa	41
4.3. Päätöksenteko yhtiökokouksessa	42
4.4. Esteellisyys päätöksenteossa osakeyhtiölain mukaisesti	45

4.4.1.	<i>Hallituksen jäsenen esteellisyys</i>	45
4.4.2.	<i>Osakkeenomistajan esteellisyys</i>	48
5.	VALTUUTETUN ESTEELLISYYS OSAKEYHTIÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA OSAKEYHTIÖLAIN MUKAISESTI	51
5.1.	Valtuutetun esteellisyys hallitustyöskentelyssä	51
5.2.	Valtuutetun esteellisyys yhtiökokouksessa	52
6.	VALTUUTETUN ESTEELLISYYS OSAKEYHTIÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA EDUNVALVONTAVALTUUTUSLAIN MUKAISESTI	55
6.1.	Esteellisyytilanteiden käsittelyn raja	55
6.2.	Varsinainen yhtiökokous	56
6.2.1.	<i>Vastuuvapauden myöntäminen</i>	56
6.2.2.	<i>Hallituksen jäsenten valitseminen</i>	57
6.2.3.	<i>Tilinpäätöksen vahvistaminen ja voitonjaosta päättäminen</i>	59
6.3.	Ylimääräinen yhtiökokous	60
6.3.1.	<i>Osakeanti</i>	60
6.3.2.	<i>Yhtiöjärjestyksen muutos</i>	61
6.4.	Yritys- ja rakennejärjestelyt	65
6.4.1.	<i>Sulautuminen</i>	65
6.4.2.	<i>Osakevaihto</i>	67
6.4.3.	<i>Jakautuminen</i>	68
6.4.4.	<i>Liiketoimintasiirto</i>	70
6.5.	Esteellisyyden seuraukset	70
6.6.	Valtuuttajan omistusosuuden ja äänivallan vaikutus esteellisyyden arviointiin	71
7.	JOHTOPÄÄTÖKSET	74

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Antila, Tuomo, Edunvalvontavaltuutus. WSOYpro 2007.

Hannula, Antti – Kari, Matti – Mäki, Tia, Osakeyhtiön hallituksen ja johdon vastuu. Alma Talent Oy 2014.

Heino, Sasu – Korkeamäki, Tuomas – Sirén Erik, Täysi-ikäisten edunvalvonta. FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2016.

Helin, Markku, Edunvalvojan päätösvallan rajoista. Lakimies 6–7/2001, s. 1070–1088.

Helminen, Sakari, Osakeyhtiön yhtiöjärjestys. Alma Talent Oy 2006.

Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17 2011. Saatavana osoitteessa: [<http://docplayer.fi/5397838-Mitka-metodit-opas-oikeustieteen-metodologiaan.html>]. (2.4.2020)

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjalainen, Teuvo, Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. uudistettu painos. Talentum Media Oy 2008.

Immonen, Raimo, Yritysjärjestelyt. 7. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.

Immonen, Raimo – Nuolimaa, Risto, Osakeyhtiöoikeuden perusteet. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2017.

Kangas, Urpo, Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2019.

Kangas, Urpo, Läheinen ja erityisen läheinen. Teoksessa Velka, vakuus ja prosessi. Juhla-julkaisu Erkki Havansi 1941–11/7–2001, ss. 86–120. Talentum Media Oy 2001.

Kolehmainen, Antti, Edunvalvojan edustusvalta ja päämiehen itsemääräämisoikeus. Lakimies 3–4 /2019, s. 289–312.

Kolehmainen, Antti, Edunvalvonta, lahja ja jäämistösuunnittelu. Defensor Legis 3/2010, s. 264–279.

Kolehmainen, Antti – Räbinä, Timo, Jäämistösuunnittelu. Alma Talent Oy 2012.

Kyläkallio, Kalle, Yritysjuridiikka. Edita Publishing Oy 2018.

Lush, Denzil, Adult Guardianship and Powers of Attorney in England and Wales. Teoksessa Special Needs Financial Planning: A Comparative Perspective, toim. Ho, Lusina – Lee Rebecca, Cambridge University Press 2019. ss. 117–148.

Markkanen, Niko, Suunnattu osakeanti ja yhdenvertaisuusperiaate. Acta Legis Turkuensia 2014.

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, Osakeyhtiö III. Corporate governance. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2019.

Mähönen, Jukka – Säiläkivi, Antti – Villa, Seppo, Osakeyhtiölaki pienyhtiössä. Alma Talent Oy 2007.

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, Osakeyhtiö I. Yleiset opit. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2015.

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, Osakeyhtiöoikeus käytännössä. Alma Talent Oy 2013.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna, Päämies rationaalisena toimijana – teoriaa ja käytäntöä edunvalvonnassa olevan ihmisen itsemääräämisoikeudesta. Lakimies 1/2018, s. 3–28.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna, Ikääntymisen ennakointi – Vanhuuteen varautumisen keinot. Alma Talent Oy 2013.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna – Juva, Kati – Pirttilä, Tuula, Dementoituvan ihmisen oikeudellinen toimintakyky ja sen lääketieteellinen arviointi. Lakimies 6/2006, s. 942–970.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna – Karvonen-Kälkjä, Anja, Vanhuusoikeuden perusteet. Alma Talent Oy 2017.

Määttä, Kalle, Yritysoikeus yritystoiminnan suunnittelussa. Edita Publishing Oy 2005.

Nikumaa, Henna – Koponen, Elina, Miten turvaan tahtoni toteutumisen? Opas oikeudelliseen ennakointiin. Suomen muistiasiantuntijat ry:n julkaisut 1/2016. Lönnberg Painot Oy 2016.

Nyström, Pekka, Osakeyhtiön hallituksen jäsenen lojaliteettivelvollisuus ja kilpailukielto. Oikeustieto 6/2015. Kommentoituja oikeustapauksia hovioikeudesta.

Pönkä, Ville, Osakkeen lunastaminen: Osakeyhtiö- ja sopimusoikeudellinen tutkimus. Alma Talent Oy 2015.

Pönkä, Ville, Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä. Alma Talent Oy 2012.

Pönkä, Ville, Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta. Edita Publishing Oy 2008.

Ruohonen, Janne, Osakeyhtiön voitonjaon maksukykytesti ja vastuu maksukyvyyn säilyttämisestä. Tampere University Press 2012.

Salo, Marika, Hyvä liiketoimintapäätös ja johdon vastuu. Alma Talent Oy 2015.

Sarja, Mikko, Edunvalvonta ja läheiset. Edilex 2017/28.

Savela, Ari, Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2015.

Sillanpää, Matti J. – Koski, Pauli, Yhtiöoikeus. Alma Talent Oy. Päivitetty 27.1.2020. Luettu 16.4.2020. Vaatii käyttöoikeuden. [http://fokus.almatalent.fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/DADBGXGTBF#kohta:YHTI\(\(d6\)OIKEUS/piste:t53S](http://fokus.almatalent.fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/DADBGXGTBF#kohta:YHTI((d6)OIKEUS/piste:t53S).

Tornberg, Johanna, Edunvalvonta, itsemääräämisoikeus ja oikeudellinen laatu. Lapin yliopistokustannus 2012.

Tornberg, Johanna – Kuuliala, Matti, Suomen edunvalvontaoikeus. Alma Talent Oy 2015.

Vahtera, Veikko, Sopimusajattelun käyttö osakeyhtiöoikeudessa. Lakimies 7–8/2018, ss. 1048–1069.

Villa, Seppo, Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö. 5. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018 a.

Villa, Seppo, Suunnattu osakeanti ja painava taloudellinen syy: KKO 2018:19. Defensor Legis 2018/4, ss. 722–728, b.

Välimäki, Pertti, Edunvalvontaoikeus. Sanoma Pro Oy 2013.

Välimäki, Pertti, Holhustoimen pääpiirteet. Alma Talent Oy 2008.

VIRALLISLÄHTEET

HE 305/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvopaperimarkkinalain ja osakeyhtiölain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

HE 52/2006 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta sekä holhoustoimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

HE 109/2005 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HE 69/2000 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 146/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle holhouslainsäädännön uudistamiseksi.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 27/1977 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HaVL 19/1998 vp. Hallintovaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä holhoustoimilainsäädännön uudistamiseksi.

Oikeusministeriön julkaisu 32/2016. Selvityksiä ja ohjeita. Edunvalvonnan käsikirja. Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän suositukset.

Recommendation No. R(99) 4 of the Committee of Ministers to Member States on Principles Concerning the Legal Protection of Incapable adults.

Recommendation CM/Rec(2009)11 of the Committee of Ministers to member state on principles concerning continuing powers of attorney and advance directives for incapacity.

Slutbetänkande av Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare, Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna. SOU 2004:112.

Regerings proposition 2016/17:30 – Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträderskap för vuxna.

Ot. Prp. Nr. 110 (2008-2009) – Om lov om vergemål (vergemålsloven)

Norges offentlige utredninger, Vergemål. NOU 2004:16.

Forslag til lov om fremtidsfuldmagter, 2015. (2015/1 LSF 135)

MUUT LÄHTEET

Lehisto, Janne, *Prosessinomistaja, ylitarkasta, Digi- ja väestötietovirasto*. Yksityinen sähköpostiviesti, 5.5.2020. Viestin saaja: Kaisa Ojala.

Verohallinnon ohje, Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen. Laadittu 1.1.2020. Luettu 11.5.2020. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49340/yritysjarjestelyt-ja-verotus---jakautuminen/>.

Verohallinnon ohje, Yritysjärjestelyt ja verotus – osakevaihto. Laadittu 7.8.2017. Luettu 10.5.2020. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48557/yritysjarjestelyt-ja-verotus-osakevaihto/#1-yleista-yritysjarjestelyista>.

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

KKO 1988:61

KKO 1999:12

LYHENTEET

Laki edunvalvontavaltuutuksesta	EVVL
Laki elinkeinotulon verottamisesta	EVL
Laki holhustoimesta	HolTL
Laki varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista	OikTL
Maakaari	MK
Osakeyhtiölaki	OYL
Vanha osakeyhtiölaki	VOYL

1. JOHDANTO

1.1. Taustaa

Edunvalvonnassa edunvalvoja hoitaa päämiehen puolesta sellaisia pääasiassa taloudellisia asioita, joita päämies ei itse kykene tai ole oikeutettu hoitamaan¹. Perinteisen edunvalvonnan rinnalle säädettiin vuonna 2007 uusi oikeudellinen järjestelmä edunvalvontavaltuutus, joka mahdollistaa yksilön oma-aloitteisen varautumisen tulevaisuuteen. Edunvalvontavaltuutuksen tarkoituksena on, että yksilö (*valtuuttaja*) voi valtuuttaa henkilön (*valtuutettu*) huolehtimaan asioistaan, sen varalta, että tulee myöhemmin itse sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Laki edunvalvontavaltuutuksesta (648/2007, EVVL) astui voimaan 1.11.2007.²

Edunvalvontavaltuutus sisältää yksityisoikeudellisia piirteitä, sillä siinä on kysymys henkilön omaan tahdonilmaisuuun perustuvasta edustuksesta³. Edunvalvontavaltuutus perustuu aina valtakirjaan eli valtuutukseen, jossa valtuuttaja itse voi määrittää, mitä asioita valtuutus tulee koskemaan⁴. Edunvalvontavaltuutukseen sovelletaan oikeustoimilain (Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista, 228/1929, OikTL) mukaista valtuutusta koskevia sääntöjä ja periaatteita niissä tilanteissa, kun EVVL:ssa ei toisin säädetä⁵.

Edunvalvontavaltuutus kuitenkin eroaa huomattavasti OikTL:n mukaisesta valtuutuksesta. Edunvalvontavaltuutus ei tule voimaan pelkästään valtakirjan allekirjoittamisella, vaan edunvalvontavaltuutuksen voimaan tulo edellyttää aina holhousviranomaisen vahvistuksen. Edunvalvontavaltuutus, toisin kuin tavallinen valtuutus, rekisteröidään ja valtuutuksen tultua voimaan valtuuttajan toimintaa valvoo holhousviranomainen.⁶ Tämän perusteella voidaan todeta, että tarkoitusperiltään sekä vaikutuksiltaan edunvalvontavaltuutus rinnastuu enemmän lain holhoustoimesta (442/1999, HolTL) mukaiseen edunvalvontaan kuin OikTL:n mukaiseen valtuutukseen⁷.

---

¹ Kyläkallio 2018, luku 1.

² Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkämä 2017, s. 75.

³ Antila 2007, s. 1.

⁴ Antila 2007, s. 2.

⁵ Välimäki 2013, s. 10.

⁶ Antila 2007, s. 2.

⁷ Välimäki 2013, s. 2.

Suurin ero HolTL:n mukaisen edunvalvonnan ja edunvalvontavaltuutuksen välillä on, kuten edellä on tuotu ilmi, että edunvalvontavaltuutus on yksityisoikeudellinen valtuutus, joka perustuu yksilön omaan tahdonilmaisuu⁸. HolTL:n mukainen edunvalvonta sen sijaan perustuu lakiin⁹ sekä viranomaisen päätöksentekoon¹⁰. Edunvalvontavaltuutus on HolTL:n mukaista edunvalvontaa täydentävä oikeudellinen väline, joka on tarkoitettu edunvalvonnan syrjäyttäväksi ja ensisijaiseksi muodoksi. Mikäli henkilölle on määrätty edunvalvontavaltuutuksen mukainen valtuutettu, ei hänelle voida enää määrätä HolTL:n mukaista edunvalvojaa hoitamaan edunvalvontavaltuutuksessa määriteltyjä asioita.¹¹

Edunvalvontavaltuutuksen synty on etukäteinen¹². Valtuuttajan tulee tehdä valtuutus jo ennen kuin hän tulee sairauden tai muun sellaisen syyn vuoksi kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Sen sijaan perinteistä HolTL:n mukaista edunvalvonnan määräämistä voidaan hakea vasta siinä vaiheessa, kun henkilö on tullut sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi valvomaan etuaan tai huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista. Lisäksi edellytyksenä on, että nämä eivät tule asianmukaisesti hoidetuiksi muulla tavoin. Edunvalvojan määräämisen hakemisen jälkeenkin kuluu huomattavasti aikaa ennen kuin edunvalvonta astuu voimaan, sillä edunvalvojan määräämiseen liittyvä prosessi vie aina oman aikansa.¹³

Edunvalvontavaltuutus eroaa HolTL:n mukaisesta edunvalvonnasta myös valvonnan osalta. Edunvalvontavaltuutuksen mukaisessa edunvalvonnassa valtuutetun toimia valvotaan huomattavasti vähemmän kuin edunvalvojaa¹⁴. Valtuutettu ei ole esimerkiksi velvollinen tekemään holhousviranomaiselle vuositiliä¹⁵ toisin kuin edunvalvoja¹⁶. Toisekseen edunvalvontavaltuutukseen ei lähtökohtaisesti kuulu oikeustointen lupakontrollia. HolTL 34 §:ssä on lueteltu sellaiset oikeustoimet, joihin edunvalvoja päämiehensä puolesta ei saa ryhtyä ilman holhousviranomaisen suostumusta. Tällainen oikeustoimi on esimerkiksi perinnöstä luopuminen. EVVL ei sen sijaan sisällä edellä mainitun kaltaista listaa luvanvaraisista oikeustoimista. Lupakontrollin lisääminen on kuitenkin mahdollista, mikäli valtuutukseen otetaan

---

⁸ Antila 2007, s. 1.

⁹ Antila 2007, s. 1.

¹⁰ Välimäki 2008, s. 158.

¹¹ Välimäki 2013, s. 10.

¹² Välimäki 2013, s. 10.

¹³ Heino – Korkeamäki – Sirén 2016, s. 7.

¹⁴ Välimäki 2013, s. 10.

¹⁵ Antila 2007, s. 141.

¹⁶ Heino – Korkeamäki – Sirén 2016, s. 13.

siitä erillinen määräys.¹⁷ Edunvalvontavaltuutukseen kohdistuvaa valvontaa käsitellään tässä tutkielmassa tarkemmin jäljempänä.

Edunvalvontavaltuutus lisää valtuuttajan itsemääräämisoikeutta. Valtuuttajalla on edunvalvontavaltuutuksen avulla mahdollisuus etukäteen, ennen kuin on menettänyt oikeustoimikykyisyytensä, päättää kuinka hänen asioitansa tulee hoitaa sen jälkeen, kun hän ei enää itse ole siihen kykeneväinen.¹⁸ Valtuuttaja voi esimerkiksi määrätä, että hänen omistamansa perheyhtiön osakkeet voidaan myydä alihintaisella kaupalla hänen lapsilleen. HolTL:n mukaisessa edunvalvonnassa tämä ei olisi mahdollista¹⁹. Toki edunvalvonnankin keskeisimpiin periaatteisiin kuuluu itsemääräämisoikeus²⁰, jota pyritään toteuttamaan muun muassa HolTL 43 §:n mukaisella päämiehen kuulemisella. Edunvalvontavaltuutuksen mukaisella valtuutetulla on kuitenkin huomattavasti vapaammat kädet toimia valtuuttajan tahdon mukaisesti kuin HolTL:n mukaan määrättyllä edunvalvojalla²¹. Kriittisimpien tulkintojen mukaan päämiehen vaikuttamismahdollisuudet edunvalvontaan ovat miltei olemattomat sen jälkeen, kun edunvalvoja on määrätty²².

Mikäli henkilö joutuu EVVL:n mukaiseen edunvalvontaan, ei se rajoita hänen oikeustoimikelpoisuuttaan. Voimassa oleva edunvalvontavaltuutus ei lähtökohtaisesti rajoita valtuutetun kompetenssia eli kelpoisuutta muuttaa oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan omilla tahdonilmauksillaan.²³ Valtuuttajalla voi siten edunvalvontavaltuutuksen voimaan saattamisen jälkeenkin tehdä itseään koskevia oikeustoimia, esimerkiksi solmia sopimuksia kolmannen osapuolen kanssa. Oikeustoimikelpoisuuden rajoittaminen on mahdollista ainoastaan HolTL:n säännösten mukaisesti. Toki edunvalvontavaltuutuksenkin mukaisessa edunvalvonnassa valtuutettu saattaa valtuutuksen voimassa ollessa mennä niin heikkoon kuntoon, ettei häntä voida katsoa tosiasiallisesti oikeustoimikelpoiseksi. Oikeustoimikelpoisuutta ei kuitenkaan tällöin rajoiteta lain nojalla.

Kaikista edunvalvontavaltuutuksen ja HolTL:n mukaisen edunvalvonnan eroista huolimatta oikeudellisessa systematiikassa edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely luetaan osaksi holhousoikeutta, joka taas kuuluu henkilöoikeuteen. Holhousoikeus sääntelee yksilöiden oikeustoimikelpoisuutta sekä oikeustoimikelpoisuutta vailla olevien tai asioidensa

---

¹⁷ Välimäki 2013, s. 10.

¹⁸ Välimäki 2013, s. 10.

¹⁹ Kolehmainen 2010, s. 265.

²⁰ Välimäki 2008, s. 2.

²¹ Kangas 2019, s. 269.

²² Tornberg 2012, s. 244.

²³ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 95–96.

hoitamiseen muutoin kykenemättömien yksilöiden edustamista.²⁴ Tästä syystä tämäkin tutkielma tukeutuu osittain HolTL:iin. Edunvalvontavaltuutuksen ollessa suhteellisen tuore oikeudellinen järjestelmä, löytyy oikeuskirjallisuutta enemmän HolTL:n puolelta. Tutkielmassa on kuitenkin aina jokaisessa kohdassa erikseen perusteltu HolTL:n soveltuvuus asiassa. Tällainen peruste voi olla esimerkiksi säännösten samankaltaisuus. Joissakin tilanteissa voi olla myös tarkoituksenmukaista verrata, kuinka asiaa säädellään HolTL:n puolella.

1.2. Tutkielman tavoitteet ja raja

Henkilökohtainen kokemukseni on, että hyvin monet ihmiset pitävät edunvalvontavaltuutuksen laatimista tärkeänä. Ihmiset kokevat merkittäväksi sen, että saavat itse etukäteen päättää valtuutettuna toimivan henkilön sekä sen, millaisissa asioissa kyseinen henkilö saa heitä edustaa. Moni pitää myös myönteisenä sitä, että holhousviranomaisen rooli on edunvalvontavaltuutuksissa suppeampi, joten koko edunvalvontajärjestelmä koetaan vähemmän byrokrattiseksi ja siten yksinkertaisemmaksi toteuttaa.

Edunvalvontavaltuutusten merkittävyys on huomattu myös yritysmaailmassa. Etenkin pienissä yrityksissä koetaan, että niin sanotusti pahojen päivien varalle on tärkeää laatia edunvalvontavaltuutus. Yritysmaailmassa arvostetaan sitä, että edunvalvontavaltuutukseen on mahdollista ottaa määräyksiä siitä, kuinka yritystoimintaa tulee jatkaa siinä tilanteessa, kun valtuuttaja ei kykene enää tekemään päätöksiä yhtiötä koskevissa asioissa. Yritysten osalta valtuutetuksi usein toivotaan henkilöä, jolle yrityksen asiat ovat jo entuudestaan tuttuja. Usein tämä tarkoittaa esimerkiksi yhtiökumppania.

Harvoin tällaisessa tilanteessa kuitenkaan muistetaan ajatella sitä, millaisia esteellisyytilanteita tämä läheisen yhtiön toiminnassa jo mukana olevan henkilön valtuuttaminen aiheuttaa yhtiön päätöksenteossa. Onko valtuutetulla tosiasiallista mahdollisuutta toimia valtuuttajan puolesta osakeyhtiössä? Miten sekä EVVL:n että OYL:n esteellisyyssäännökset suhtautuvat tällaisiin tilanteisiin? Nämä ovat ne kysymykset, jotka saivat minut kiinnostumaan aiheesta. Näistä pohdinnoista voidaan johtaa tutkimuskysymykseni, joka on seuraava; *Millaisissa osakeyhtiön päätöksentekotilanteissa edunvalvontavaltuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa ja millaiset tilanteet aiheuttavat valtuutetun esteellisyyden?*

---

²⁴ Antila 2007, s. 2.

Koen aiheen tutkimisen tärkeäksi myös sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutetun esteellisyttä on tutkittu tähän mennessä hyvin vähän. Tutkimuksia myöskään HolTL:n mukaisesta edunvalvojan esteellisyydestä ei ole juurikaan tehty. Oikeuskirjallisuudessa valtuutetun ja edunvalvojan esteellisyydestä on jonkin verran kirjoitettu, mutta nämä ovat hyvin perusteoksia. Esteellisyyssäännöksiä ei siis ole peilattu esimerkiksi juuri osakeyhtiön päätöksentekotilanteisiin. Myöskään oikeuskäytännössä edunvalvojan esteellisyyttä tai ainakaan esteellisyyttä osakeyhtiön päätöksenteossa ei ole saamieni tietojen mukaan käsitelty. Tutkielman laatimista varten pyysin jokaisesta Suomen hovioikeudesta valtuutetun tai edunvalvojan esteellisyyttä käsitteleviä ratkaisuja. Yksikään näistä ratkaisuista ei kuitenkaan liittynyt osakeyhtiön päätöksentekoon. Pääasiassa tapaukset koskivat alaikäisen edunvalvojaa, perinnönjakotilanteita tai yleisen edunvalvojan esteellisyyssäännöksiä, eivätkä siten olleet oleellisia tämän tutkielman näkökulmasta. Valitsemastani aiheesta löytyy siis hyvin suppeasti teoreettista tietoa, mutta näkemykseni on, että käytännön elämässä näihin kysymyksiin törmätään usein. Voisikin todeta, että tutkielman tavoitteena on saada edes muutama edunvalvontavaltuutuksia ammatikseen laativa juristi tai muu asiantuntija pysähtymään ja miettimään jo etukäteen valtuutuksen aiheuttamia esteellisyystilanteita.

Vaikka tutkimuskysymys on suhteellisen tiivis, on aihe vaatinut myös rajauksia. Tärkeimmät rajaukset koskevat osakeyhtiötä ja osakeyhtiön päätöksentekoa. OYL:ssa osakeyhtiöt jaetaan yksityisiin ja julkisiin osakeyhtiöihin. Julkisen osakeyhtiön osakkeet on tarkoitettu kaupankäynnin välineeksi ja vain niillä on mahdollista käydä julkista kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetuilla säännellyillä markkinoilla²⁵. Sen sijaan yksityisen osakeyhtiön osakkeiden vaihdanta tapahtuu periaatteessa kuten minkä tahansa muunkin irtaimen esineen kauppa tai lahjoitus. Oikeustoimi tapahtuu luovutuksenantajan ja luovutuksensaajan välillä, heidän välisensä sopimuksen mukaisesti. Yksityiselle osakeyhtiölle on myös ominaista, että osakkeiden vapaata luovuttamista rajoitetaan esimerkiksi yhtiöjärjestyksen määräyksillä²⁶. Julkisen ja yksityisen osakeyhtiön erottaa myös osakeyhtiön toiminnesta. Julkinen osakeyhtiö sisältää aina lyhenteen *Oyj* usein nähdyn *Oy:n* sijaan.²⁷

Koen, että eniten esteellisyystilanteita osakeyhtiöissä tapahtuu nimenomaan pienissä yrityksissä, kuten esimerkiksi perheyhtiöissä. Tästä syystä olen jättänyt julkiset osakeyhtiöt tutkielman ulkopuolelle ja keskittynyt käsittelemään ainoastaan yksityisiä osakeyhtiöitä. Toki

---

²⁵ Pönkä 2015, s. 36.

²⁶ Pönkä 2015, s. 36.

²⁷ Kyläkallio 2018, luku 4 (osakeyhtiö)

ymmärrän, että tämä on hyvin karkea ja yleistävä rajausta, sillä on mahdollista, että yksityinen osakeyhtiö on osakkeenomistajissa ja liikevaihdossaan mitattuna aivan yhtä suuri kuin julkinen osakeyhtiökin²⁸. Kyse on siten ehkä enemmän mielikuvasta ja yleistyksistä siitä, että yksityiset osakeyhtiöt ovat pienempiä ja osakeomistus on niissä keskittynyt vain muutamille osakkeenomistajille. Julkisten osakeyhtiöiden rajaaminen tutkielman ulkopuolelle koskee tietenkin myös pörssiyrityksiä. Tästä syystä tutkielmassa ei huomioida lainkaan OYL:ssä tapahtuneita muutoksia, jotka liittyvät täydentäviin esteellisyyksivaatimuksiin, kun puhutaan pörssiyrityksen lähipiirisääntelystä. Muutos liittyy Euroopan unionin antamaan direktiiviin osakkeenomistajan oikeuksista pörssiyrityksissä.²⁹

Muut tutkielman rajaukset liittyvät esimerkiksi siihen, että päätöksenteossa keskitytään ai-noastaan yhtiön pakollisiin päätöksentekokeleliimiin eli osakkeenomistajien yhtiökokoukseen sekä hallitukseen. Tällaiset pienemmät rajaukset on kuitenkin perusteltu aina tekstissä erikseen, joten niitä ei tässä kohtaa ole tarpeen käsitellä.

1.3. Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto

Tutkielmassa hyödynnetään lainopillista tutkimusmetodia eli oikeusdogmatiikkaa, jonka on perinteisesti katsottu olevan oikeustieteen metodien ydinaluetta. Lainopillinen tutkimus rakentuu aina voimassa olevan lainsäädännön varaan. Lainoppi voidaan jakaa sen erilaisten tehtäviensä perusteella kahteen osaan: tulkintaan ja systematisointiin.³⁰ Tulkinnan keskeisenä tehtävänä on voimassa olevan oikeuden sisällön selvittäminen kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa. Se siis selvittää, kuinka aktuaalisessa tilanteessa tulisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan. Oikeusjärjestyksen sisältöä koskeva epätietoisuus aiheuttaa tarpeen tällaiselle tutkimukselle.³¹ Mikäli lainsäädäntö ei olisi yhtään tulkinnanvaraista tai epäselvää, ei lainopillisia tutkimustakaan tarvittaisi. Systematisoinnissa, joka on toinen lainopin keskeisistä tehtävistä, on kyse voimassa olevan oikeuden jäsentämisestä. Systematisoinnin avulla lukija löytää etsimänsä säädökset ja saa kokonaiskuvan

---

²⁸ Pönkä 2015, s. 35–36.

²⁹ HE 305/2018 vp, s. 1.

³⁰ Hirvonen 2011, s. 21–22.

³¹ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 20.

oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä suhteista.³² Systematisoinnissa keskeistä on tutkia ja jäsentää käsitteitä, periaatteita ja teoreettisia rakenteita³³.

Tutkielmassani pyrin nimenomaan selvittämään, että mikä on voimassa olevien esteellisyys-säännösten sisältö ja kuinka niitä tulee tulkita. Lisäksi pyrin selvittämään, että kuinka osakeyhtiön päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon EVVL 17 §:n mukaiset esteellisyysäädökset. Käsittelen siis tutkimustani pääosin lainopillisen tulkinnan avulla. Toki tutkielmassani hyödynnetään myös lainopillista systematisointia. Tutkielmani kannalta on keskeistä esimerkiksi selvittää, mikä on EVVL 17 §:n mukaisen esteellisyysäädöksen sisältö ja kuinka asemaan perustuva esteellisyys ja eturistiriitaan perustuva esteellisyys tulisi määritellä. Tällöin kyseessä on käsitteen tutkiminen ja jäsentäminen, mikä kuuluu lainopilliseen systematisointiin. Tässä tutkielmassa niin kuin varmasti monessa muussakin tutkielmassa hyödynnetään siis lainopin molempia tehtäviä.

Lähdeaineistona käytän tutkielmassani pääosin oikeuskirjallisuutta sekä lain esitöitä. Kuten olen edellä esittänyt HolTL:n yhteydestä, käytän tutkielmassani myös HolTL:a koskevaa oikeuskirjallisuutta. Etenkin esteellisyyttä käsiteltäessä HolTL:n rooli on suuri, sillä ainoastaan EVVL:iin liittyvä oikeuskirjallisuus jättäisi lähdemateriaalin hyvin suppeaksi.

1.4. Tutkielman rakenne

Tutkielman toisessa luvussa käydään läpi edunvalvontavaltuutusta yleisesti. Kyseessä ei kuitenkaan ole mikään laaja tai kokonaisvaltainen katsaus edunvalvontavaltuutuksesta, vaan olen pyrkinyt käsittelemään kappaleessa ne asiat, jotka ovat välttämättömiä tietää edunvalvontavaltuutuksesta. Kappaleessa käydään myös läpi edunvalvontavaltuutuksen taustatekijät. Taustatekijät auttavat ymmärtämään sitä, miksi edunvalvontavaltuutusjärjestelmä ylipäänsä luotiin Suomeen.

Tutkielman toisessa luvussa on myös lyhyesti käsitelty edunvalvontavaltuutusta eräissä muissa Pohjoismaissa. Vastaavaa vertailua muualla suomenkielisessä kirjallisuudessa ei ole ollut, sillä kyseessä on hyvin tuoreet lainsäädännölliset uudistukset, joten koin tärkeäksi käsitellä niitä lyhyesti tässä. Ruotsi on myös vertailuapuna tutkielman johtopäätöksissä. Viimeiseksi tutkielman toisessa luvussa käsitellään valvontaa. Valvonnan käsittelemisen koin

---

³² Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 20–21.

³³ Hirvonen 2011, s. 25.

tarpeelliseksi siitä syystä, että se linkittyy myös esteellisyysäännöksiin. Jotta ymmärtää esteellisyysseurauksia, tulee tietää, miten valtuutetun toimintaa valvotaan.

Tutkielman kolmannessa luvussa perehdytään EVVL 17 §:n mukaiseen esteellisyysäännökseen. Edunvalvontavaltuutetun esteellisyyttä käsitellään tässä luvussa niin sanotusti yleisten oppien kautta. Kolmannessa luvussa käydään läpi EVVL 17 §:n mukainen esteellisyysäännös, sen tarkoitus ja millaisissa tilanteissa sitä yleensä sovelletaan. Säännöksen sisältöä pyritään myös avaamaan esimerkkitapausten avulla. Luvussa ei kuitenkaan vielä punnita esteellisyysäännöksen soveltamista osakeyhtiön päätöksentekotilanteisiin. Lisäksi kolmannessa kappaleessa käsitellään, kuinka esteellisyystilanteet voitaisiin välttää, eli kuinka esteellisyyttä on mahdollista torjua. Torjuminen voi tapahtua edunvalvontavaltuutusta laadittaessa tai sitten ennen oikeustoimea. Lopuksi käsitellään esteellisyysseuraukset eli pätemättömyys ja vahingonkorvausvelvollisuus.

Tutkielmassa tulee myös avata päätöksentekoa osakeyhtiössä. Tämän avulla lukija pystyy myöhemmin ymmärtämään, kuinka päätöksenteko osakeyhtiössä tapahtuu ja miksi käsitellään juuri hallituksen ja osakkeenomistajan esteellisyttä. Tutkielman loppuosassa käsitellään osakeyhtiön päätöksentekotilanteita yksityiskohtaisemmin, joten tätä ennen tulee käsitellä pääasiat osakeyhtiön päätöksenteosta. Osakeyhtiön päätöksentekoa avataan tutkielman neljännessä kappaleessa. Kappaleessa selvitetään, millaisia päätöksiä kussakin päätöksentekoeläimessä tehdään sekä millaisen prosessin päätöksenteko yleisimmin vaatii. Lisäksi tutkielman neljännessä luvussa käsitellään OYL:n mukaiset esteellisyysäännökset. Esteellisyysäännöksiä ei kuitenkaan vielä sovelleta valtuutetun esteellisyysseurauksissa, vaan esteellisyysäännöksiä käsitellään jälleen yleisten oppien kautta.

Tutkielman viidennessä ja kuudennessa luvussa siirrytään käsittelemään valtuutetun esteellisyttä osakeyhtiön päätöksenteossa. Viidennessä luvussa valtuutetun esteellisyttä käsitellään OYL:n säännösten avulla, sillä ennen EVVL:n mukaisten esteellisyysäännösten soveltamista, on selvitettävä, kuinka OYL:n omat esteellisyysäännökset suhtautuvat valtuutetun toimimiseen valtuuttajan puolesta osakeyhtiön päätöksenteossa. OYL:n esteellisyysäännökset ovat siis tässä mielessä ensisijaisia suhteessa EVVL:n säännöksiin. Kuudennessa luvussa siirrytään valtuutetun esteellisyttä käsittelemään EVVL:n säännösten nojalla. Esteellisyystilanteita käsitellään hyvin käytännönläheisesti. Luvun alussa esimerkiksi käsitellään esteellisyttä varsinaisessa yhtiökokouksessa. Luvussa pyritään pohtimaan ja esittämään erilaisia päätöksentekotilanteita, joissa esteellisyys saattaa syntyä. Varsinaisen yhtiökokouksen

lisäksi luvussa käsitellään myös esteellisyttä ylimääräisessä yhtiökokouksessa sekä yritys- ja rakennejärjestelyissä. Kuudes luku ei kuitenkaan sisällä kaikkia päätöksentekotilanteita, joita yhtiökokouksessa voi olla, vaan siinä on pyritty kuvaamaan esteellisyyden kannalta yleisimmät ja tärkeimmät päätökset. Lopuksi myös pohditaan valtuuttajan omistussuuden ja äänimäärän vaikutusta esteellisyyteen.

Johtopäätöksissä käydään läpi tutkielman keskeisimmät havainnot ja mahdolliset ongelmatkohdat. Pyrin myös arvioimaan, kuinka esteellisyyssäännöksiä todellisuudessa huomioidaan. Pohdin johtopäätöksissä myös esteellisyyssäännösten suhdetta EVVL:n mukaiseen valvontaan.

2. EDUNVALVONTAVALTUUTUKSESTA

2.1. Edunvalvontavaltuutuksen taustatekijöitä

2.1.1. Itsemääräämisoikeus ja valtuuttajan suojaamisen periaate

EVVL sisältää kaksi tärkeää periaatetta, joita sen säätämällä on pyritty toteuttamaan: yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja vajaakykyisen suojaaminen³⁴. Itsemääräämisoikeus tarkoittaa, että toimintakykyisellä henkilöllä on yhdenvertainen oikeus tehdä päätöksiä itseään koskevissa asioissa³⁵. Vapaus määrätä itsestään ja toimistaan on johdettavissa jo perustuslaista³⁶. EVVL:ssa itsemääräämisen kunnioittaminen näkyy esimerkiksi siinä, että valtuuttaja saa itse valita valtuutetun henkilön sekä sen, mitä asioita valtuutus koskee³⁷. Lisäksi valtuutettu on oikeutettu vaikuttamaan siihen, kuinka paljon holhousviranomaisen valvoo valtuutetun toimia³⁸. Itsemääräämisen periaatteen mukaisesti valtuuttaja voi edunvalvontavaltuutuksella ulottaa oman tahtonsa sellaiseen aikaan, jolloin hän ei enää ole kykeneväinen vaikuttamaan asioidensa hoitoon³⁹. Edunvalvontavaltuutus mahdollistaa sen, että valtuuttaja kykenee itsenäisesti, ennen toimintakykynsä menettämistään, määrittämään millaiseksi mahdollinen tuleva edunvalvonta muotoutuu⁴⁰.

Itsemääräämisoikeus sisältää sekä oikeuden kompetenssiin että oikeuden immuniteettiin. Oikeus kompetenssiin tarkoittaa, että henkilö kykenee muuttamaan oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan omilla tahdonilmauksillaan. Oikeus immuniteettiin tarkoittaa sitä, että kenelläkään muulla ei ole kelpoisuutta saada aikaan muutoksia henkilön oikeusasemassa.⁴¹ Huolimatta siitä, että edunvalvontavaltuutuksessa korostuu itsemääräämisoikeus, heikentää edunvalvontavaltuutuksen voimaan tulo kuitenkin väistämättä henkilön itsemääräämisoikeutta. Henkilö menettää valtuutuksen voimaantultua itsemääräämisoikeuteen kuuluvan oikeuden immuniteettiin.

---

³⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 172.

³⁵ Mäki-Petäjä-Leinonen 2018, s. 4.

³⁶ HE 309/1993 vp, s. 42.

³⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 75.

³⁸ Antila 2007, s. 5.

³⁹ Välimäki 2013, s. 226.

⁴⁰ Välimäki 2013, s. 10.

⁴¹ Kolehmainen 2019, s. 289.

Vajaakykyisen suojaamisen periaate sen sijaan näkyy edunvalvontavaltuutukselle sääde-
tyissä muotovaatimuksissa sekä viranomaiskontrollissa valtuutusta saatettaessa voimaan⁴².
Edunvalvontavaltuutuksen muotovaatimukset sisältyvät pääosin EVVL 6 §:ään ja niiden
mukaisesti valtuutus on esimerkiksi tehtävä kirjallisesti kahden esteettömän todistajan läsnä
ollessa. Suojaamisen periaate korostuu vahvimmin valtuutusta laatiessa ja sitä saatettaessa
voimaan. Sen sijaan valtuutuksen ollessa voimassa ei valtuutetun toimia välttämättä juuri-
kaan valvota, ellei valtuuttaja ole erikseen edunvalvontavaltuutuksessa näin määrännyt.⁴³

Mikäli valtuutetun edunvalvonnassa otettaisiin huomioon ainoastaan itsemääräämisen peri-
aate, altistaisi se valtuuttajan helposti väärinkäytöksille. Tämän vuoksi EVVL:n mukaisessa
edunvalvonnassa on tärkeää huomioida myös valtuutetun suojaamisen periaate.⁴⁴ Valtuute-
tun suojaamisen periaate on edunvalvontavaltuutuksen suurin eroavaisuus normaalista val-
tuutuksesta. Mikäli valtuuttaja laatisi normaalin OikTL:n mukaisen valtuutuksen, joka py-
syisi voimassa myös sen jälkeen, kun valtuuttaja on menettänyt toimintakykynsä, ei valtuu-
tetun toimia olisi mahdollista valvoa. Tällaiseen valtuutukseen liittyy aina riski väärinkäy-
töksestä ja on siten turvaton vaihtoehto.⁴⁵

Valtuuttajan kannalta on tärkeää, että edunvalvonnassa korostuu sopivassa suhteessa sekä
itsemääräämisen periaate että valtuutetun suojaamisen periaate. HolTL:n mukaisessa edun-
valvonnassa tasapainoilu henkilön suojelun tarpeen ja hänen itsemääräämisoikeutensa vä-
lillä näkyy hyvin korostetusti, sillä HolTL edellyttää, että kun edunvalvonnassa itsemäärää-
misoikeutta kavennetaan, tulee se tehdä vain siltä osin kuin se on välttämätöntä päämiehen
suojaamiseksi.⁴⁶ EVVL:ssa itsemääräämisoikeus korostuu suhteessa valtuutetun suojaami-
sen periaatteeseen.

2.1.2. Edunvalvonnan kasvun hillitseminen

EVVL:n tavoitteeksi asetettiin myös HolTL:n mukaisen edunvalvonnasta aiheutuvien kulu-
jen ja voimavarojen kasvun hillitseminen⁴⁷. Suomessa väestö on vanhentunut ja vanhenee
edelleen kovaa vauhtia. Vanhenemiseen liittyy oleellisena osana myös toimintakyvyn

---

⁴² Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 75.

⁴³ Välimäki 2013, s. 227.

⁴⁴ Antila 2007, s. 6.

⁴⁵ Antila 2007, s. 7.

⁴⁶ HaVL 19/1998 vp, s. 3.

⁴⁷ Välimäki 2013, s. 226.

heikkeneminen. Iän tuoma toimintakyvyn heikkeneminen sekä vanhuuden mukanaan tuomat sairaudet aiheuttavat sen, että yhä useampi ikääntynyt ihminen on kykenemätön huolehtimaan itse omaisuudestaan ja muista asioistaan. Vanhenemisen lisäksi suomalaisten varallisuus on kasvanut. Tämän seurauksena on yhä enemmän ikääntyneitä ja yhä useammalla ikääntyneistä on hallussaan merkittävä omaisuus, josta huolehtiminen vaatii jatkuvia toimenpiteitä. Ikääntyminen ja varallisuuden kasvu yhdessä aiheuttavat sen, että edunvalvonnan tarve kasvaa Suomessa merkittävästi.⁴⁸

Hallituksen esityksessä esitettyjen lukujen mukaan edunvalvontojen, joiden osalta edunvalvoja on velvollinen laatimaan tilin, määrä vuonna 2000 on ollut 44 000 ja vuonna 2005 se on ollut 58 400. Tästä voidaan laskea, että yleisten edunvalvojien päämiesten määrä on kasvanut yli 10 000:lla viiden vuoden aikana.⁴⁹ Kasvu ei tietenkään ole loppunut siihen, vaan on jatkunut tasaisesti ja jatkuu varmasti edelleen. Esimerkiksi vuonna 2011 edunvalvontojen, joiden osalta edunvalvoja on velvollinen laatimaan tilin, määrä on ollut jo 63 000. Yleisten edunvalvojien päämiesten määrä kasvoi reilussa kymmenessä vuodessa 20 000:lla.⁵⁰

Edunvalvonnan kasvun hillitsemisen ajateltiin toteutuvan sillä, että HoITL:n mukaisen edunvalvonnan sijaan ihmiset turvautuisivat edunvalvontavaltuutukseen. Mikäli henkilö on laatinut edunvalvontavaltuutuksen, ei hän pääsääntöisesti tule yleisen edunvalvonnan piiriin.⁵¹ Ja koska edunvalvontavaltuutus on kevyemmin säännelty edunvalvonnan muoto, eikä siten vaadi viranomaisten voimavaroja yhtä paljoa, on tällä mahdollista säästää valtion resursseja. Vaikuttaa onneksi siltä, että edunvalvontavaltuutuksien määrä on koko ajan kasvava.⁵² Esimerkiksi huhtikuussa 2019 vahvistettuja edunvalvontavaltuutuksia oli voimassa lähes 8 500⁵³. Edunvalvontavaltuutusten laatimismäärää ei kuitenkaan pystytä tietämään, sillä ne rekisteröidään vasta vahvistamisvaiheessa. Todennäköisesti laadittuja edunvalvontavaltuutuksia on moninkertainen määrä verrattuna vahvistettuihin edunvalvontavaltuutuksiin.

---

⁴⁸ Antila 2007, s. 5–6.

⁴⁹ HE 52/2006 vp, s. 4.

⁵⁰ Välimäki 2013, s. 226.

⁵¹ Antila 2007, s. 6.

⁵² Välimäki 2013, s. 226–227.

⁵³ Kangas 2019, s. 265.

2.1.3. Kansainvälinen kehitys

EVVL:n säätämisen taustalla on ollut myös kansainvälisiä vaikutteita⁵⁴. Vuonna 1999 Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi suosituksen toimintarajoitteisten aikuisten edunvalvontaa koskevista periaatteista: *Recommendation No. R(99) 4 of the Committee of Ministers to Member States on Principles Concerning the Legal Protection of Incapable adults*. Tämä suositus edellytti jäsenmaita harkitsemaan mahdollista tarvetta säätää sellainen oikeudellinen järjestely, joka mahdollistaa toimintakykyisen henkilön varautumisen mahdollista myöhempää toimintakyvyttömyyttä varten⁵⁵. Tällainen järjestely saattoi tarkoittaa esimerkiksi toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta⁵⁶. Edellä mainittu Euroopan neuvoston ministerikomitean antama suositus on mainittu myös EVVL:n hallituksen esityksessä⁵⁷. Suositus on siis vaikuttanut EVVL:n säätämisen taustalla. Näin ollen voidaan todeta, että EVVL on Suomen tapa noudattaa komitean antamaa suositusta.

Euroopan unioni on antanut myös tuoreempaa sääntelyä koskien aikuisten edunvalvontaa. Vuonna 2009 Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi edunvalvontavaltuuksia koskevan suosituksen: *Recommendation CM/Rec(2009)11 of the Committee of Ministers to member state on principles concerning continuing powers of attorney and advance directives for incapacity*. Tämä suositus täydentää vuonna 1999 annettua suositusta toimintakyvyttömyyteen varautumisen osalta⁵⁸. Kyseinen suositus antaa entistä vahvemman viestin jäsenvaltioille siitä, että niiden tulisi lainsäädännöllään mahdollistaa edunvalvontavaltuutus tai muu sen kaltainen järjestely, jonka avulla voi varautua mahdolliseen tulevaan toimintakyvyttömyyteen.

Vaikka Euroopan Unionin suositukset edunvalvontavaltuutuksesta on annettu vasta 2000-luvulla, ovat useat angloamerikkalaiset oikeusjärjestelmät sisältäneet jo pitkään säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta⁵⁹. Esimerkiksi Englannissa edunvalvontavaltuuksia koskeva laki *the Enduring Powers of Attorney Act* allekirjoitettiin vuonna 1985⁶⁰.

---

⁵⁴ Antila 2007, s. 4.

⁵⁵ Recommendation No. R(99) 4, 2. periaate, kohta 7.

⁵⁶ HE 52/2006 vp, s. 5.

⁵⁷ HE 52/2006 vp, s. 5.

⁵⁸ Recommendation CM/Rec (2009) 11, s. 5.

⁵⁹ Antila 2007, s. 8.

⁶⁰ Lush 2019, s. 134.

2.2. Edunvalvontavaltuutus muissa Pohjoismaissa

Euroopan neuvoston ministerikomitean vuonna 1999 antamalla suosituksella oli vaikutusta myös muissa Pohjoismaissa. Monessa Pohjoismaassa edunvalvontaa koskevia lainsäädäntö uudistuksia ryhdyttiin valmistelemaan 2000-luvun alussa⁶¹. Ruotsissa mahdollisuutta säännellä erikseen edunvalvontavaltuutuksesta ryhdyttiin tutkimaan vuonna 2002. Tuolloin hallitus nimitti työryhmän arvioimaan voimassa olevan lainsäädännön mahdollisuutta tukea ikääntyneitä ja haavoittuneita ihmisiä.⁶² Tätä koskeva mietintö annettiin vuonna 2004⁶³ ja se sisälsi ehdotuksen uudesta valtuutusinstituutiosta eli edunvalvontavaltuutuksesta sekä myös ehdotuksen edunvalvontavaltuutusta sääntelevän lain sisällöstä⁶⁴. Vuonna 2004 annettu mietintö ei kuitenkaan aiheuttanut suurempia toimenpiteitä. Vasta vuonna 2016 annettiin hallituksen esitys koskien edunvalvontavaltuutusta⁶⁵. Edunvalvontavaltuutusta koskeva laki (*Lag om framtidsfullmakter*) astui voimaan Ruotsissa 27.4.2017.

Ruotsin edunvalvontavaltuutusta koskevalla lailla on paljon yhteneväisyyksiä Suomen EVVL:iin. Muun muassa edunvalvontavaltuutuksen muotomääräykset ovat hyvin samankaltaiset. Suurimmat erot Suomen ja Ruotsin lakien välillä syntyvät siitä, että Ruotsissa viranomaisen rooli on pienempi. Esimerkiksi valtuutuksen voimaan saattaminen Ruotsissa voi tapahtua valtuutetun harkintaan perustuen (9 §). Ruotsissakin valtuutukseen kohdistuvaa valvontaa on mahdollista lisätä valtuutuksen määräyksillä esimerkiksi nimeämällä valtuutukseen erillinen valvoja (23 §). Ruotsissa on myös Suomesta poiketen annettu valtuutetulle, oikeus siirtää valtuutuksensa väliaikaisesti kolmannelle henkilölle, mikäli on itse estynyt (29 §). Tämä kuitenkin koskee ainoastaan jokapäiväisten asioiden hoitoa. Ruotsissa edunvalvontavaltuutusta ei voida koskaan tehdä peruuttamattomaksi eli valtuutuksen voi perua, vaikka se on jo tullut voimaan (6 §). Suomessa voimassa olevan valtuutuksen peruminen on mahdollista ainoastaan, mikäli valtuuttaja ymmärtää peruuttamisen merkityksen⁶⁶.

Myös Norjassa julkaistiin vuonna 2004 mietintö koskien holhouslainsäädännön uudistusta. Mietintö sisälsi ehdotuksen siitä, että uuteen holhouslakiin otettaisiin säännökset toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta.⁶⁷ Vastaavasti kuin Ruotsissa, ei

---

⁶¹ HE 52/2006 vp, s. 5 ja 6.

⁶² Proposition 2016/17:30, s. 17.

⁶³ SOU 2004:112 – Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna.

⁶⁴ SOU 2004:112, s. 1226–1252.

⁶⁵ Regerings proposition 2016/17:30 – Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna.

⁶⁶ Kangas 2019, s. 268.

⁶⁷ NOU 2004:16 – Vergemål, s. 291.

Norjassakaan annettu mietintö aiheuttanut kovin ripeitä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, sillä lakiuudistusta koskeva hallituksen esitys annettiin vasta vuonna 2009⁶⁸. Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely astui voimaan Norjassa vuonna 2013.

Toisin kuin Suomessa ja Ruotsissa, Norjassa ei mietinnön mukaisesti säädetty erillistä lakia edunvalvontavaltuutuksista, vaan sitä koskeva sääntely sisältyy heidän holhouslakinsa (*vergemålsloven*) 10. lukuun. Norjassa edunvalvontavaltuutuksella voi valtuuttaa yhden tai useamman edustamaan valtuuttajaa, mikäli tämä ei mielenterveyden häiriön, mukaan lukien dementia, tai heikentyneen terveyden tilan vuoksi kykene suojaamaan etujaan (10:78 §). Pääosin Norjan edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely vastaa Ruotsin edunvalvontavaltuutuslakia. Esimerkiksi Norjassakaan ei automaattisesti vaadita viranomaisen toimintaa valtuutuksen voimaan saattamisessa, sillä siellä valtuutus tulee voimaan, kun valtuutettu arvioi, että valtuuttaja on voimaan tulon edellyttämässä kunnossa (10:83 §). Norjan edunvalvontavaltuutuksen sääntely eroaa Ruotsin sääntelystä esimerkiksi valtuutuksen peruuttamisen osalta. Norjassa edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen on mahdollista ainoastaan, mikäli valtuuttaja ymmärtää sen merkityksen (10:89 §).

Tanskassa edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely käynnistyi huomattavasti myöhemmin, mutta toiminta oli Ruotsia ja Norjaa nopeampaa. Tanskassa ensimmäinen lakiehdotus edunvalvontavaltuutuslaista annettiin vuonna 2014 ja lopullisesti laki tuli voimaan kesäkuussa 2016 (*lov om fremtidsfuldmagter*). Tanskan laki edunvalvontavaltuutuksista seuraa hyvin pitkälti Ruotsin ja Norjan esimerkkiä edunvalvontavaltuutuksen sääntelystä. Tanska kuitenkin eroaa näistä kahdesta maasta siinä, että Tanskassa viranomaisen rooli on suurempi. Edunvalvontavaltuutuksen tekeminen esimerkiksi edellyttää Tanskassa rekisteröintiä sekä notaarin vahvistamista (3 §). Tässä suhteessa edunvalvontavaltuutuksen sääntely Tanskassa vastaa testamentteja.⁶⁹ Lisäksi Tanskassa valtuutuksen voimaan saattamista päättää viranomainen (7 §), eikä valtuutettu kuten Ruotsissa ja Norjassa.

Ruotsin hallituksen esityksessä on todettu, että edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely voidaan pääsääntöisesti luoda kahdella eri tavalla. Se voi olla joko järjestelmä, joka sisältää julkisoikeudellista sääntelyä tai sitten se voi olla järjestelmä, joka sisältää enemmän yksityisoikeudellisia piirteitä⁷⁰. Suomessa tämä luultavasti ilmaistaisiin niin, että järjestelmän luomisessa voidaan punnita itsemääräämisen ja valtuuttajan suojaamisen suhdetta.

---

⁶⁸ Ot. Prp. Nr. 110 (2008-2009), s. 7.

⁶⁹ 2015/1 LSF 135, s. 23.

⁷⁰ Proposition 2016/17:30, s. 21.

Järjestelmä joko toteuttaa laajasti valtuuttajan itsemääräämisoikeutta tai sitten siinä painotetaan enemmän valtuuttajan suojan periaatetta.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että Suomen ja Tanskan järjestelmät ovat enemmän julkisoikeudellisia, kun taas Norjan ja Ruotsin järjestelmät sisältävät enemmän yksityisoikeudellisia piirteitä. Yksityisoikeudellisen järjestelmän etuna on ehdottomasti se, että se antaa suuremmat oikeudet valtuuttajalle päättää, kuinka hänen asioitaan tulee tulevaisuudessa hoitaa. Tällainen järjestelmä lisää valtuuttajan itsemääräämisoikeutta. Lisäksi yksityisoikeudellinen järjestelmä on edullisempi, sillä se ei vaadi niin paljoa viranomaisen resursseja. Julkisoikeudellisen järjestelmän etuna taas on se, että valtuuttajan kelpoisuutta koskevia epäselvyyksiä ei pitäisi syntyä, sillä valtuutusta koskevat tiedot rekisteröidään.⁷¹ Lisäksi on oletettavaa, että julkisoikeudellinen sääntely vähentää väärinkäytöksiä verrattuna yksityisoikeudelliseen sääntelyyn ja suojaa siten paremmin valtuuttajaa.

2.3. Edunvalvontavaltavuuden laatiminen

2.3.1. Laatimisen edellytykset

Edunvalvontavaltavuuden laatimisen edellytyksenä on, että valtuuttaja on täyttänyt 18 vuotta⁷². Edunvalvontavaltavuus on katsottu luonteeltaan niin merkittäväksi oikeustoimeksi, että on perusteltua vaatia laatimisen edellytykseksi 18 vuoden ikäraja. Lisäksi edellytyksenä on, että valtuuttaja ymmärtää valtuutuksen merkityksen eli, että valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen. Valtuuttajalta edellytetään edunvalvontavaltavuudesta tehdessään aina oikeustoimikelpoisuutta huolimatta siitä, että valtuutus kohdistuu ainoastaan aikaan, jolloin oikeustoimikelpoisuus on varsin usein menetetty.⁷³

Vaatus valtuuttajan oikeustoimikelpoisuudesta valtuutuksen laatimishetkellä tulee ymmärtää tarkoittavan tosiasiallista oikeustoimikelpoisuutta eli kelpoisuutta *de facto* johonkin tiettyyn oikeustoimeen. Tällä tarkoitetaan, että oikeustoimikelpoisuutta arvioidaan ainoastaan tilannekohtaisesti. Tosiasiallista oikeustoimikelpoisuutta ei poista se, että oikeustoimikelpoisuutta on rajoitettu lain nojalla, *de jure*.⁷⁴ On myös huomattava, että

---

⁷¹ Proposition 2016/17:30, s. 21–22.

⁷² Välimäki 2008, s. 160.

⁷³ HE 52/2006 vp, s. 19.

⁷⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 77.

oikeustoimikelpoisuus edunvalvontavaltuutuksen laatimiseen on eri asia kuin EVVL:ssa säädetty edellytys valtuutuksen voimaantulolle eli henkilön pääasiallinen kykenemättömyys niissä asioissa, joita valtuutus koskee. Siten on mahdollista, että henkilö ymmärtää edunvalvontavaltuutuksen merkityksen ja on kelpoinen laatimaan valtuutuksen huolimatta siitä, että henkilö ei enää pääasiallisesti kykenisikään huolehtimaan kaikista taloudellisista asioistaan. Tällaisessa tilanteessa valtuutus on mahdollista käytännössä vahvistaa heti sen laatimisen jälkeen⁷⁵. Esimerkiksi dementoituva henkilö on yleensä sairauden alkuvaiheessa kykeneväinen ymmärtämään asioiden merkityksen ja tekemään itseään koskevia päätöksiä⁷⁶. Tästä huolimatta henkilö voi tarvita tukea taloudellistensa asioidensa hoitamisessa.

Tilanteissa, joissa valtuuttajan toimintakyky on osittain alentunut valtuutuksen laatimishetkellä, edunvalvontavaltuutukseen on aiheellista liittää lääkärintodistus. Lääkärintodistuksella vahvistetaan se, että valtuuttaja on ymmärtänyt edunvalvontavaltuutuksen merkityksen.⁷⁷ Lääkärintodistuksen liittäminen on usein tarpeellista edellä mainittujen esimerkkien lisäksi myös tilanteissa, jossa valtuuttaja on hyvin iäkäs tai sairastellut paljon. Lääkärintodistuksella voidaan estää se, että valtuutusta ei vahvistettaisikaan voimaan valtuuttajan kelpoisuuteen kohdistuvan epäilyn vuoksi.⁷⁸

2.3.2. Valtuutuksen muotovaatimukset

Edunvalvontavaltuutuksen muotovaatimusten yhtenä tehtävänä on turvata se, että valtuuttaja ymmärtää valtuutuksen merkityksen. Kuten edellä on moneen kertaan tuotu ilmi, on edunvalvontavaltuutus merkittävä asiakirja valtuuttajalle. Valtuutuksen astuessa voimaan valtuutettu ei useinkaan ole enää kykeneväinen valvomaan, että millä tavoin valtuutettu hoitaa hänen asioitaan. Tämän vuoksi on haluttu luoda takeet sille, että valtuuttaja varmasti ymmärtää, mistä asiassa on kysymys sekä harkitsee edunvalvontavaltuutuksen laatimista huolella.⁷⁹ Tämä tavoite on osittain pyritty toteuttamaan EVVL:ssa säädetyillä muotovaatimuksilla⁸⁰.

Edunvalvontavaltuutuksen varsinaisten muotomääräysten mukaisesti valtuutus on tehtävä kirjallisesti. Lisäksi kahden esteettömän todistajan on oltava samanaikaisesti läsnä, kun

---

⁷⁵ HE 52/2006 vp, s. 19.

⁷⁶ Mäki-Petäjä-Leinonen – Juva – Pirttilä 2006, s. 945.

⁷⁷ Välimäki 2008, s. 160.

⁷⁸ Nikumaa – Koponen 2016, s. 25.

⁷⁹ HE 52/2006 vp, s. 12.

⁸⁰ Antila 2007, s. 35.

valtuuttaja allekirjoittaa valtakirjan tai tunnustaa siinä olevan allekirjoituksensa. Tämän jälkeen todistajien on allekirjoitettava valtakirja. Kuten testamentinmuotomääräyksissä, edunvalvontavaltuutuksessa todistajien on ainoastaan tiedettävä, että kyse on edunvalvontavaltuutuksesta. Valtuutuksen sisältöä ei todistajille täydy avata. Mikäli nämä varsinaiset muotovaatimukset eivät ole täyttyneet, täytyy holhousviranomaisen jättää edunvalvontavaltuutus vahvistamatta.⁸¹ Edunvalvontavaltuutus katsotaan siten pätemättömäksi⁸².

2.3.3. Valtuutuksen vähimmäisisältö

Pätevän edunvalvontavaltuutuksen tulee pitää sisällään myös EVVL 6.2 §:n mukainen vähimmäisisältö. Vähimmäisisällöllä tarkoitetaan niitä tietoja, jotka tulee aina sisällyttää edunvalvontavaltuutukseen. Näihin kuuluvat valtuuttamistarkoitus, asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa, valtuuttaja ja valtuutettu sekä määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykeneväksi huolehtimaan asioistaan⁸³. Hallituksen esityksen mukaan vähimmäisisältö on osa edunvalvontavaltuutuksen muotovaatimusta.⁸⁴

Edunvalvontavaltuutuksesta on ilmevä aina valtuuttamistarkoitus. Valtuuttamistarkoitus ilmaisee sen, että valtuuttajalla on tarkoituksenaan valtuuttaa valtuutettu edustamaan häntä. Valtuuttamistarkoitus ilmenee jo siitä, että valtakirja on nimetty edunvalvontavaltuutukseksi tai valtuutukseksi.⁸⁵ On myös mahdollista, että valtuuttamistarkoitus ilmenee valtuutuksen sisällöstä⁸⁶. Valtuuttamistarkoituksen ilmenemiselle ei siis ole asetettu tiukkoja edellytyksiä.

Valtuutetun kelpoisuus on myös käytävä ilmi edunvalvontavaltuutuksesta. Kelpoisuus yksilöi sen, missä asioissa valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa.⁸⁷ Kelpoisuuden määrittäminen voidaan tehdä hyvin monella tavalla. Se voidaan määritellä esimerkiksi hyvin yleisluontoisesti toteamalla, että ”*valtuutettu on oikeutettu edustamaan minua kaikissa omaisuuttani koskevilla ja muissa taloudellisissa asioissani sekä sellaisissa henkilöäni koskevilla asioissa, joiden merkitystä en kykene ymmärtämään, sillä hetkellä kun valtuutusta on*

---

⁸¹ Välimäki 2013, s. 230.

⁸² Antila 2007, s. 36.

⁸³ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 79.

⁸⁴ HE 52/2006 vp, s. 19.

⁸⁵ Antila 2007, s. 39.

⁸⁶ HE 52/2006 vp, s. 19.

⁸⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 79.

käytettävä”. Toisaalta on mahdollista rajata kelpoisuus yksityiskohtaisesti määrittelemällä tarkat rajat sille, milloin valtuutettu voi edustaa valtuuttajaa.⁸⁸ Valtuutetun kelpoisuus voi esimerkiksi koskea ainoastaan päätöksentekoa X Oy:n yhtiökokouksessa.

Edunvalvontavaltuutuksesta on käytävä ilmi valtuuttajan ja valtuutetun henkilöllisyys. Tämä tarkoittaa, että pakollisena tietona on valtuuttajan ja valtuutetun nimi.⁸⁹ Nimen lisäksi on hyvä, että valtakirja sisältäisi muita yksilöintitietoja, kuten syntymäajan. Valtuutukseen on mahdollista nimetä useampi valtuutettu. Toinen valtuutettu voidaan esimerkiksi valtuuttaa hoitamaan valtuuttajan taloudellisia asioita ja toinen henkilökohtaisia asioita.⁹⁰

Viimeisenä edunvalvontavaltuutuksen tulee sisältää voimaantuloehto eli määräys siitä, että valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan⁹¹. Edunvalvontavaltuutuksen ei tarvitse sisältää ilmaisuksellaan täysin vastaavaa ehtoa. Ratkaisevaa on se, voidaanko valtakirjaa tulkita siten, että valtuuttaja on tarkoittanut määrätä valtuutuksen tulemaan voimaan, mikäli hän tulee säännöksessä tarkoitettua syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan⁹².

Mikäli valtakirjasta puuttuu edellä mainittu voimaantuloehto, ei kyse ole edunvalvontavaltuutuksesta. On mahdollista, että valtuutus voitaisiin tällöin katsoa OikTL:n mukaiseksi valtuutukseksi. Sen sijaan, jos valtuutuksesta puuttuu, joku muu edunvalvontavaltuutuksen vähimmäissisällön edellytyksistä, katsotaan valtakirja muodollisesti edunvalvontavaltuutukseksi, mutta tällöin sitä ei ole mahdollista vahvistaa toimivaltaisessa holhousviranomaisessa.⁹³

2.3.4. Muista valtuutukseen otettavista määräyksistä

Vähimmäissisällön lisäksi edunvalvontavaltuutukseen on hyvä ottaa myös muita valtuuttajan kannalta tarpeellisia määräyksiä. Tällainen on hyvin usein esimerkiksi määräys varavaltuutetusta ja toissijaisesta valtuutetusta. EVVL 4 §:n mukaisesti valtuuttaja voi nimetä varavaltuutetun sen varalta, että valtuutettu tulee sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka

---

⁸⁸ Antila 2007, s. 40.

⁸⁹ Antila 2007, s. 40.

⁹⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 80.

⁹¹ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 80.

⁹² Antila 2007, s. 41.

⁹³ Välimäki 2013, s. 229.

muusta syystä tilapäisesti estyneeksi hoitamaan tehtäväänsä. Ja toissijaisen valtuutetun sen varalta, että valtuutettu ei ota tehtävää vastaan, luopuu siitä tai tulee pysyvästi estyneeksi hoitamaan sitä. Toissijaisen valtuutetun ja varavaltuutetun ero on siis se, että varavaltuutettu on tarkoitettu tilapäiseksi ja toissijainen valtuutettu pysyväksi järjestelyksi⁹⁴.

EVVL:ssa on olemassa sama lahjoja koskeva lähtökohta kuin HolTL:ssa eli valtuuttajan omaisuuden lahjoituskielto⁹⁵. Edunvalvontavaltuutusta koskeva säännös ei kuitenkaan ole täysin ehdoton, vaan valtuutettu on oikeutettu antamaan valtuuttajan puolesta lahjan, jos lahjan antamisen perusteet on yksilöity edunvalvontavaltuutuksessa⁹⁶. Perusteiden yksilöinti edellyttää, että edunvalvontavaltuutuksesta käy riittävällä tarkkuudella ilmi lahjansaaja, lahjoituksen kohde sekä lahjan antamisen ajankohta tai perusteet, joiden mukaan ne määräytyvät⁹⁷. Edunvalvontavaltuutukseen voidaan siis kirjata esimerkiksi ehto, jonka mukaisesti valtuutettu on oikeutettu lahjoittamaan kolmen vuoden välein valtuuttajan lapsenlapsille rahaa verovapaan lahjan enimmäismäärän (4.999 €)⁹⁸ arvosta.

Mikäli valtuuttaja haluaa, että valtuutettu on oikeutettu myymään hänen omistamansa kiinteistön, tulee siitä ottaa erillinen maininta edunvalvontavaltuutukseen. EVVL:n mukaisesti kiinteistön luovuttaminen ja panttaaminen on mahdollista vain, jos edunvalvontavaltuutuksessa on niin määrätty⁹⁹. Tämä juontaa juurensa maakaaren (540/1995, MK) säädöksestä, jonka mukaan esimerkiksi myytävä, vaihdettava tai lahjoitettava kiinteistö on yksilöitävä valtakirjassa¹⁰⁰. Tätä MK:n mukaista yksilöintivaatimusta katsottiin tarkoituksenmukaiseksi lieventää, joten EVVL:iin otettiin poikkeussäännös, jonka mukaisesti pelkkä maininta kiinteistöjen luovuttamisesta tai panttaamisesta on riittävä¹⁰¹. Edunvalvontavaltuutuksessa voi siis olla seuraavanlainen kirjaus: valtuutettu on oikeutettu myymään ja muuten luovuttamaan omistamaani kiinteää omaisuuttani, perustamaan niihin panttioikeuksia ja hakemaan kiinnityksiä.

---

⁹⁴ Antila 2007, s. 28.

⁹⁵ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 105.

⁹⁶ Kolehmainen – Rabinä 2012, s. 339.

⁹⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 105.

⁹⁸ Tutkielman laatimisen hetkellä verovapaan lahjan enimmäismäärä on 4.999 euroa.

⁹⁹ Välimäki 2008, s. 163.

¹⁰⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 110.

¹⁰¹ HE 52/2006 vp, s. 28–29.

2.4. Valtuutuksen voimaan tulo

Sen jälkeen, kun edunvalvontavaltuutus on laadittu edellä esitettyjen edellytysten mukaisesti, tulee valtuutus luovuttaa valtuutetulle. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi myös vain ilmoittaa edunvalvontavaltuutuksen olemassaolosta valtuutetulle. Tämä mahdollistaa sen, että valtuutettu voi hakea edunvalvontavaltuutuksen voimaan saattamista siinä tilanteessa, kun se on tarpeen.¹⁰² Mikäli valtuutetulle ei edes ilmoitettaisi edunvalvontavaltuutuksen olemassaolosta, saattaisi käydä niin, että edunvalvontavaltuutusta ei koskaan vahvistettaisi. Mikäli kukaan ei tiedä edunvalvontavaltuutuksen olemassaolosta ja taloudellisten asioiden hoidolle olisi tarve, saatettaisiin valtuuttajalle määrätä HolTL:n mukainen edunvalvoja.

Edunvalvontavaltuutus astuu voimaan siinä vaiheessa, kun toimivaltainen holhousviranomainen on vahvistanut sen¹⁰³. Toimivaltainen holhousviranomainen määrittellään valtuuttajan kotipaikan mukaan¹⁰⁴. EVVL:n mukaisesti vahvistamista on oikeutettu hakemaan ainoastaan valtuutettu. Valtuutetun tulee hakiessaan edunvalvontavaltuutuksen voimaan saattamista esittää holhousviranomaiselle alkuperäinen edunvalvontavaltuutus sekä lääkärinlausunto tai jokin muu selvitys siitä, että vahvistamisen edellytykset täyttyvät.¹⁰⁵ Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen edellytykset ovat vaatimus 18 vuoden iästä sekä muotovaatimusten ja vähimmäissisällön täytyminen. Lisäksi edellytetään, että valtuuttaja on tullut sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan asioista, joita valtuutus koskee.¹⁰⁶

Holhousviranomainen hakemusta käsitellessään tarkastaa syntymäajan ja valtakirjan päivityksen perusteella sen, että valtuuttajan ikäedellytys täyttyy. Sen sijaan holhousviranomainen ei oma-aloitteisesti selvitä, onko valtuuttajalla edunvalvontavaltuutuksen laatimishetkellä ollut vaadittua oikeustoimikelpoisuutta. Kuitenkin, mikäli on ilmeistä, että valtuuttaja ei ole edunvalvontavaltuutusta laatiessaan ymmärtänyt sen merkitystä, tulee holhousviranomaisen jättää valtuutus vahvistamatta. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos

---

¹⁰² Antila 2007, s. 52.

¹⁰³ HE 52/2006 vp, s. 21.

¹⁰⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 85.

¹⁰⁵ Välimäki 2013, s. 236.

¹⁰⁶ Välimäki 2013, s. 236.

holhousviranomaiselle on esitetty väite valtuuttajan oikeustoimikelpoisuudesta ja tälle väitteelle on riittävät perusteet.¹⁰⁷

Oikeustoimikelpoisuuden puute edunvalvontavaltuutusta laatiessa on siten yksi holhousviranomaisen mahdollisesti havaittavista valtuutuksen vahvistamisen esteistä. Tämän lisäksi holhousviranomaisen ei saa vahvistaa edunvalvontavaltuutusta, mikäli on ilmeistä, että todistaja on ollut esteellinen, on perusteltua epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna tai valtuuttajalle on jo määrätty edunvalvoja, jonka tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee.¹⁰⁸

Todistajien esteellisyydestä säädellään EVVL 8 §:ssä. Esteellisyyssäännösten tavoitteena on ollut turvata se, että todistajat toimivat ilman sivuvaikutteita¹⁰⁹. Tämän vuoksi esteellisyyssäännökset estävät esimerkiksi valtuuttajan sisaruksen tai valtuutetun lapsenlapsen toimimasta todistajana edunvalvontavaltuutuksessa. Esteettömyyden lisäksi todistajalta vaaditaan EVVL 8 §:n mukaista kelpoisuutta tehtävään. Kelpoisuusvaatimusten mukaisesti todistajana ei saa toimia henkilö, joka on kahdeksaatoista vuotta nuorempi tai, joka ei henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään todistamisen merkitystä. Holhousviranomaisen ei kuitenkaan tule oma-aloitteisesti lähteä tutkimaan todistajan kelpoisuutta ja esteellisyyttä. Tämänkin esteen olemassaoloa tulee tutkia vain, jos se on ilmeistä. Tutkiminen voi siten käynnistyä esimerkiksi esitetyn väitteen perusteella.¹¹⁰

EVVL 24 §:n mukaisesti edunvalvontavaltuutusta ei saa myöskään vahvistaa, mikäli on perusteltua aihetta epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna. Jälleen holhousviranomaisella ei ole velvollisuutta lähteä oma-aloitteisesti tutkimaan valtuutetun kykyä ja sopivuutta tehtävään. Tätä on perusteltu sillä, että valtuuttaja on itse nimennyt ja valinnut valtuutetun.¹¹¹ Valtuutetun nimeäminen on osa valtuuttajan itsemääräämisoikeutta, joten holhousviranomaisen oma-aloitteiselle selvityselvöllisyydelle ei ole tarvetta¹¹². Selvää kuitenkin on, että valtuutetuksi ei voida nimetä henkilöä, joka on itse edunvalvonnassa tai, joka on esimerkiksi tuomittu rangaistukseen kavalluksesta¹¹³.

---

¹⁰⁷ Antila 2007, s. 60.

¹⁰⁸ Välimäki 2013, s. 237.

¹⁰⁹ Antila 2007, s. 38.

¹¹⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 81 ja 87.

¹¹¹ HE 52/2006 vp, s. 33.

¹¹² Tornberg 2012, s. 337. Huom. *Tornberg* on tuonut ilmi, että tämä holhousviranomaiseen kohdistuva periaate olla oma-aloitteisesti tutkimatta valtuutetun kykyä ja sopivuutta tehtävänsä, ei käytännössä täysin toteudu. Väitettään *Tornberg* on perustellut sillä, että holhousviranomaisen kysyy lomakkeissaan esimerkiksi valtuutetun ammattia ja koulutusta sekä sitä, että millainen suhde valtuutetulla on valtuuttajaan. Tornberg 2012, s. 337.

¹¹³ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 88.

Holhousviranomaisen tulee viran puolesta tarkistaa, ettei valtuuttajalle ole määrätty HolTL:n mukaista edunvalvojaa. Mikäli edunvalvoja on määrätty, ei valtuutusta voida pääsääntöisesti vahvistaa. Tämä johtuu niin kutsutusta aikaprioriteettiperiaatteesta.¹¹⁴ Eli ensin vahvistettu edunvalvonnan muoto jää voimaan. Yksittäistapauksissa edellä mainittu periaate voi kuitenkin väistyä. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, jos HolTL:n mukainen edunvalvonta on vahvistettu, kun ei ole tiedetty olemassa olevasta edunvalvontavaltuutuksesta. Tällöin voi olla tarkoituksenmukaista peruuttaa edunvalvonta ja vahvistaa laadittu edunvalvontavaltuutus.¹¹⁵ Myös HolTL:n sääntely puhuu tällaisen järjestelyn puolesta, sillä lähtökohtana on, että edunvalvoja voidaan määrätä vain, jos päämiehen asiat eivät tule hoidetuksi muulla tavoin¹¹⁶.

Vahvistamisedellytysten ja -esteiden lisäksi edunvalvontavaltuutuksen voimaan saattamiseen kuuluu myös eri tahojen kuuleminen. Kuulemisvelvoite edellyttää, että valtuuttajaa on kuultava, mikäli hän vain ymmärtää asian merkityksen.¹¹⁷ Holhousviranomaisen on myös varattava valtuuttajan aviopuolisolle tilaisuus tulla kuulluksi, mikäli se ei ole tarpeetonta. Tarvittaessa holhousviranomaisen voi kuulla myös muita valtuuttajan läheisiä.¹¹⁸

Kun menettely on saatettu päätökseen, antaa holhousviranomaisen asiassa päätöksensä. Mikäli päätös on myönteinen, astuu edunvalvontavaltuutus voimaan. Tämän lisäksi valtuutus, mikäli se koskee taloudellisia asioita, merkitään holhousasioiden rekisteriin.¹¹⁹ Rekisterinpitämisen tarkoituksena on suojata kolmansia osapuolia tarjoamalla heille tieto edunvalvonassa olevasta sekä mahdollistaa holhousviranomaisen valvonta EVVL:n mukaisissa edunvalvonnoissa¹²⁰.

Holhousviranomaisen antamasta päätöksestä on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen. Edunvalvontavaltuutus kuitenkin astuu voimaan heti, kun holhousviranomaisen on vahvistanut valtuutuksen. Valtuutetun kelpoisuus alkaa siis valtuutuksen vahvistamisesta. Kelpoisuus ei vaadi lainvoimaista päätöstä.¹²¹ Muutoksenhakutuomioistuin voi väliaikaisesti

---

¹¹⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 89.

¹¹⁵ HE 52/2006 vp, s. 33.

¹¹⁶ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 90.

¹¹⁷ Välimäki 2013, s. 237.

¹¹⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 92.

¹¹⁹ Välimäki 2008, s. 167.

¹²⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 94.

¹²¹ Välimäki 2013, s. 237.

kieltää noudattamasta holhousviranomaisen vahvistamispäätöstä tai kokonaan kumota se. Tämä ei kuitenkaan vaikuta valtuutetun aikaisemmin tekemien oikeustoimien sitovuuteen.¹²²

2.5. Valvonta

Koska edunvalvontavaltuutuksen voimaan saattaminen edellyttää valtuuttajan alentunutta kelpoisuutta huolehtia asioistaan, ei valtuuttaja myöhemmin myöskään kykene kontrolloimaan valtuutetun toimintaa tai sen oikeellisuutta. Tämän vuoksi on tärkeää, että valvonta tapahtuu holhousviranomaisen toimesta.¹²³ EVVL 25 §:n mukaisesti toimivaltainen viranomainen edunvalvontavaltuutusasioissa on Digi- ja väestötietovirasto. Lain mukaan valvonasta vastaa se Digi- ja väestötietovirasto, joka on valtuutuksen vahvistanut¹²⁴.

Valtuuttajan ja valtuutetun välinen luottamussuhde on keskiössä edunvalvontavaltuutuksen mukaisessa edunvalvonnassa¹²⁵. Tämän luottamussuhteen vuoksi valtuutetun toimintaan ei kohdistu yhtä paljon valvontaa kuin HolTL:n mukaisen edunvalvojan toimintaan¹²⁶. Toisaalta jonkin näköinen valvonta on katsottu tarpeelliseksi, jottei valtuutettu pysty käyttämään asemaansa väärin. Valvonnan tarkoituksena on pyrkiä estämään väärinkäytökset ja mahdollistaa se, että valtuutetun toiminnan oikeellisuutta on mahdollista jälkikäteen arvioida.¹²⁷

Holhousviranomaisen valvonnan perustana on omaisuusluettelo, jonka valtuutettu on velvollinen laatimaan kolmen kuukauden kuluessa edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisesta¹²⁸. Omaisuusluettelo kattaa kaikki ne valtuuttajan varat ja velat, joiden osalta valtuutettu on kelpoinen edustamaan valtuuttajaa. Omaisuusluettelon tulee sisältää valtuuttajan suoraan omistaman omaisuuden lisäksi valtuuttajan saamisoikeudet sekä osuusoikeudet kuten kuolinpesän osuus.¹²⁹ Jos valtuuttaja myöhemmin saa omaisuusluettelon mukaista omaisuutta, tulee valtuutetun ilmoittaa siitä holhousviranomaiselle kuukauden kuluessa¹³⁰.

---

¹²² Antila 2007, s. 56.

¹²³ Kangas 2019, s. 270–271.

¹²⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkämä 2017, s. 126.

¹²⁵ Välimäki 2008, s. 163.

¹²⁶ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkämä 2017, s. 126.

¹²⁷ Antila 2007, s. 137.

¹²⁸ Välimäki 2008, s. 168.

¹²⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkämä 2017, s. 126.

¹³⁰ Välimäki 2013, s. 239.

Lisäksi valtuutettu on velvollinen pitämään kirjaa valtuuttajan varallisuudesta¹³¹. EVVL 32 §:n mukaisesti valtuutettu on velvollinen pitämään kirjaa valtuuttajan varoista ja veloista sekä tilikauden tapahtumista, mikäli edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa. EVVL:sta ei kuitenkaan seuraa valtuutetulle automaattista velvollisuutta tehdä vuositilejä holhousviranomaiselle¹³². Siinä tilanteessa, kun edunvalvontavaltuutus lakkaa, valtuutetun tulee kirjanpitonsa perusteella olla kykenevä tekemään EVVL:ssa säädetty päätöstiili¹³³.

Holhousviranomaisen vaatimuksesta valtuutettu voi olla velvollinen luovuttamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta. Holhousviranomaisen voi esittää tällaisen vaatimuksen, mikäli siihen on syytä.¹³⁴ Lain esitöiden mukaan valtuutetun tulisi luovuttaa tietoja holhousviranomaiselle sellaisessa tilanteessa, kun holhousviranomaisen tietoon on tullut seikkoja, joiden perusteella on aiheellista valvoa, että omaisuutta hoidetaan asianmukaisesti¹³⁵. Tietoja holhousviranomaiselle valtuutetun toiminnasta voi antaa esimerkiksi valtuuttaja itse tai tämän läheinen taikka esimerkiksi pankki¹³⁶.

Lisäksi valtuuttajalla on mahdollisuus etukäteen, valtakirjaan otettavilla määräyksillä, vaikuttaa siihen, kuinka laajaa holhousviranomaisen valvonta on¹³⁷. Valtuuttajalla on siis mahdollisuus näiden edellä kuvattujen pakollisten valvontakeinojen lisäksi ottaa edunvalvontavaltuutukseen määräyksiä, jotka lisäävät holhousviranomaisen valtuutettuun kohdistamaa valvontaa. Sen sijaan valvonnan vähentäminen EVVL:ssa säädetystä ei ole mahdollista. Valvontaa on mahdollista laajentaa esimerkiksi ottamalla edunvalvontavaltuutukseen määräyksiä tilinpitovelvollisuudesta¹³⁸. Tällainen määräys voi esimerkiksi olla, että valtuutettu on velvollinen luovuttamaan vuosittain tilin holhousviranomaiselle. Valvontaa ei ole kuitenkaan mahdollista lisätä kuin tiettyyn rajaan saakka. Tilin laatimisvelvollisuuden osalta tämä raja on kerran vuodessa¹³⁹. Käytännössä edunvalvontavaltuutukseen otettavilla määräyksillä holhousviranomaisen valvontavelvollisuutta ei voida kasvattaa suuremmaksi kuin, mitä se on HolTL:ssa määritelty edunvalvojia koskeväksi.

---

¹³¹ Välimäki 2008, s. 168.

¹³² Välimäki 2013, s. 239.

¹³³ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkämä 2017, s. 127.

¹³⁴ Välimäki 2008, s. 168–169.

¹³⁵ HE 52/2006 vp, s. 38.

¹³⁶ Välimäki 2013, s. 239.

¹³⁷ Antila 2007, s. 135.

¹³⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkämä 2017, s. 127.

¹³⁹ Välimäki 2013, s. 239.

Edunvalvontavaltuutuksessa voidaan myös määrätä, että valtuutetulla ei ole oikeutta tehdä tiettyjä oikeustoimia ilman holhousviranomaisen lupaa. Tällaista valvonnan muotoa kutsutaan lupavalvonnaksi.¹⁴⁰ EVVL 19 §:n mukaisesti määritellään ne oikeustoimet, joihin lupavalvonta on mahdollista ulottaa. Kyseessä on samat oikeustoimet, jotka ovat HolTL:n mukaisessa edunvalvonnassa kiellettyjä oikeustoimia ilman holhousviranomaisen lupaa. Tällaisia oikeustoimia ovat muun muassa kiinteän omaisuuden luovuttaminen, lainan ottaminen tai metsän myyminen. Valtuuttaja voi edunvalvontavaltuutusta laatiessaan määrittää luvanvaraisiksi toimiksi osan tai kaikki EVVL 19 §:n mukaiset oikeustoimet. Valtuuttaja ei kuitenkaan voi määrätä luvanvaraisiksi muita oikeustoimia, kuin nämä laissa luetellut oikeustoimet.¹⁴¹

Edellä esitetystä voidaan huomata, että holhousviranomaisen valvonta kohdistuu pääasiassa taloudellisten asioiden valvomiseen. EVVL 32.2 §:ssä on kuitenkin säännös, jonka mukaan edunvalvontavaltuutuksen koskiessa valtuuttajan edustamista muissa kuin taloudellisissa asioissa, valtuutettu on velvollinen pitämään sellaista kirjaa, että hän voi tehdä selon niistä toimenpiteistä, joihin hän on valtuuttajan puolesta ryhtynyt.

---

¹⁴⁰ Välimäki 2013, s. 239.

¹⁴¹ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 107–108.

3. EDUNVALVONTAVALTUUTUSLAIN MUKAISET ESTEELLISSYSSÄÄNNÖKSET

3.1. Yleistä esteellisyydestä

Edunvalvontavaltuutuksen esteellisyytilanteet eli ne tilanteet, joissa valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, on lueteltu EVVL 17 §:ssä. Näillä säännöksillä pyritään turvaamaan, ettei valtuuttajan ja valtuutetun edut ole ristiriidassa keskenään. Mikäli valtuuttajan ja valtuutetun edut olisivat jossain tilanteessa ristiriidassa keskenään, katsottaisiin valtuutettu tällöin esteelliseksi eli jääviksi edustamaan valtuuttajaa. EVVL:ssa luetellut esteellisyysperusteet voidaan jakaa asemaan perustuvaan esteellisyyteen ja eturistiriitaan perustuvaan esteellisyyteen.¹⁴² Tässä luvussa asemaan perustuvaa esteellisyyttä ja eturistiriitaan perustuvaa esteellisyyttä käsitellään molempia erikseen.

EVVL 17 §:ssä todettu valtuutetun esteellisyys vastaa olennaisilta osin HolTL 32 §:n esteellisyys säännöstä¹⁴³. EVVL ei sisällä HolTL:ssa olevaa säännöstä siitä, kuinka toimitaan, jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja perinnönjaossa. Tämä HolTL:iin otettu täsmennys koskee pääasiassa alaikäisten lasten edunvalvojaa, joka toimii samanaikaisesti myös lastensa huoltajana. EVVL:ssa tällainen säädös ei olisi tarpeellinen. Sekä EVVL että HolTL sisältää luettelon esteellisyydestä, mikäli vastapuolena on tietty henkilö. Nämä luettelot on muotoiltu laeissa eri tavalla, mutta sisältö on kuitenkin sama. Pois lukien jälleen HolTL maininta alaikäisen lapsen edunvalvojasta, joka toimii myös lapsen huoltajana, sillä tällaista henkilöä koskee suppeammat esteellisyyssäännökset. EVVL 17.3 §, joka koskee eturistiriitaan perustuvaa esteellisyyttä, on täysin vastaava kuin HolTL:ssa. EVVL:n ja HolTL:n esteellisyyssäännösten samankaltaisuuden vuoksi tässä tutkielmassa hyödynnetään myös HolTL:n mukaista kirjallisuutta sekä lainvalmistelussa käytettyjä asiakirjoja esteellisyyttä käsiteltäessä.

---

¹⁴² Antila 2007, s. 99.

¹⁴³ HE 52/2006 vp, s. 26.

3.2. Asemaan perustuva esteellisyys

Asemaan perustuvassa esteellisyydessä jääviys aiheutuu valtuutetun tietynlaisesta asemasta suhteessa oikeustoimen tai oikeudenkäynnin tai muun sellaisen vastapuoleen¹⁴⁴. EVVL:ssa asemaan perustuva esteellisyys on määritelty seuraavasti;

Valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, jos vastapuolena on:

- 1) valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa;*
- 2) valtuutetun tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso; tai*
- 3) valtuutetun sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.*

EVVL 17.2 § sisältää tarkennukset siitä, että puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita ja yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Säädös kattaa siis aviopuolisoiden lisäksi niin rekisteröidyssä parisuhteessa elävät puoliset kuin myös avoliitossa elävät puolisetkin. EVVL 17.2 §:n mukaan sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisukelaiset. Esteellisyytilanteen voi aiheuttaa sisaruksen lisäksi myös veli- tai sisarpuoli.

Luettelossa mainittu edustussuhde (*joku, jota edustaa*) voi tarkoittaa niin lakimääräistä edustamista kuin valtuutukseen perustuvaa edustussuhdetta. Valtuutettu on siis esteellinen toimimaan valtuuttajan puolesta, mikäli vastapuolena on esimerkiksi henkilö, jonka edunvalvojana valtuutettu HolTL:n mukaisesti toimii.¹⁴⁵ Valtuutettu on myös esteellinen toimimaan, mikäli oikeustoimen vastapuolena on esimerkiksi kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on valtuutettu¹⁴⁶ tai osakeyhtiö, jonka toimitusjohtajana tai hallituksen jäsenenä valtuutettu toimii¹⁴⁷. Tällaiset tilanteet luetaan edustussuhteiksi.

Asemaan perustuva esteellisyys ratkaistaan aina pelkästään muodollisella perusteella. Esteellisyyttä arvioitaessa ei ole merkityksellistä, ovatko edut tosiasiallisesti ristiriidassa. Esteellisyyttä arvioidaan ainoastaan valtuuttajan vastapuolena olevan aseman perusteella.¹⁴⁸ Painoarvoa asemaan perustuvaa esteellisyyttä arvioitaessa ei anneta sille, ovatko

---

¹⁴⁴ Antila 2007, s. 99.

¹⁴⁵ Antila 2007, s. 100.

¹⁴⁶ HE 52/2006 vp, s. 26.

¹⁴⁷ Kangas 2001, s. 112.

¹⁴⁸ Välimäki 2008, s. 85.

yksittäistapauksessa edellä luetellut henkilöt tosiasiallisesti läheisiä tai tekemisissä keskenään.¹⁴⁹ Arviointi tapahtuu ulkopuolisen silmin eikä henkilön subjektiivista näkemystä oteta huomioon. Eli huolimatta siitä, että valtuutettu ei ole koskaan ollut tekemisissä esimerkiksi sisaruksensa lapsen kanssa, on hän esteellinen toimimaan valtuuttajan puolesta, mikäli vastapuolena on kyseinen sisaruksen lapsi. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin varmasti harvinaisia ja pääsääntöisesti asemaan perustuvat esteellisyytilanteet aiheuttavat sen, että osapuolten intressit ovat myös tosiasiallisesti ristiriidassa.¹⁵⁰

Jotta esteellisyys voisi syntyä asemaan perustuen, on tarkasteltava aina vastapuolen asemaa. Tämä tarkoittaa sitä, että pykälässä luetellun henkilön tulee olla valtuuttajan vastapuolena kyseisessä oikeustoimessa. Sen sijaan, jos luettelossa mainittu henkilö on valtuuttajan myötäpuolena oikeustoimessa, ei esteellisyyttä synny. Ennen esteellisyyden syvempää arviointia tulee siis määrittää, onko kyseessä vastapuolen asema vai onko henkilö myötäpuolena, jolloin esteellisyys asemaan perustuen ei voi tulla kyseeseen.¹⁵¹

Kysymys vastapuoliasemasta on ennakkoluontoinen ja sitä arvioidaan pitäen lähtökohtana oikeustoimityyppejä ja siinä normaalisti vallitsevia vastapuoliasetelmia. Yleisesti ottaen on katsottu, että luovutus-oikeustoimessa vastapuolia ovat luovuttaja ja luovutuksensaaja, ja useammat luovutuksensaajat ovat tavallisesti keskenään myötäpuolia.¹⁵² Tästä voidaan johtaa seuraava esimerkki:

Mikäli valtuutettu olisi myymässä valtuuttajan puolesta tämän omistaman kiinteistön ja valtuutettu haluaisi ostaa kyseisen kiinteistön, olisi valtuutettu tässä oikeustoimessa itsensä vastapuolena. EVVL 17.1 §:n mukaisesta asemaan perustuvasta esteellisyydestä johtuen edellä kuvatussa tilanteessa valtuutettu olisi esteellinen suorittamaan oikeustoimen valtuuttajan puolesta. Sen sijaan, jos valtuuttaja ja valtuutettu olisivat yhdessä myymässä yhdessä omistamaansa kiinteistöä, katsottaisiin heidät myötäpuoliksi, eikä esteellisyyttä syntyisi kyseisessä oikeustoimessa.

Asemaan perustuvaa esteellisyyttä arvioidaan aina oikeustoimen syntymisen ajankohdan mukaan. Sillä ei ole vaikutusta, millaiset suhteet vastapuolen ja valtuutetun välille syntyvät myöhemmin. Esimerkiksi mikäli valtuutettu oikeustoimen solmimisen jälkeen ryhtyy

---

¹⁴⁹ Sarja 2017, s. 24.

¹⁵⁰ Välimäki 2008, s. 85.

¹⁵¹ Välimäki 2013, s. 99.

¹⁵² Välimäki 2013, s. 99.

parisuhteeseen oikeustoimen vastapuolen kanssa, ei se vaikuta jo aiemmin solmittuun oikeustoimeen. Ja toisinpäin, jos valtuutettu on ollut oikeustointa tehtäessä avioliitossa oikeustoimen vastapuolen kanssa, syntyy esteellisyys, vaikka avioliitto purkautuisikin hyvin pian oikeustoimen solmimisen jälkeen.¹⁵³

3.3. Eturistiriitaan perustuva esteellisyys

Asemaan perustuva esteellisyys täydentyi EVVL 17.3 §:ssä säädetyllä eturistiriitaan perustuvalla esteellisyydellä.¹⁵⁴ Asemaan perustuvan esteellisyyden ei ole katsottu kattavan kaikkia sellaisia tilanteita, joissa olisi tarpeen katsoa valtuutettu esteelliseksi toimimaan valtuuttajan puolesta. Olisi suorastaan mahdotonta luetteloida tyhjentävästi kaikki sellaiset tilanteet, joissa esteellisyyden on katsottava syntyvän¹⁵⁵. Tämän vuoksi eturistiriitaan perustuva esteellisyys kattaa ne muut tilanteet, joissa valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat joutua ristiriitaan keskenään. On esimerkiksi selvää, että asemaan perustuva esteellisyys ei kata tilanteita, joissa vastapuolena on valtuutetun kasvattilapsi tai -vanhempi. Eturistiriitaan perustuva esteellisyys sen sijaan saattaa syntyä, mikäli oikeustoimen vastapuolena on valtuutetun kasvattilapsi tai -vanhempi.¹⁵⁶

EVVL:n mukaisesta eturistiriitaan perustuvasta esteellisyydestä seuraa, että valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa silloin, kun valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat muusta kuin asemaan perustuvasta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Eturistiriitaan perustuvassa esteellisyydessä on kysymys tilanteesta, jossa esteellisyys ei perustu vastapuolen muodolliseen asemaan, vaan siinä valtuuttajan ja valtuutetun edut voivat joutua ristiriitaan vastapuolen ja valtuutetun välisen suhteen tai yhteyden asiallisen sisällön vuoksi¹⁵⁷.

Toisin kuin asemaan perustuvassa esteellisyydessä eturistiriitaan perustuvassa esteellisyydessä esteellisyyden aiheuttaa pelkkä vaara eturistiriidasta. Esteellisyys syntyy jo pelkästä mahdollisuudesta, että edut joutuvat ristiriitaan¹⁵⁸. Tätä voi kuvata niin, että esteellisyyden aiheuttaa eturistiriita *in abstracto* eli pelkkä eturistiriidan vaara. On mahdollista, että

---

¹⁵³ Antila 2007, s. 101.

¹⁵⁴ Antila 2007, s. 101.

¹⁵⁵ HE 146/1998 vp, s. 45.

¹⁵⁶ HE 52/2006 vp, s. 27.

¹⁵⁷ Välimäki 2008, s. 87.

¹⁵⁸ Oikeusministeriö 2016, s. 42.

valtuutettu on esteellinen edustamaan valtuuttajaa, vaikka myöhemmin todetaan, että valtuutetun ja valtuuttajan edut eivät olleetkaan tosiasiallisesti ristiriidassa keskenään.¹⁵⁹

Hallituksen esityksen mukaan eturistiriitaan perustuva esteellisyys saattaa syntyä myös sellaisessa tilanteessa, kun vastapuolena on osakeyhtiö tai muu yhteisö, jossa valtuutettu käyttää tosiasiallista määräysvaltaa. Henkilö voi käyttää yhtiössä tosiasiallista määräysvaltaa esimerkiksi omistamalla enemmistön yhtiön osakkeista. Myös osakassopimus voi sisältää sellaisia määräyksiä, jotka vaikuttavat siihen, kuka yhtiössä käyttää tosiasiallista määräysvaltaa¹⁶⁰. Esteellisyyden voi siten aiheuttaa myös välillinen määräysvalta¹⁶¹. Lisäksi on katsottu, että yksittäistapauksessa valtuutetun asema vastapuolena olevassa julkisyhteisön organisaatiossa, saattaa aiheuttaa eturistiriidan valtuuttajan ja valtuutetun välille, jonka vuoksi valtuutettu olisi katsottava esteelliseksi.¹⁶²

Kirjallisuudessa eturistiriitaan perustuvaa esteellisyyttä on havainnollistettu seuraavan esimerkin mukaisesti:

Valtuutetun aikomuksena on edustaa valtuuttajaa kaupassa, jossa myydään valtuuttajan omaisuutta osakeyhtiölle. Mikäli valtuutettu omistaa huomattavan osan vastapuolena olevan osakeyhtiön osakkeista tai jos valtuutettu kuuluu yhtiön hallitukseen, voivat valtuuttajan ja valtuutetun edut joutua ristiriitaan, huolimatta siitä, että valtuutetulla ei olisikaan varsinaista oikeutta edustaa yhtiötä. Vaara etujen ristiriitaan joutumisesta voi tällaisessa tilanteessa koskea esimerkiksi kaupan ehtoja sekä kauppahinnan perimistä.¹⁶³

Edellä kuvatussa tilanteessa myyjän ja ostajan intressit ovat todennäköisesti hyvin vastakkaiset; myyjän etuna on saada mahdollisimman hyvä hinta, kun taas ostaja haluaa saada ostamansa omaisuuden mahdollisimman halvalla. Valtuutetun on siten mahdotonta toimia molemmilla puolilla, ilman että edut olisivat ristiriidassa.

On myös hyvä huomata, että esteellisyys saattaa syntyä, vaikka valtuutettu ei ole minkäänlaisena osapuolena oikeustoimessa. Eturistiriita voi esimerkiksi aiheutua tilanteessa, jossa valtuutettu on myöntänyt ennen valtuutuksen voimaan tuloa lainan valtuuttajalle seuraavan esimerkin mukaisesti.

---

¹⁵⁹ Antila 2007, s. 101.

¹⁶⁰ Pönkä 2008, s. 110–111.

¹⁶¹ Kangas 2001, s. 111.

¹⁶² HE 52/2006 vp, s. 27.

¹⁶³ Välimäki 2013, s. 102.

A on myöntänyt lainan isälleen B:lle asunto-osakkeen ostamista varten. Lainan antamisen vakuudeksi hän on saanut asunto-osakkeen osakekirjat haltuunsa. Lainan myöntämisen jälkeen B:n edunvalvontavaltuus on saatettu voimaan ja A toimii hänen valtuutettunaan. Mikäli A:n varallisuusasemassa tapahtuu muutoksia ja hän tarvitsee lainaamansa varat takaisin itselleen, voi hän ryhtyä B:n omistaman asunto-osakkeen myymiseen, vaikka se ei olisi B:n edun mukaista.

Edellä esitetystä tilanteesta valtuutetun ja valtuuttajan edut ovat selvästi ristiriidassa keskenään, joten valtuutettu tulisi katsoa esteelliseksi myymään asunto-osake valtuuttajan puolesta. Voidaan myös pohtia, voiko takaus aiheuttaa esteellisyyden eturistiriitaan perustuen. Mikäli valtuutettu on antanut takauksen, joka koskee esimerkiksi valtuuttajan omistamaa kiinteää omaisuutta, voi hänen intressissään olla, että kiinteä omaisuus myydään melkein hinnalla kuin hinnalla. Hänen etunsa on, että takaus purkautuu. Valtuuttajan etuna on tietenkin saada kiinteän omaisuuden myymisestä mahdollisimman hyvä hinta. Eikä ainoastaan sitä summaa, joka vastaa takausta.

3.4. Esteellisyyden torjuminen

3.4.1. Esteellisyyden torjuminen edunvalvontavaltuutusta laadittaessa

Mahdollisiin esteellisyytilanteisiin on hyvä kiinnittää huomiota jo siinä vaiheessa, kun edunvalvontavaltuutusta laaditaan. Esteellisyytilanteita voi arvioida jo silloin, kun valtuuttaja on nimennyt valtuutetun sekä päättänyt, millaisissa tilanteissa valtuutettu on kelpoinen edustamaan häntä. Mikäli valtuuttaja toivoo esimerkiksi, että valtuutettu tekee hänen puolestaan lahjoituksia lapsenlapsilleen ja nimeää valtuutetuksi oman lapsensa, synnyttää lahjoitus esteellisyyden. Yleisenä sääntönä voidaan todeta, että mikäli valtuutetuksi nimeää ainoastaan lähisukulaisiaan, todennäköisyys esteellisyyden syntymiseksi nousee¹⁶⁴.

Mahdollinen tuleva esteellisyys voidaan estää sillä, että nimetään valtuutetuksi myös sellainen henkilö, joka ei ole esteellinen missään edunvalvontavaltuutuksen mukaisessa oikeustoimessa. EVVL 4 §:n mukaan varavaltuutettu voidaan nimetä muun muassa sen varalta, että varsinainen valtuutettu, tulee esteellisyyden vuoksi tilapäisesti estyneeksi hoitamaan

---

¹⁶⁴ Tornberg – Kuuliala 2015, s. 38.

tehtävänsä. Edunvalvontavaltuutukseen tulisi siis nimetä varavaltuutettu, joka ei ole esteellinen hoitamaan valtuutuksen kattamia oikeustoimia. Tällaisesta valtuutetusta voidaan käyttää nimitystä *perheen ulkopuolinen valtuutettu*. On mahdollista valtuuttaa perheen ulkopuolinen valtuutettu hoitamaan ainoastaan esteellisyyden aiheuttava oikeustoimi.¹⁶⁵

Varavaltuutetun nimeämistä haettaisiin siinä vaiheessa, kun haluttu oikeustoimi on tarkoitus suorittaa, mutta valtuutettu on esteellinen tekemään sen. Varavaltuutetun on haettava valtuutuksen vahvistamista itseensä nähden holhousviranomaiselta¹⁶⁶. Varavaltuutettu ei siis ole koskaan toimivaltainen toimimaan valtuuttajan puolesta ilman, että valtuutus on vahvistettu nimenomaan häneen itseensä nähden. Kun esteellisyyden aiheuttanut oikeustoimi on suoritettu, tulee varsinaisen valtuutetun ja varavaltuutetun yhdessä tehdä ilmoitus asiasta holhousviranomaiselle. Ilmoituksen jälkeen varavaltuutetun tehtävä lakkaa.¹⁶⁷

Mikäli valtuutus sisältää useita sellaisia oikeustoimia, jotka aiheuttavat varsinaisen valtuutetun esteellisyyden, voi olla helpompaa nimetä myös perheen ulkopuolinen valtuutettu varsinaiseksi valtuutetuksi. Tällöin useampi valtuutettu toimisi yhtä aikaa valtuuttajan puolesta, mutta näille valtuutetuille olisi valtakirjassa yksilöity erilaiset kelpoisuudet. Perheen ulkopuolisella valtuutetulla olisi kelpoisuus ainoastaan oikeustoimissa, joiden etukäteen tiedettäisiin aiheuttavan esteellisyyden. Toinen valtuutettu toimisi valtuuttajan puolesta kaikissa muissa asioissa.¹⁶⁸

3.4.2. Esteellisyyden torjuminen ennen oikeustoimea

Valtuutetun tulisi aina pidättäytyä tekemästä sellaista oikeustointia valtuuttajan puolesta, johon hän on esteellinen. Myös sellaisesta oikeustoimesta, jonka esteellisyydestä ei ole varmoja, tulisi pidättäytyä. Valtuutetun tulisi toimia valtuuttajan puolesta ainoastaan sellaisissa tilanteissa, kun on selvää, ettei valtuutettu ole esteellinen. Havaitessaan mahdollisen esteellisyyden tilanteen valtuutetun tulisi ryhtyä toimeen esteellisyyden torjumiseksi.¹⁶⁹ Esteellisyyden etukäteisellä torjumisella vältytään muun muassa esteellisenä tehdyn oikeustoimen

---

¹⁶⁵ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 123.

¹⁶⁶ Antila 2007, s. 102.

¹⁶⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 123.

¹⁶⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 217.

¹⁶⁹ Antila 2007, s. 102.

seurauksilta. Tässä kappaleessa käsitellään esteellisyyden etukäteistä torjumista tilanteissa, joissa esteellisyyttä ei ole huomioitu valtakirjaa laadittaessa.

Valtuutetun tulee, havaitessaan mahdollinen vaara esteellisyydestä, järjestää valtuuttajalle esteetön edustaja oikeustoimen suorittamista varten.¹⁷⁰ Ensisijaisesti tällainen esteetön edustaja olisi edunvalvontavaltuutukseen nimetty varavaltuutettu¹⁷¹. Varavaltuutetun on haettava toimivaltaiselta holhousviranomaiselta valtuutuksen vahvistamista häneen itseensä nähden¹⁷². Mikäli edunvalvontavaltuutukseen ei ole nimetty varavaltuutettua, tulee hakea edunvalvojan määräämistä esteellisyyden aiheuttavaa oikeustointia varten.¹⁷³ EVVL 21.1 §:n mukaan käräjäoikeus tai valtuutetun pyynnöstä holhousviranomainen voi määrätä edunvalvojan valtuutetun tehtäviin, jos valtuutettu on sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtäväänsä. Käräjäoikeudella ja holhousviranomaisella on siis rinnakkainen toimivalta käsitellä edunvalvojan määräämisasia¹⁷⁴. Käräjäoikeudelle edunvalvojan määräämistä koskevan hakemuksen voi tehdä holhousviranomainen, valtuuttaja tai valtuutettu taikka valtuuttajan vanhempi, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen¹⁷⁵. Sen sijaan EVVL 21.1 §:n mukaan holhousviranomaiselta edunvalvojan määräämistä voi hakea ainoastaan valtuutettu.

Käräjäoikeuden tai holhousviranomaisen määräämään edunvalvojan kelpoisuus eli se, mitä valtuutettu voi tehdä suhteessa oikeustoimikumppaniin¹⁷⁶, määräytyy lähtökohtaisesti edunvalvontavaltuutuksen mukaisesti. Edunvalvoja on kelpoinen hoitamaan niitä tehtäviä valtuuttajan puolesta, joita valtuutettukin oli kelpoinen hoitamaan. Valtuutetun sijaiseksi määrätyn edunvalvojan kelpoisuutta ei ole lähtökohtaisesti mahdollisesti laajentaa edunvalvontavaltakirjassa määrätystä.¹⁷⁷ Edunvalvojan kelpoisuutta ei kuitenkaan ole pakko määrätä yhtä laajaksi kuin edunvalvontavaltuutuksessa on määritelty valtuutetun kelpoisuus. Etenkin esteellisyytilanteessa edunvalvojan kelpoisuus voidaan rajata koskemaan ainoastaan esteellisyyden aiheuttanutta oikeustoimea. Valtuutettu on tällöin edelleen kelpoinen hoitamaan muita edunvalvontavaltuutuksen mukaisia toimia valtuuttajan puolesta.¹⁷⁸ Suppeammin määrätty edunvalvonta ei siten vaikuttaisi valtuutetun jokapäiväisiin toimiin valtuuttajan

---

¹⁷⁰ Antila 2007, s. 102.

¹⁷¹ HE 52/2006 vp, s. 29.

¹⁷² Välimäki 2008, s. 164.

¹⁷³ Välimäki 2008, s. 164

¹⁷⁴ Antila 2007, s. 30.

¹⁷⁵ HE 52/2006 vp, s. 30.

¹⁷⁶ Välimäki 2013, s. 233.

¹⁷⁷ Antila 2007, s. 31.

¹⁷⁸ Antila 2007, s. 30 – 31.

puolesta. EVVL:n mukaan edunvalvojan hoidettua esteellisyden aiheuttaneen oikeustoimen voidaan hakea edunvalvojan tehtävän lakkaamista. Edunvalvojan tehtävän lakkaaminen tapahtuu EVVL 21.2 §:n mukaisesti, kun edunvalvoja ja valtuutettu yhdessä tekevät siitä hakemuksen toimivaltaiselle holhousviranomaiselle.

Mikäli valtuutetun tehtäviä hoitamaan määrätään EVVL 21.1 §:n mukaisesti edunvalvoja, sovelletaan edunvalvojan HolTL:n säännöksiä.¹⁷⁹ Tämä tarkoittaa sitä, että edunvalvojaa koskee muun muassa HolTL:n mukainen lahjoituskielto sekä oikeustoimien luvanvaraisuus. Lahjoituskiellon vuoksi edunvalvoja ei ole missään tilanteessa oikeutettu lahjoittamaan valtuuttajan omaisuutta. Lahjoittaminen ei ole mahdollista, vaikka siitä olisi maininta edunvalvontavaltuutuksessa. Eli, jos edunvalvontavaltuutukseen ei ole nimetty varavaltuutettua, joka on oikeutettu suorittamaan lahjoitukset ilman esteellisyden syntymistä, ei lahjoituksia voida tehdä.¹⁸⁰ Oikeustoimien luvanvaraisuuden vuoksi edunvalvojan on aina pyydettävä holhousviranomaisen lupa HolTL 34 §:n mukaisissa oikeustoimissa. Lupa vaaditaan, vaikka edunvalvontavaltuutuksessa kyseisiä oikeustoimia ei ole määrätty luvanvaraisiksi.¹⁸¹

3.5. Esteellisyden seuraukset

3.5.1. Oikeustoimen pätemättömyys

Mikäli valtuutettu ei ryhdy toimiin esteellisyden torjumiseksi, vaan esteellisyydestään huolimatta suorittaa oikeustoimen valtuuttajan puolesta, ylittää hän kelpoisuutensa. Kelpoisuuden ylittämällä tarkoitetaan tilannetta, jossa valtuutettu tekee oikeustoimen, jonka tekemiseen hän ei valtuutuksen sisällön tai laista johtuvan rajoituksen vuoksi ole oikeutettu¹⁸². Valtuutetun kelpoisuus voidaan ymmärtää myös siten, että sillä tarkoitetaan valtuutetun valtaa tehdä oikeustoimia valtuuttajan puolesta niin, että valtuuttaja tulee niihin sidotuksi¹⁸³. EVVL 15 §:ssä onkin todettu, että oikeustoimi, jonka tekemiseen valtuutetulla ei ollut kelpoisuutta, ei sido valtuuttajaa.

Kelpoisuuden ylittämisestä ja siten myös esteellisyydestä seuraa oikeustoimen pätemättömyys. Pätemättömyyteen ei vaikuta se seikka, että onko sivullinen, joka on tehnyt

---

¹⁷⁹ Antila 2007, s. 31.

¹⁸⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 124.

¹⁸¹ Antila 2007, s. 32.

¹⁸² Antila 2007, s. 89 ja 101.

¹⁸³ Helin 2001, s. 1071.

oikeustoimen esteellisen valtuutetun kanssa, tiennyt valtuutetun esteellisyydestä.¹⁸⁴ Oikeustoimen vastapuolena oleva henkilö ei saa vilpittömän mielen suojaa¹⁸⁵. Esteellisyydestä seuraa aina oikeustoimen pätemättömyys, vaikka sivullinen ei tiennyt, eikä hänen pitänyt tietää valtuutetun esteellisyydestä.

Pätemättömyyteen on oikeutettu vetoamaan ainoastaan valtuuttaja¹⁸⁶. Näin ollen esimerkiksi valtuuttajan sopimuskumppanilla tai oikeustoimen vastapuolella ei ole oikeutta vedota kelpoisuutta koskevaan virheeseen. Sopimuskumppani sekä oikeustoimen vastapuoli on sidottu tehtyyn oikeustoimeen huolimatta pätemättömyydestä.¹⁸⁷ Tämä periaate on myös todettu oikeuskäytännössä seuraavassa tilan ostoa koskevassa tapauksessa.

KKO 1988:61. Tapauksessa isä oli omilla varoillaan ostanut alaikäiselle lapselleen tilan ilman, että lapselle oli määrätty uskottua miestä. Isän kuoltua tilan saaneen lapsen kanssaperillinen vaati, että lahjoitus todettaisiin pätemättömäksi ja tilan katsottaisiin kuuluvan kuolinpesälle. Kanne kuitenkin hylättiin, sillä katsottiin, että isällä ei ollut oikeutta tilaan tai sen ostamiseen käytettyihin varoihin vetoamalla siihen, ettei oikeustoimessa lasta ollut edustanut uskottu mies. Ja koska isällä ei tähän ollut oikeutta ei hänen perillisillänsäkään kuolinpesän osakkaina voinut olla häntä parempaa oikeutta.

Korkeimman oikeuden ratkaisu vahvistaa sen, että sopimuskumppanilla tai oikeustoimen vastapuolella ei ole mahdollisuutta irrottautua oikeustoimesta pätemättömyyteen vetoamalla.¹⁸⁸

Laissa ei ole määritelty sitä, kuinka kauan oikeustoimen sitovuus kestää, eli kuinka kauan vastapuoli on sidottuna pätemättömään oikeustoimeen. *Antila* on katsonut, että sidonnaisuuden jatkuminen määräämättömän ajan, voi aiheuttaa kohtuuttoman tilanteen oikeustoimen vastapuolen kannalta. Tämän vuoksi *Antilan* mukaan kaikkiin EVVL:n mukaisiin kelpoisuuden ylittämisen tilanteisiin tulisi soveltaa analogisesti HolTL 36.2 §:n säännöstä.¹⁸⁹ Säännöksen mukaan sopijapuolen oikeudesta vetäytyä sopimuksesta on soveltuvin osin voimassa mitä HolTL 27.2 §:ssä säädetään. HolTL 27.2 §:n soveltaminen johtaisi siihen, että oikeustoimen vastapuolen tietäessä esteellisyydestä, ei hänellä ole oikeutta vetäytyä oikeustoimesta

---

¹⁸⁴ Antila 2007, s. 89.

¹⁸⁵ Välimäki 2013, s. 160.

¹⁸⁶ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 102.

¹⁸⁷ Välimäki 2013, s. 107.

¹⁸⁸ Antila 2007, s. 89.

¹⁸⁹ Antila 2007, s. 90.

sinä aikana, joka esteellisyyden poistamiselle on sovittu tai jonka kuluessa sen poistaminen kohtuudella kestää.¹⁹⁰ *Antilan* tulkinta HolTL:n säädösten analogisesta soveltamisesta on kuitenkin kritiikille altis, sillä *Antila* ei perustele HolTL:n säädösten soveltamista edunvalvontavaltuutukseen tässä tilanteessa. Yleisesti pääsääntönä on, että siltä osin kuin EVVL:ssa ei ole erikseen säädelty, sovelletaan edunvalvontavaltuutukseen OikTL:a¹⁹¹.

EVVL ei sisällä säännöksiä siitä, kuinka pätemättömyyteen tulisi vedota. Oikeuskirjallisuudessa on tulkittu, että pätemättömyyteen vetoaminen voi tapahtua väitteen avulla tai sitten nostamalla moitekanne käräjäoikeudessa¹⁹². EVVL:ssa ei ole myöskään asetettu määräaikaa pätemättömyyteen vetoamiselle. Pätemättömyyteen vetoaminen ei kuitenkaan ole mahdollista enää sen jälkeen, kun valtuuttajan katsotaan hyväksyneen oikeustoimen. Mikäli valtuuttaja ei ole enää oikeustoimikelpoinen, voi oikeustoimen hyväksyä esteellisen valtuutetun tilalle määrätty esteetön varavaltuutettu tai toissijainen valtuutettu taikka valtuuttajalle myöhemmin määrätty edunvalvoja. Pätemättömyyden voidaan siten sanoa olevan korjauskelpoista, sillä se voi korjautua hyväksymisen perusteella.¹⁹³

Nämä edunvalvontavaltuutusta koskevat pätemättömyyssäännökset ovat hieman ongelmalliset EVVL 17 §:n mukaisissa esteellisyytilanteissa. Ensinnäkin ongelmallista voi olla se seikka, että ainoastaan valtuuttaja on oikeutettu vetoamaan pätemättömyyteen. On hyvin mahdollista, että valtuuttaja on tullut oikeustoimikelvottomaksi edunvalvontavaltuutuksen voimaan saattamisen jälkeen, eikä hän sen vuoksi itse kykene vetoamaan pätemättömyyteen¹⁹⁴. Ainoa, joka voisi toimia valtuuttajan puolesta tällaisessa tilanteessa, on valtuutettu. Valtuutettu on kuitenkin esteellinen ratkaisemaan pätemättömyyttä koskevan ongelman, joten edunvalvontavaltuutus tulisi vahvistaa suhteessa edunvalvontavaltuutuksessa nimettyyn varavaltuutettuun. Edunvalvontavaltuutuksessa ei kuitenkaan välttämättä ole määrystä varavaltuutetusta tai varavaltuutettu voi olla myös itse tilanteessa esteellinen. Tästä syystä pätemättömyyteen vetoaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa valtuuttajalle tulee määrätä edunvalvoja. Ilman edunvalvojan määräämistä valtuuttaja saattaa olla käytännössä sidottuna sellaiseen oikeustoimeen, joka ei välttämättä ole hänen etunsa ja tahtonsa mukainen.

---

¹⁹⁰ EVVL 27.2 § sisältää myös määräyksen siitä, että sillä, jonka kanssa oikeustoimi tehtiin, on oikeus vetäytyä oikeustoimesta niin kauan kuin sopimusta ei ole hyväksytty tai asianmukaisesti täytetty, jos hänellä oli aihetta olettaa, että vajaavaltaisella oli vajaavaltaisuudesta huolimatta oikeus sen tekemiseen. Katson, että tätä säännöstä ei ole kuitenkaan mahdollista soveltaa edunvalvontavaltuutetun esteellisyyteen, sillä ei ole olemassa tilannetta, jossa esteellisyydestä huolimatta valtuutetulla olisi oikeus tehdä oikeustoimi.

¹⁹¹ Välimäki 2013, s. 10.

¹⁹² Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 102.

¹⁹³ Antila 2007, s. 90–91.

¹⁹⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen – Karvonen-Kälkäjä 2017, s. 102.

Oikeustoimen pätemättömyyden ja sitomattomuuden vuoksi oikeustoimi ei periaatteessa sido valtuuttajaa, mutta käytännössä asia on aivan toinen.

Toisekseen tilanne voi olla hyvin ongelmallinen myös oikeustoimen vastapuolen kannalta. Esteellisyydestä tietämätön henkilö voi tulla sidotuksi oikeustoimeen, joka on todellisuudessa pätemätön, eikä hän itse voi vaikuttaa jälkikäteen oikeustoimen pätevyYTEEN. Ja koska pätemättömyyteen vetoamiselle ei ole asetettu aikarajaa on mahdollista, että oikeustoimen vastapuoli saisi väitteen pätemättömyydestä vasta kymmenien vuosien päästä oikeustoimen solmimisesta. Väite pätemättömyydestä saatettaisiin esimerkiksi esittää valtuuttajan kuolinpesän toimesta. Tätä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Holhousviranomaisen vahvistaman tulkinnan mukaisesti oikeustoimen vastapuolella voisi olla tällaisessa tilanteessa mahdollisuus tehdä väite valtuutetun esteellisyydestä oikeustoimessa. Väitteen perusteella holhousviranomaisen voisi yksittäistapauksissa harkita edunvalvojan määräämistä pätemättömyyden hoitamiseksi. Edunvalvojan määräämisen arviointi tehtäisiin HolTL:n säännösten mukaisesti.¹⁹⁵

3.5.2. Valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuus

Valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuus voidaan jakaa korvausvelvollisuuteen valtuuttajaa kohtaan sekä korvausvelvollisuuteen kolmatta henkilöä kohtaan. Vahingonkorvausvelvollisuudesta valtuuttajaa kohtaan säädetään EVVL 23.1 §:ssä. Säädos vastaa olennaisilta osin HolTL:n 45 §:ää, jossa säädetään edunvalvojan vahingonkorvausvelvollisuudesta päämiehtään kohtaan. Tämän vuoksi HolTL:n mukaista kirjallisuutta on mahdollista hyödyntää käsiteltäessä vahingonkorvausvelvollisuutta valtuuttajaa kohtaan.

EVVL 23.1 §:n mukaan valtuutettu on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on valtuuttajan puolesta toimiessaan tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut valtuuttajalle. Vahingonkorvausvelvollisuus on mahdollista syntyä lievänkin huolimattomuuden johdosta¹⁹⁶. Vahingonkorvausvelvollisuus valtuuttajaa kohtaan esteellisyytilanteissa ei ole automaatio, vaan korvausvelvollisuus edellyttää aina todellista vahingon aiheutumista valtuuttajalle. Valtuutettu on velvollinen suorittamaan vahingonkorvausta niin henkilö- ja esinevahingon kuin varallisuusvahingon osalta¹⁹⁷. Korvausvelvollisuus kattaa myös kärsimyksen,

---

¹⁹⁵ Lehisto 2020.

¹⁹⁶ Tornberg – Kuuliala 2015, s. 676.

¹⁹⁷ Välimäki 2013, s. 188.

jonka valtuutettu on toiminnallaan aiheuttanut valtuuttajalle esimerkiksi salassapitovelvollisuuttaan rikkoen¹⁹⁸.

EVVL 23.4 §:ssä säädetään valtuutetun velvollisuudesta korvata kolmannelle henkilölle vahinko, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa. Pykälän mukaan tällaisissa tilanteissa sovelletaan OikTL 25 §:ää. OikTL 25 §:stä seuraa, että valtuutettu on velvollinen korvaamaan kolmannelle henkilölle vahingon, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei oikeustoimi sido valtuuttajaksi ilmoitettua henkilöä. Valtuutetun korvattavaksi tulee tällöin niin sanottu positiivinen sopimusetu. Positiivinen sopimusetu tarkoittaa, että vahinkoa kärsinyt kolmas osapuoli saatetaan korvauksen avulla siihen taloudelliseen asemaan, johon hän olisi päässyt, jos oikeustoimi olisi ollut sitova.¹⁹⁹ OikTL 25 §:n mukaisesti vahingonkorvausvelvollisuus edellyttää kuitenkin kolmannen osapuolen vilpittömyyttä²⁰⁰. Valtuutetulla ei ole vahingonkorvausvelvollisuutta kolmatta osapuolta kohtaan, mikäli henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, ettei valtuutusta ollut. Esteellisyytilanteissa säännöstä voidaan soveltaa niin, että vahingonkorvausvelvollisuutta ei ole, mikäli henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää esteellisyydestä.

---

¹⁹⁸ HE 52/2006 vp, s. 31.

¹⁹⁹ Antila 2007, s. 92.

²⁰⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 206.

4. PÄÄTÖKSENTEKO OSAKEYHTIÖSSÄ

4.1. Yleistä

Osakeyhtiö on itsenäinen oikeushenkilö, jonka velvoitteista osakkeenomistajat eivät ole lähtökohtaisesti henkilökohtaisessa vastuussa. Osakeyhtiön oikeudet ja velvollisuudet pysyvät aina erillään osakkeenomistajien oikeuksista ja velvollisuuksista²⁰¹. Osakeyhtiöiden pääasiallisena tarkoituksena on voiton tuottaminen yhtiön osakkeenomistajille.²⁰² Tästä syntyy osakeyhtiön asetelma, jossa sen muut hallintoelimet ovat vastuussa päätöksistään yhtiön osakkeenomistajille.

Osakeyhtiön pakolliset elimet ovat yhtiökokous ja hallitus²⁰³. Nämä ovat myös ne päätöksentekuelimet, joita tässä tutkielmassa käsitellään. Pakollisten hallintoelinten lisäksi osakeyhtiöllä voi olla OYL:n mukaan hallituneuvosto ja toimitusjohtaja. Hallituneuvostoa ei kuitenkaan tässä tutkielmassa huomioida, sillä se on hyvin harvojen ja yleensä suurten yhtiöiden elin. Tutkielma koskee esteellisyytilanteita yksityisissä osakeyhtiöissä ja, siten sulkee suuret yhtiöt kuten pörssi-yhtiöt ulkopuolelle. Todennäköisesti jo tämä raja rajaa hallituneuvostoa käyttävät yhtiöt tutkielman ulkopuolelle. Myös toimitusjohtaja on rajattu tutkielman ulkopuolelle. Tutkielman laajuuden rajaamiseksi päädyin käsittelemään tässä tutkielmassa vain merkittävimpiä ja kaikissa yhtiöissä pakollisia päätöksentekuelimiä eli yhtiökousta ja hallitusta.

Osakeyhtiön ja sen johdon toimintaa ei säännellä osakeyhtiölaissa (624/2006, OYL) tyhjentävästi. Osakeyhtiöitä on hyvin monenlaisia, joten tarkka sääntely ei olisi tarkoituksenmukaista. Suurimmillaan osakeyhtiö voi olla esimerkiksi kansainvälinen pörssi-yhtiö ja yksinkertaisimmillaan osakeyhtiössä voi olla vain yksi osakkeenomistaja ja hallituksessa yksi varsinainen jäsen ja tämän varajäsen²⁰⁴. OYL sallii laajasti joustavan ja sopimuksenvaraisen sääntelyn. Näin yksittäisellä osakeyhtiöllä on mahdollisuus järjestää yhtiön olosuhteet sellaisiksi, että ne parhaiten palvelevat juuri sen yhtiön etua, samalla kuitenkin huomioiden OYL:n pakottavat säännökset.²⁰⁵ Pakottavat säännökset OYL:ssa liittyvät yleensä velkojien

---

²⁰¹ Villa 2018 a, s. 220–221.

²⁰² Sillanpää – Koski 2020, luku 3.

²⁰³ Villa 2018 a, s. 271.

²⁰⁴ Villa 2018 a, s. 272.

²⁰⁵ Helminen 2006, luku 3.

tai vähemmistössä olevien osakkeenomistajien aseman turvaamiseen.²⁰⁶ OYL:n mahdollistama sopimuksenvarainen sääntely on hyvä pitää mielessä tutkielmaa lukiessa, sillä hyvin monesta asiasta on esimerkiksi yhtiöjärjestyksellä mahdollista sopia toisin. Tutkielma sisältää vain hyvin lyhyen kuvauksen osakeyhtiön päätöksenteosta, joten siinä keskitytään ainoastaan päätöksenteon päälinjoihin, eikä kaikkia yksityiskohtia ole kuvattu.

4.2. Päätöksenteko hallituksessa

Hallituksen tehtävänä on OYL 1:8 §:n mukaisesti huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua. Säännös sisältää siis velvoitteen toimia huolellisesti sekä velvollisuuden toimia yhtiön edun mukaisesti. Huolellisuusvelvoite liittyy osakeyhtiön voiton tuottamistarkoitukseen osakkeenomistajille.²⁰⁷ Hallituksen päätettäväksi kuuluvat kaikki ne asiat, joita ei ole OYL:ssa tai yhtiöjärjestyksellä määrätty yhtiön toisen toimielimen päätettäväksi²⁰⁸. Hallituksella on siten yleistoimivalta osakeyhtiön asioissa²⁰⁹. Se, että jokin tehtävä tai asia kuuluu hallitukselle tarkoittaa sitä, että hallitus tekee asiasta päätöksensä tai sitten hallitus huolehtii siitä, että asia tulee hoidetuksi. Pääsääntöisesti hallituksen toimivaltaan katsotaan kuuluvan yhtiön toiminnan organisointi, toiminnan järjestäminen ja valvonta sekä edustaminen²¹⁰. Lisäksi hallituksen toimivaltaan kuuluu aina laajakantoisista operatiivisista asioista päättäminen. Mikäli yhtiöllä ei ole toimitusjohtajaa, myös juoksevien asioiden hoitaminen ja organisointi kuuluu lähtökohtaisesti yhtiön hallitukselle.²¹¹

Osakeyhtiön hallitus on kollegiaalinen elin, eli hallitus toimii päätöksiä tehdessään kokonaisuutena²¹². Hallituksen yksittäiselle jäsenelle ei sen vuoksi kuulu päätösvaltaa. OYL 6:8 §:n mukaan osakeyhtiön hallitukseen on valittava yhdestä viiteen jäsentä. Yhtiöjärjestyksellä tästä pääsäännöstä voidaan sopia toisin. Mikäli yhtiön hallitukseen valitaan vähemmän kuin kolme jäsentä, on hallitukseen valittava myös yksi varajäsen. Hallituksen jäsenten valitseminen kuuluu yhtiökokouksen tehtäviin, eli yhtiön osakkeenomistajat päättävät ketkä toimivat hallituksessa²¹³.

---

²⁰⁶ Mähönen – Villa 2013, s. 90.

²⁰⁷ Villa 2018 a, s. 298.

²⁰⁸ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 89.

²⁰⁹ Villa 2018 a, s. 272.

²¹⁰ Mähönen – Villa 2019, s. 293.

²¹¹ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 89–90.

²¹² Mähönen – Villa 2019, s. 326.

²¹³ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Yhtiökokouslajit)

Hallitus on päätösvaltainen, kun yli puolet hallituksen jäsenistä osallistuu päätöksentekoon. Yhtiöjärjestyksellä on mahdollista tiukentaa päätösvaltaisuuden edellytystä.²¹⁴ Hallituksen jäsenten määrä lasketaan aina hallitukseen valituista jäsenistä. Päätösvaltaisuutta laskettaessa hallituksen jäseniin lasketaan siis esimerkiksi myös sellaiset jäsenet, jotka ovat eroneita hallituksen tehtävästä tai sitten ovat esteellisiä toimimaan asiassa.²¹⁵

Pääsääntönä on, että päätökset hallituksessa tehdään yksinkertaisella enemmistöllä. Tästä voidaan kuitenkin määrätä toisin yhtiöjärjestyksessä. Yhtiöjärjestyksessä voidaan esimerkiksi määrätä, että tietyt hallituksen päätökset edellyttävät määräenemmistön kannatuksen. Yhtiöjärjestyksellä ei kuitenkaan ole mahdollista määrätä lain edellyttämää enemmistömääräystä lievemmin.²¹⁶ OYL 6:3 §:n mukaan, jos äänet menevät tasan hallituksen päätöksenteossa, ratkaisee puheenjohtajan ääni. Sen sijaan, jos äänet menevät tasan puheenjohtajan vaalissa, on lähtökohtana, että vaali ratkaistaan arvalla. Tässäkin tilanteessa asiasta on mahdollista sopia toisin.

OYL ei sisällä säännöksiä siitä, että milloin hallituksen kokous on pidettävä tai, että millaisella kutsulla hallituksen jäsenet on kutsuttava kokoukseen. Hallituksen kokouksesta ei siis säännellä yhtä tarkasti kuin yhtiökokouksesta. Lähtökohtana on, että hallituksen puheenjohtajan velvollisuutena on pitää huolta siitä, että hallitus kokoontuu aina tarvittaessa. Hallituksen puheenjohtaja myös useimmiten toimii kokouksen koollekutsuja.²¹⁷

4.3. Päätöksenteko yhtiökokouksessa

Yhtiökokous on osakeyhtiön ylintä valtaa käyttävä hallintoelin²¹⁸. Yhtiökokouksen muodostavat yhtiön osakkeenomistajat²¹⁹. Osakkeenomistajien on tilikauden aikana, mikä on pääsääntöisesti 12 kuukautta, pidettävä vähintään yksi varsinainen yhtiökokous. OYL:ssa on säädetty varsinaisen yhtiökokouksen ajankohdasta niin, että se tulee pitää viimeistään kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Varsinaisen yhtiökokouksen lisäksi

---

²¹⁴ Kyläkallio 2018, luku 4 (Osakeyhtiö).

²¹⁵ Mähönen – Villa 2019, s. 327.

²¹⁶ HE 109/2005 vp, s. 80.

²¹⁷ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 93.

²¹⁸ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 67.

²¹⁹ Sillanpää – Koski 2020, luku 3 (osakeyhtiön johto).

yhtiössä voidaan pitää myös ylimääräisiä yhtiökokouksia. Niiden ajankohtaa tai määrää ei ole laissa säännelty.²²⁰

Yhtiökokouksessa päätetään lähtökohtaisesti vain ne asiat, jotka yhtiökokouksen päätettäväksi OYL:n mukaisesti kuuluvat²²¹. OYL:n mukaan varsinaisessa yhtiökokouksessa on käsiteltävä tilinpäätöksen vahvistaminen, voitonjaosta päättäminen, muille yhtiön elimille myönnettävästä vastuuvapaudesta päättäminen sekä hallituksen jäsenten, hallintoneuvoston jäsenten ja tilintarkastajan valitseminen. Lisäksi yhtiöjärjestys voi sisältää määräyksiä siitä, mitä muita asioita varsinaisessa yhtiökokouksessa tulee käsitellä. Yleensä ottaen yhtiökokouksessa tehdään yhtiön kannalta tärkeimmät päätökset. Sen sijaan tavalliset liiketoimintapäätökset jäävät hallituksen vastuulle.²²²

Ylimääräisessä yhtiökokouksessa voidaan päättää esimerkiksi osakeannista, lisäosingosta, yhtiöjärjestyksen muuttamisesta, osakkeiden lunastamisesta, sulautumisesta, jakautumisesta tai yhtiömuodon muuttamisesta.²²³ Ylimääräinen yhtiökokous on pidettävä, jos sen pitämisestä on määräys yhtiöjärjestyksessä tai, jos hallitus katsoo siihen olevan aihetta. Myös tilintarkastajalla ja osakkeenomistajilla, joilla on yhteensä kymmenesosa yhtiön osakkaista, on OYL 5:4 §:n mukaisesti oikeus vaatia ylimääräisen yhtiökokouksen koollekutsumista. Mikäli yhtiöllä on hallintoneuvosto ja sille on yhtiöjärjestyksessä annettu oikeus kutsua yhtiökokous koolle, on yhtiökokous myös pidettävä, jos hallintoneuvosto katsoo, että siihen on aihetta. Yleensä ylimääräisen yhtiökokouksen kutsuu koolle hallitus.²²⁴

OYL:n mukaan yhtiökokous koostuu aina niistä osakkeenomistajista, jotka ovat läsnä yhtiökokouksessa tai jotka ovat edustettuina yhtiökokouksessa. Jokaiselle osakkeenomistajalle kuuluu oikeus osallistua yhtiökokoukseen²²⁵. Osakkeenomistaja ei voi osallistua yhtiön päätöksentekoon ilman, että hän osallistuu yhtiökokoukseen. Yhtiökokouksessa tehdyt päätökset sitovat myös niitä osakkeenomistajia, jotka eivät ole osallistuneet kokoukseen.²²⁶

Lähtökohtana on, että jokainen osake tuottaa yhtäläisen äänioikeuden yhtiökokouksessa. Yhtiöjärjestyksessä on kuitenkin mahdollista määrätä, että yhtiössä on osakkeita, joiden

---

²²⁰ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 71.

²²¹ Mähönen – Villa 2019, s. 124.

²²² Immonen – Nuolimaa 2017, s. 71–72.

²²³ Mähönen – Villa 2019, s. 155.

²²⁴ Villa 2018 a, s. 275.

²²⁵ Mähönen – Villa 2019, s. 126.

²²⁶ Villa 2018 a, s. 273.

äänimäärä on erilainen.²²⁷ Yhtiöjärjestyksessä voi esimerkiksi olla kirjaus, jonka mukaan kukin A-sarjan osake tuottaa 20 ääntä ja kukin B-sarjan osake yhden äänen. Yhtiöjärjestyksessä voidaan myös määrätä, että B-sarjan osake on kokonaan äänivallaton.

OYL sisältää hyvin tarkat säännökset siitä, kuinka yhtiökokous tulee järjestää. Esimerkiksi OYL 5:20 §:n mukaan kokouskutsu on lähetettävä jokaiselle osakkeenomistajalle, jonka osoite yhtiöllä on tiedossa, kirjallisesti, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Kokouskutsun ajasta taas säädetään OYL 5:19 §:ssä. Sen mukaan kokouskutsu on toimitettava lähtökohtaisesti aikaisintaan kahta kuukautta ja viimeistään viikkoa ennen yhtiökokousta. OYL:n mukaan yhtiökokouksessa ei saada käsitellä asiaa, jota ei kokouskutsussa ole mainittu tai jota ei lain tai yhtiöjärjestyksen nojalla ole käsiteltävä kyseisessä kokouksessa²²⁸.

Yleensä yhtiökokouksessa tehty päätös vaatii annettujen äänten enemmistön (eli yli 50 % annetuista äänistä). Tätä kutsutaan yksinkertaiseksi äänten enemmistöksi. Yksinkertaisessa äänten enemmistössä päätösvaltaa yhtiössä käyttävät edustettuina olevien osakkeenomistajien enemmistö.²²⁹ On myös olemassa päätöksiä, joiden tekeminen vaatii määräenemmistön. Määräenemmistöpäätös vaatii kahta kolmasosaa annetuista äänistä sekä yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista. Eli määräenemmistöpäätöksissä osakkeenomistajan, joka on kokouksessa mutta ei osallistu äänestykseen, äänet huomioidaan kuitenkin edustettujen osakkeiden määrässä. Tätä kautta äänestykseen osallistumatonkin osakkeenomistaja saattaa vaikuttaa päätöksen lopputulokseen. Määräenemmistöpäätös vaaditaan OYL:n mukaan seuraavissa asioissa: yhtiöjärjestyksen muuttaminen, suunnattu osakeanti, optio-oikeuksien antaminen, omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen julkisessa osakeyhtiössä, suunnattu omien osakkeiden hankkiminen, sulautuminen ja jakautuminen, yhtiön asettaminen selvitystilaan ja selvitystilän lopettaminen.²³⁰

OYL myös rajoitetusti mahdollistaa yhtiökokouksen tehtävien delegoimisen. Delegointi on mahdollista, jos siitä on laissa nimenomainen säännös tai jos delegoinnista määrätään yhtiöjärjestyksessä. Yhtiöjärjestyksessä on kuitenkin mahdollista delegoida ainoastaan tehtäviä tahdonvaltaisten seikkojen osalta.²³¹ Yhtiökokouksen on mahdollista delegoida hallitukselle esimerkiksi osakeannista, osakepääoman korottamisesta ja voitonjaosta tehtävät

---

²²⁷ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

²²⁸ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

²²⁹ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Enemmistöperiaate).

²³⁰ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 78–79.

²³¹ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

päätökset²³². Sen sijaan esimerkiksi hallitukselta yhtiökokoukselle tehtävien delegoiminen onnistuu helpommin, sillä hallitus voi delegoida yhtiökokoukselle kaikki sellaiset päätökset, joita ei ole nimenomaisesti OYL:ssa määrätty hallituksen päätettäväksi²³³.

Osakkeenomistajat voivat käyttää päätöksentekovaltaansa myös yhtiökokouksen ulkopuolella. OYL:n mukaisesti osakkeenomistajilla on mahdollisuus päättää yhtiökokoukselle kuuluvasta asiasta yhtiökokousta järjestämättä, mikäli kaikki osakkeenomistajat ovat yksimielisiä²³⁴. Tämän yksimielisyyden tulee ulottua sekä kokouksen muotovaatimusten syrjäyttämiseen että varsinaiseen päätöksentekoon²³⁵. Yksimielisyydellä tarkoitetaan todella yhtiön kaikkien osakkeenomistajien yksimielisyyttä eli läsnä olevien osakkeenomistajien yksimielisyys ei riitä²³⁶. Osakkeenomistajien yksimielistä päätöksentekomenettelyä käytetään etenkin pienissä osakeyhtiöissä.²³⁷ Mikäli osakkeenomistajia on esimerkiksi kaksi ja he ovat vielä perheenjäseniä keskenään, voi tuntua turhalta pitää virallista yhtiökokousta päätöksen tekemiseksi. Yksimielinen päätös on varmasti monessa tällaisessa tilanteessa luontevampi ja yksinkertaisempi vaihtoehto.

4.4. Esteellisyys päätöksenteossa osakeyhtiölain mukaisesti

4.4.1. Hallituksen jäsenen esteellisyys

OYL sisältää kaksi esteellisyysäännöstä. Toinen koskee osakkeenomistajan esteellisyyttä yhtiökokouksessa ja toinen yhtiön johtoon kuuluvan esteellisyyttä.²³⁸ Yhtiön johtoon kuuluvan esteellisyyttä käsitellään tässä tutkielmassa ainoastaan hallituksen jäsenen esteellisyyden osalta, sillä toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto on rajattu tutkielman ulkopuolelle.

OYL 6:4 § sääntelee hallituksen jäsenen esteellisyyttä. Pykälän mukaan hallituksen jäsen ei saa osallistua hänen ja yhtiön välistä sopimusta koskevan asian käsittelyyn. Hallituksen jäsen ei myöskään saa osallistua yhtiön ja kolmannen välistä sopimusta koskevan asian käsittelyyn, jos hänelle on odotettavissa siitä olennaista etua, joka saattaa olla ristiriidassa yhtiön

---

²³² Immonen – Nuolimaa 2017, s. 72.

²³³ Mähönen – Villa 2013, s. 123.

²³⁴ Mähönen – Villa 2019, s. 165.

²³⁵ HE 69/2000 vp, s. 14.

²³⁶ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

²³⁷ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 67.

²³⁸ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 75.

edun kanssa. Esteellisyysäännös koskee sopimuksen lisäksi oikeustointa, oikeudenkäyntiä tai muuta puhevallan käyttämistä²³⁹.

Esteellisyys syntymisen edellyttää tilanteessa, jossa on kyse yhtiön ja kolmannen välisestä sopimuksesta, että hallituksen jäsenen etu on ristiriidassa yhtiön edun kanssa²⁴⁰. Pelkkä hallituksen jäsenen saama olennainen etu ei siis aiheuta esteellisyttä. Etujen ei vaadita olevan tosiasiallisesti ristiriidassa, vaan esteellisyys syntyy jo siinä tilanteessa, kun hallituksen jäsenen ja yhtiön edut ovat mahdollisesti ristiriidassa keskenään²⁴¹. Hallituksen esityksessä on katsottu, että hallituksen jäsen on esteellinen esimerkiksi päättämään optio-oikeuksien myöntämisestä hänelle itselleen.²⁴²

OYL:ssa tai sen esitöissä ei ole määritelty tarkemmin, minkä tasoinen olennaisen edun tulee olla. Olennaisuuden arviointiin voi kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi hallituksen jäsenen omistamien osakkeiden määrä taikka toimiminen hallituksen puheenjohtajana. Olennaisuus tulee myös suhteuttaa yhtiön kokoon ja taloudelliseen asemaan siinä tilanteessa, kun arvioidaan taloudellisten intressin suuruutta. Eli olennaisuuden arviointiin vaikuttaa taloudellisen intressin määrä huomioituna juuri sen yhtiön varallisuuden kannalta.²⁴³ Tämän perusteella pienempi taloudellinen intressi voidaan tulkita olennaiseksi hyvin pienessä yrityksessä. Sen sijaan varakkaassa ja suuressa yhtiössä olennaisuudelta edellytetään suurempaa taloudellista intressiäkin.

Lähtökohtana hallituksen jäsenen esteellisyydessä on, että hallituksen jäsenen tulisi jäävätä itse itsensä asian käsittelystä. Mikäli hallituksen jäsen ei itse huolehdi itsensä jääväämisestä, on hallituksen puheenjohtajalla vastuu siitä, että esteellisyytilanteita ei synny hallituksen työskentelyssä. Myös muu hallitus voi tehdä päätöksen jäsenen jääviydestä. Päätöksenteon lisäksi esteellisyyden voi synnyttää myös hallituksen jäsenen osallistuminen asian valmisteluun ja käsittelyyn.²⁴⁴ Mikäli hallituksen jäsen todetaan esteelliseksi päätettävänä olevassa asiassa, ei hänellä ole oikeutta osallistua kyseiseen hallituksen kokoukseen²⁴⁵. Tällä on pyritty estämään se, ettei esteellinen jäsen pysty välittömästi tai välillisesti vaikuttamaan muun hallituksen päätöksentekoon. Hallituksen jäsenen tulisi noudattaa erityistä varovaisuutta esteellisyyttään arvioidessaan. Epävarmoissa tilanteissa on parempi katsoa itsensä esteelliseksi

---

²³⁹ Mähönen – Villa 2019, s. 329.

²⁴⁰ HE 27/1977 vp, s. 54.

²⁴¹ Hannula – Kari – Mäki 2014, s. 103.

²⁴² HE 109/2005 vp, s. 81.

²⁴³ Salo 2015, s. 230–231.

²⁴⁴ Hannula – Kari – Mäki 2014, s. 102–103.

²⁴⁵ Mähönen – Villa 2019, s. 330–331.

kuin osallistua päätöksentekoon. Hallituksen jäsen ei kuitenkaan voi laiminlyödä osallistumistaan päätöksentekoon sillä, että perusteita julistautuisi esteelliseksi.²⁴⁶

Esteellisyyden seurauksena asian käsittelyssä ja päätöksenteossa on menettelyvirhe. Esteellisyys voi myös aiheuttaa sen, että päätöstä pidetään lainvastaisena ja siten pätemättömänä. Hallitus ei saa noudattaa pätemätöntä päätöstä. Mikäli esteellisessä päätöksenteossa tehdään esimerkiksi sopimus, on kyseinen sopimus mahdollista purkaa esteellisyyteen vedoten. Esteellinen hallituksen jäsen voi myös joutua henkilökohtaiseen korvausvastuuseen, niistä vahingoista, jotka yhtiölle aiheutui hänen esteellisyydestään.²⁴⁷

Hallituksen jäsenen esteellisyyteen liittyy myös vahvasti lojaliteettivelvollisuus, joka on yksi OYL:n keskeisimmistä periaatteista²⁴⁸. Lojaliteettivelvollisuus edellyttää, että hallituksen jäsen edistää toiminnallaan yhtiön etua²⁴⁹. Lojaliteettivelvollisuuden tuoma yhtiön edun edistäminen ulottuu yhtiön lisäksi myös yhtiön osakkeenomistajiin. Jo tämä lojaliteettiperiaatteen ydin estää hallituksen jäsentä osallistumasta päätöksentekoon esteellisenä. Lisäksi lojaliteettiperiaatteeseen liittyy myös olennaisesti intressiristiriidattomuus. Intressiristiriidattomuus tarkoittaa, että päätöksentekoon eivät ole vaikuttaneet hallituksen jäsenen omat intressit. Tämän vuoksi lojaliteettivelvollisuuden alle voidaan laskea myös erikseen hallituksen jäsenen esteettömyys.²⁵⁰

Edellä todetusta huomataan, että lojaliteettivelvollisuus on huomattavasti laajempi käsite kuin esteellisyys. Tästä syystä lojaliteettivelvollisuuden rikkominen tai intressiristiriidan syntyminen ei automaattisesti aiheuta esteellisyyttä. Esimerkiksi hallituksen jäsenen toimiminen useassa keskenään kilpailevan yrityksen hallituksessa saattaa tietyissä tilanteissa rikkoa hallituksen jäsenen lojaliteettivelvoitetta²⁵¹. Esteellisyyttä tällainen seikka ei sen sijaan automaattisesti synnytä. Lojaliteettivelvoitteen ollessa laajempi käsite on sen rikkomiseen myös matalampi kynnyks. Lojaliteettivelvoitteen vuoksi hallituksen jäsenellä on velvollisuus, esteellisyydestään huolimatta, luovuttaa hallitukselle tiedossaan olevat sellaiset seikat, jotka ovat oleellisia päätöksen tekemiseksi²⁵².

---

²⁴⁶ Salo 2015, s. 231–232.

²⁴⁷ Hannula – Kari – Mäki 2014, s. 103–104.

²⁴⁸ Salo 2015, s. 33.

²⁴⁹ Savela 2015, s. 74.

²⁵⁰ Salo 2015, s. 50–60.

²⁵¹ Nyström 2015, s. 6.

²⁵² Ks. KKO 1999:12. Salo 2015, s. 233.

4.4.2. Osakkeenomistajan esteellisyys

Osakkeenomistajan esteellisyydestä säädetään OYL 5:14 §:ssä. Säännöksen mukaisesti osakkeenomistaja ei ole oikeutettu äänestämään asiassa, joka koskee kannetta häntä vastaan tai hänen vapauttamistaan vahingonkorvausvelvollisuudesta tai muusta henkilökohtaisesta velvoitteesta yhtiötä kohtaan. Edellä kuvatuissa tilanteissa kyse on välittömästä eturistiriidasta.²⁵³

OYL:n säännös myös kieltää osakkeenomistajaa osallistumasta äänestykseen yhtiökokouksessa, mikäli käsiteltävä asia koskee jonkun muun henkilön kannetta tai tämän henkilön vapauttamista velvoitteesta yhtiötä kohtaan, jos osakkeenomistajalle on odotettavissa oleellista etua asiassa ja tämä hänen etunsa saattaa olla ristiriidassa yhtiön edun kanssa²⁵⁴. Tällöin kyseessä on osakkeenomistajan välillinen etu.²⁵⁵ Välillinen etu voi aiheuttaa esteellisyyden esimerkiksi silloin, kun yhtiökokouksen päätös koskee osakkeenomistajan läheistä henkilöä²⁵⁶. *Immonen & Nuolimaa* taas ovat esittäneet, että välillinen esteellisyys syntyy esimerkiksi seuraavan kaltaisessa tilanteessa.

*Oy X:n yhtiökokouksessa käsiteltäessä kanteen nostamista Oy Z:aa vastaan on osakkeenomistaja A esteellinen osallistumaan päätöksentekoon, sillä A omistaa osakkeita molemmista yhtiöistä ja hänen etunsa on ristiriidassa yhtiön edun kanssa. Ristiriita aiheutuu siitä, että A omistusosuus Oy X:ssä on hyvin pieni, kun taas omistus Oy Z:ssä on niin suuri, että A:n kannaltaan kannattavinta olisi vastustaa Oy X:n kannetta Oy Z:aa vastaan.*²⁵⁷

Osakkeenomistajan esteellisyys ei estä osakkeenomistajaa osallistumasta yhtiökokoukseen, jossa käsitellään esteellisyyden synnyttänyttä asiaa. Esteellinen osakkeenomistaja saa myös osallistua yhtiökokouksessa käytävään keskusteluun sekä tehdä asiasta jopa päätösehdotuksen. Osakkeenomistajan esteellisyys estää ainoastaan äänestykseen osallistumisen yhtiökokouksessa.²⁵⁸

²⁵³ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 75.

²⁵⁴ Kyläkallio 2018, luku 4 (osakeyhtiö).

²⁵⁵ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 75.

²⁵⁶ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 83.

²⁵⁷ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 75.

²⁵⁸ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 83.

Mikäli jostain syystä yhtiön kaikki osakkeenomistajat olisivat asiassa esteellisiä, ei esteellisyys sääntöksiin voida vedota eli ketään ei katsota esteelliseksi²⁵⁹. Esteellisyys purkautuu, jos kaikki osakkeenomistajat ovat esteellisiä. Todennäköisesti tämä säännös tulee sovellettavaksi ainoastaan pienissä osakeyhtiöissä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa osakeyhtiön osakkeenomistajina on kaksi henkilöä ja nämä samat henkilöt ovat myös hallituksen jäseninä, varsinaisessa yhtiökokouksessa päätettäessä hallituksen jäsenten vastuuvapaudesta, ovat he molemmat esteellisiä. Molempien esteellisyyden seurauksena kumpikaan ei ole esteellinen, jolloin päätös vastuuvapaudesta on mahdollista tehdä²⁶⁰.

Osakkeenomistajien esteellisyyssäännökset ovat hyvin kapea-alaiset. Esteellisyyssäännökset eivät esimerkiksi estä osakkeenomistajaa osallistumasta äänestykseen, jossa päätetään sopimuksen solmimisesta, vaikka hän itse olisi vastapuolena solmimassa sopimusta yhtiön kanssa²⁶¹. Osakkeenomistajan esteellisyyssäännökset eivät myöskään estä osakkeenomistajaa osallistumasta päätöksentekoon, joka koskee suunnattua osakeantia, vaikka osakkeenomistaja itse olisi oikeutettu suunnatun osakeannin myötä merkitsemään kyseiset osakkeet²⁶².

Esteellisyyssääntöksiä ei ole haluttu kovin laaja-alaisiksi sen vuoksi, etteivät ne liian usein johtaisi tilanteeseen, jossa päätösvalta osakkeenomistajien enemmistöltä siirtyisi vähemmistölle²⁶³. Mikäli osakkeenomistaja, jolla on enemmistö yhtiön osakkeista, todetaan esteelliseksi, siirtyy päätösvalta kyseisessä asiassa muille osakkeenomistajille. Äänivallan siirtyminen enemmistöltä olisi vastoin osakeyhtiön enemmistöperiaatetta. Enemmistöperiaatteen mukaan, mitä enemmän osakkeenomistaja on sijoittanut yhtiöön, sitä enemmän hänellä on valtaa yhtiössä²⁶⁴.

OYL sisältää kaksi virheellisen päätöksen seurausta, pätemättömyyden ja mitättömyyden. Mitättömyyteen vetoaminen edellyttää yhtiökokouksen päätökseltä vakavaa virheellisyyttä, ja sen vuoksi mitättömyyden vetoamiselle ei ole laissa asetettu aikarajaa²⁶⁵. Yhtiökokouksessa tehdyn päätöksen mitättömyydestä säännellään OYL 21:2 §:ssä ja siinä mitättömyydelle on annettu suhteellisen tarkat edellytykset²⁶⁶. Yhtiökokouksen päätös, joka on tehty

---

²⁵⁹ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

²⁶⁰ Ks. Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko). Esteellisyydestä vastuuvapaustilanteissa.

²⁶¹ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

²⁶² Pönkä 2012, s. 366.

²⁶³ HE 27/1977 vp, s. 60.

²⁶⁴ Mähönen – Villa 2015, s. 354.

²⁶⁵ Sillanpää – Koski 2020, luku 16 (Yhtiökokouksen päätöksen moittiminen).

²⁶⁶ Ks. tarkemmin mitättömyyden edellytyksistä esim. Mähönen – Villa 2019, s. 405.

osakkeenomistajan esteellisyydestä huolimatta, ei täytä mitättömyydelle OYL:ssa asetettuja edellytyksiä. Tämän vuoksi osakkeenomistajan esteellisyydestä ainoa mahdollinen seuraus on päätöksen pätemättömyys.

OYL 21:1 §:n mukaisesti yhtiökokouksen päätös voi olla pätemätön, jos asian käsittelyssä ei ole noudatettu menettelyä koskevia säännöksiä tai yhtiöjärjestyksen määräyksiä ja virhe on voinut vaikuttaa päätöksen sisältöön tai muuten osakkeenomistajan oikeuteen (*muotovirhe*) taikka päätös on muuten OYL:n tai yhtiöjärjestyksen vastainen (*asiavirhe*)²⁶⁷. Esteellisenä tehdyssä päätöksessä on tulkintani mukaan kyse muotovirheestä, koska silloin päätöstä tehtäessä ei ole noudatettu OYL:n esteellisyyttä koskevia säännöksiä. OYL 21:1 §:n mukaisesti virheellisen päätöksen pätemättömyys on aina moitteenvaarainen. Osakkeenomistajan on nostettava moitekanne kolmen kuukauden kuluessa päätöksen tekemisestä. Mikäli moitekannetta ei nosteta määräajassa, tulee päätöksestä pätevä.²⁶⁸

Tullakseen pätemättömäksi, esteellisenä tehty yhtiökokouksen päätös edellyttää, että joku toinen osakkeenomistaja nostaa asiassa moitekanteen. Lisäksi pelkkä esteellisyys ei riitä aiheuttamaan pätemättömyyttä, vaan edellytyksenä on myös, että esteellisyys on vaikuttanut päätöksen sisältöön. Tämän perusteella moitekannetta ei voitaisi nostaa esimerkiksi tilanteessa, jossa esteellisenä osakkeenomistajana äänestäneen kanta ei ole mennyt läpi yhtiökokouksessa, sillä esteellisyyden ei voida tällöin katsoa vaikuttaneen päätökseen. Mikäli esteellisenä tehtyä yhtiökokouksen päätöstä ei moitita määräajassa, tulee päätöksestä pätevä. Sen sijaan menestynyt moitekanne taas aiheuttaa sen, että päätös voidaan julistaa kokonaan pätemättömäksi tai sitten sitä voidaan muuttaa²⁶⁹.

---

²⁶⁷ Mähönen – Villa 2019, s. 402–404.

²⁶⁸ Villa 2018 a, s. 424–425.

²⁶⁹ Villa 2018 a, s. 425.

5. VALTUUTETUN ESTEELLISYYS OSAKEYHTIÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA OSAKEYHTIÖLAIN MUKAISESTI

5.1. Valtuutetun esteellisyys hallitustyöskentelyssä

OYL 6:10 §:n mukaan hallituksen jäsenenä ei voi toimia oikeushenkilö tai alaikäinen taikka sellainen henkilö, jolle on määrätty edunvalvoja, jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu tai joka on konkurssissa. Hallituksen jäsenenä voi toimia ainoastaan oikeustoimikelpoinen henkilö²⁷⁰. Se, että lain mukaan hallituksen jäsenenä ei voi toimia henkilö, jolle on määrätty edunvalvoja, kattaa sekä sellaiset tilanteet, joissa henkilö on vajaavaltainen että tilanteet, joissa henkilön toimintakelpoisuutta on rajattu²⁷¹. Toimintakelpoisuuden rajaamisella viitataan henkilöön, joka on sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemätön valvomaan etujaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista. Säännös kuvastaa hyvin hallituksen esityksessä esitettyä lähtökohtaa, jonka mukaan henkilö, joka ei kykene huolehtimaan asioistaan, ei voi tulla valituksi hallituksen jäseneksi.²⁷² Hallituksen jäsenellä on suuri taloudellinen vastuu ja tätä vastuuta muun kuin oikeustoimikelpoisen ei voida katsoa kantavan²⁷³.

Vanhassa osakeyhtiölaissa (734/1978, VOYL) hallituksen jäsenen kelpoisuudesta säädettiin 8:4 §:ssä. Sen mukaan hallituksen jäsenenä ei voinut toimia vajaavaltainen, konkurssissa oleva tai oikeushenkilö. OYL:n uudistuksen myötä kelpoisuusvaatimuksia laajennettiin koskemaan vajaavaltaisuuden lisäksi myös kaikkia edunvalvonnassa olevia henkilöitä. OYL:n hallituksen esityksessä laajennuksen perusteltiin johtuvan pääosin HolTL:sta. Hallituksen esitys viittaa edunvalvonnan osalta hyvin vahvasti HolTL:n säännöksiin.²⁷⁴ EVVL astui voimaan vuonna 2007 eli OYL:n uudistuksen jälkeen. Se, että OYL:n hallituksen esityksessä viitataan ainoastaan HolTL:iin ei mielestäni estä pykälän soveltamista myös EVVL:n mukaiseen edunvalvontaan. OYL:ssa puhutaan kuitenkin selvästi edunvalvonnassa olevasta henkilöstä ja lisäksi pääperiaatteena on ollut se, että hallituksen jäsenenä ei voi olla henkilö, joka ei kykene huolehtimaan omista asioistaan²⁷⁵.

---

²⁷⁰ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 95.

²⁷¹ Sillanpää – Koski 2020, luku 6 (Hallituksen jäsenet).

²⁷² HE 109/2005 vp, s. 83–84.

²⁷³ HE 27/1977 vp, s. 51.

²⁷⁴ HE 109/2005 vp, s. 83–84.

²⁷⁵ HE 109/2005 vp, s. 83–84.

Hallituksen jäsenyys päättyy välittömästi, mikäli hallituksen jäsen kuolee tai menettää kelpoisuutensa²⁷⁶. Kelpoisuudella tarkoitetaan OYL 6:10 §:ssä esitettyjä hallituksen jäsenen kelpoisuusedellytyksiä²⁷⁷. Koska OYL 6:10 §:n mukaan hallituksen jäsenen edellytyksenä on, että henkilö ei ole edunvalvonnassa, aiheutuu edunvalvojan määräämisestä hallituksen jäsenyyden päättymisen. Siinä vaiheessa, kun valtuuttajan laatima edunvalvontavaltuutus astuu voimaan, päättyy valtuuttajan hallituksen jäsenyys. Tämän vuoksi valtuutettu ei voi edustaa valtuuttajaa hallituksessa. Edellä mainittua lopputulemaa tukee myös se, että hallituksen jäsenen läsnäolo-oikeus hallituksen kokouksessa on aina henkilökohtainen. Hallituksen jäsen ei voi siis käyttää asiamiestä edustamaan itseään niin kuin yhtiökokouksessa on mahdollista.²⁷⁸

Hallituksen jäsenen jouduttua edunvalvontaan hänen tilalleen otetaan välittömästi varajäsen, mikäli hallitukseen on sellainen valittu. Varajäsen toimii tehtävässään niin kauan, kunnes uusi varsinainen jäsen on valittu hallitukseen. Mikäli hallitukseen ei ole valittu yhtään varajäsentä, tulisi yhtiön ryhtyä toimiin uuden hallituksen jäsenen valitsemiseksi. Mikäli hallituksesta puuttuu varsinainen jäsen, on hallituksen toimikelpoisuus puutteellinen. Hallitus on kuitenkin tällaisessakin tilanteessa toimikelpoinen, eikä sen ole pakko ryhtyä välittömästi toimiin uuden hallituksen jäsenen valitsemiseksi, kunhan hallituksen päätösvaltaisuus täyttyy.²⁷⁹ Hallituksessa tulee olla siis yli puolet valituista jäsenistä, jotta se olisi päätösvaltainen.

Koska OYL:n säännökset estävät valtuutettua toimimasta hallituksen jäsenenä, ei tässä tutkielmassa käsitellä erikseen sitä, kuinka EVVL:n esteellisyysäännökset suhtautuisivat hallituksen jäsenen päätöksentekoon. EVVL:n esteellisyysäännösten vaikutusten arvioiminen valtuutetun esteellisyyteen valtuutetun toimiessa valtuuttajan puolesta hallituksen jäsenenä olisi turhaa, koska tällaista tilannetta ei pysty syntymään.

5.2. Valtuutetun esteellisyys yhtiökokouksessa

OYL:ssa on jo pitkään ollut lähtökohtana se, että osakkeenomistajan lakimääräisen edustajan esteellisyyttä arvioidaan samoin kuin päämiehen esteellisyyttä²⁸⁰. Lakimääräinen

---

²⁷⁶ Sillanpää – Koski 2020, luku 6 (Hallituksen jäsenet).

²⁷⁷ HE 27/1977 vp, s. 50.

²⁷⁸ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 93.

²⁷⁹ Sillanpää – Koski 2020, luku 6 (Hallituksen jäsenet).

²⁸⁰ HE 109/2005 vp, s. 70.

edustaja ei ole ollut esteellinen, mikäli päämies ei ole asiassa esteellinen. Lakimääräisen edustajan henkilökohtaista esteellisyyttä ei ole ollut tarpeen arvioida. OYL ei sisällä määritelmää siitä, mitä lakimääräisellä edustajalla tarkoitetaan, joten sitä tulee tarkastella yleisten säännösten mukaisesti. Lakimääräinen edustaja on esimerkiksi HolTL:n mukainen edunvalvoja, joka edustaa vajaanvaltaista tai toimintakyvyttöä henkilöä²⁸¹. Tässä suhteessa olisi loogista, että OYL:a sovellettaisiin samoin sekä HolTL:n mukaista edunvalvojaa että EVVL:n mukaista valtuutettua kohtaan. Näin ei kuitenkaan ole, sillä EVVL:n mukainen edunvalvonta on yksityisoikeudellinen valtuutus²⁸². Valtuutetun toimivalta ei perustu lakiin, vaan valtuutukseen, joten valtuutettua ei voida katsoa OYL:ssa tarkoitetuksi lakimääräiseksi edustajaksi.

Koska valtuutettua ei voida katsoa lakimääräiseksi edustajaksi, on valtuutettuun sovellettava asiamiestä koskevia OYL:n säädöksiä. Asiamiehellä tarkoitetaan henkilöä, jonka osakkeenomistaja valtuuttaa edustajakseen yhtiökokoukseen²⁸³. Osakeyhtiössä valtuutettu rinnastuu siis tavallisella valtakirjalla edustavaan henkilöön.

Ennen vuonna 2006 voimaan tullutta OYL:n uudistusta asiamiehen esteellisyydestä säänneltiin erikseen. Silloin asiamieheen sovellettiin samoja esteellisyyssääntöjä kuin osakkeenomistajaankin²⁸⁴. Asiamies saattoi siis olla esteellinen sellaisessakin tilanteessa, jossa itse osakkeenomistaja ei ollut esteellinen. Säännöksen kuitenkin katsottiin poikkeavan yleisistä valtuutusta koskevista periaatteista, joiden mukaan valtuutetun henkilöön ei tule kiinnittää huomiota.²⁸⁵ Lisäksi osakkeenomistajan esteellisyyssäännösten kiertäminen sillä, että osakkeenomistaja valtuuttaa jonkun toimimaan puolestaan, haluttiin estää²⁸⁶. Säännös poistettiin OYL:n uudistuksen myötä ja nykyisin OYL ei sisällä erillistä sääntelyä asiamiehen esteellisyydestä. Asiamiehen esteellisyyttä arvioidaan nykyisin samoin kuin lakimääräisen edustajan esteellisyyttä. Eli asiamiehen henkilökohtaista esteellisyyttä ei arvioida, vaan esteellisyysarvioinnissa otetaan huomioon ainoastaan päämiehen eli osakkeenomistajan esteellisyys.²⁸⁷

---

²⁸¹ Antila 2007, s. 1.

²⁸² Välimäki 2013, s. 226.

²⁸³ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 73.

²⁸⁴ Mähönen – Villa 2013, s. 113.

²⁸⁵ HE 109/2005 vp, s. 70.

²⁸⁶ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Päätöksenteko).

²⁸⁷ Mähönen – Villa 2019, s. 200.

Valtuutetulle itselleen ei siis voi syntyä esteellisyyttä OYL:n säädösten nojalla. Toki valtuuttaja voi jossain tilanteissa olla esteellinen ja aiheuttaa siten myös valtuutetun esteellisyyden, mutta tällaiset tilanteet eivät ole tämän tutkielman kannalta oleellisia. Tutkielman tarkoituksena on selvittää valtuutetun esteellisyyttä, ei valtuuttajan itsensä. Tämän syystä OYL:n mukaista esteellisyyttä ei käsitellä tutkielmassa enempää.

6. VALTUUTETUN ESTEELLISYYS OSAKEYHTIÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA EDUNVALVONTAVALTUUTUSLAIN MUKAISESTI

6.1. Esteellisyytilanteiden käsittelyn rajaus

Tässä luvussa käsitellään valtuutetun esteellisyyttä osakeyhtiön päätöksenteossa EVVL:n mukaisesti. Luvun alussa käsitellään valtuutetun esteellisyyttä hänen edustaessaan valtuuttajaa osakeyhtiön varsinaisessa yhtiökokouksessa. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään ylimääräisessä yhtiökokouksessa päätettäviä asioita. Erottelu varsinaisessa ja ylimääräisessä yhtiökokouksessa päätettävien asioiden välillä on hyvin keinotekoinen, sillä kaikki päätökset on mahdollista käsitellä myös varsinaisessa yhtiökokouksessa. Erottelu on kuitenkin oleellinen tutkielman rakenteen jäsentämiseksi. Varsinaisen yhtiökokouksen alla käsitellään ainoastaan ne asiat, jotka siellä on pakollista käsitellä. Muut päätökset käsitellään ylimääräisen yhtiökokouksen alla. Ylimääräinen yhtiökokous ei kuitenkaan kata kaikkia ylimääräisessä yhtiökokouksessa mahdollisesti päätettäviä asioita, vaan kappaleessa käsitellään ainoastaan esteellisyyden kannalta olennaisimmat asiat. Lisäksi yritys- ja rakennejärjestelyt on eriytetty omaksi kokonaisuudekseen.

Tämän luvun kohdalla ei voida liiaksi korostaa sitä, että esteellisyyden arviointi on aina tapauskohtaista. Esteellisyys arvioidaan jokaisessa yksittäistapauksessa siinä vallitsevien olosuhteiden mukaisesti. Tässä luvussa pohditaan esimerkkien avulla sitä, millaisissa päätöksentekotilanteissa valtuutetun esteellisyys saattaisi syntyä. Tämä luku ei ole aukoton esitys siitä, milloin esteellisyys syntyy osakeyhtiön päätöksenteossa. Esimerkiksi yritys- ja rakennejärjestelyt ovat niin laajoja päätöksiä yrityksissä, että jokaisen yksityiskohdan huomioiminen olisi tässä tutkielmassa mahdotonta. Tästä syystä esimerkit ovat osittain yksinkertaistettuja.

6.2. Varsinainen yhtiökokous

6.2.1. Vastuuvapauden myöntäminen

Varsinaisessa yhtiökokouksessa tulee käsitellä vastuuvapauden myöntäminen, hallituksen, hallintoneuvoston ja tilintarkastajan valitseminen, tilinpäätöksen vahvistaminen ja voitonjaoista päättäminen²⁸⁸. Vastuuvapauden myöntäminen hallitukselle merkitsee, että myöntämisen jälkeen yhtiö ei voi enää päättää korvauskanteen nostamisesta hallitusta vastaan. Edellytyksenä kuitenkin on, että yhtiökokoukselle on annettu vastuuvapautta myönnettäessä riittävät tiedot korvausvelvollisuuden perusteena olevasta päätöksestä tai toimesta.²⁸⁹ Muussa tapauksessa yhtiöllä on edelleen oikeus korvauskanteen nostamiseen. Vastuuvapaus voidaan myöntää kullekin vastuuvastuulle eli hallituksen jäsenelle erikseen tai sitten koko hallitukselle yhteisesti²⁹⁰.

Valtuutetun toimiessa varsinaisessa yhtiökokouksessa valtuuttajan puolesta tulee pohdittavaksi se, onko valtuutetulla oikeutta myöntää vastuuvapautta hallitukselle, jonka jäsenenä valtuutettu itse toimii vai syntyykö tällaisessa tilanteessa esteellisyys EVVL 17 §:n mukaisesti. Mikäli vastuuvapaus myönnetään koko hallitukselle yhteisesti, on oikeustoimen vastapuolena tällöin hallitus. Koska valtuutettu toimii hallituksen jäsenenä, voidaan hänen katsoa edustavan hallitusta²⁹¹. EVVL 17.1 §:n mukainen asemaan perustuva esteellisyys, estää valtuutettua edustamasta valtuuttajaa oikeustoimessa, jonka vastapuolena on joku, jota valtuutettu edustaa. Valtuutettu on siten esteellinen edellä kuvatussa tilanteessa asemaansa perustuen.

On myös mahdollista, että valtuutetun esteellisyys syntyy eturistiriitaan perustuen. Valtuutetun toimiessa yhtenä hallituksen jäsenenä, on hänen intressissään, että varsinaisessa yhtiökokouksessa osakkeenomistajat myöntävät hallitukselle vastuuvapauden. Vastuuvapauden myöntäminen estää hallituksen korvausvelvollisuuden sellaisissa asioissa, jotka on tuotu yhtiökokouksen tietoon riittävällä tavalla²⁹². Valtuutetun etuna on saada vastuuvapaus myös sellaisissa tilanteissa, kun hallitus ei ole toiminut kaikkien OYL:n säädösten ja periaatteiden mukaisesti ja tulisi siten todennäköisesti olemaan vastuussa yhtiötä kohtaan. Valtuuttajan

---

²⁸⁸ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 71.

²⁸⁹ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 288.

²⁹⁰ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Varsinainen yhtiökokous).

²⁹¹ Vrt. Kangas 2001, s. 112, jossa on katsottu, että esteellisyys syntyy, kun vastapuolena on osakeyhtiö, jonka hallituksessa valtuutettu toimii.

²⁹² Villa 2018 a, s. 430.

intressissä tällaisessa tilanteessa on, että vastuuvapaus myönnetään hallitukselle ainoastaan silloin, kun hallituksen toiminta on virheetöntä, eikä korvausvelvollisuutta yhtiötä kohtaan hallituksen toiminnan perusteella voisi syntyä. Sen sijaan, jos hallitus ei ole menetellyt toiminnassaan kaikkien OYL:n säädösten ja periaatteiden mukaisesti on valtuuttajan intressissä, että vastuuvapautta ei myönnetä ja hallitus siten joutuu vastaamaan toiminnastaan. Tämän perusteella totean, että valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat joutua ristiriitaan keskenään, mikäli valtuutettu on päättämässä vastuuvapaudesta hallitukselle, jossa hän itse toimii. Valtuutettu on siten EVVL 17.3 §:n perusteella esteellinen.

On myös mahdollista, että valtuutettu toimii hallituksen ainoana jäsenenä. Tällöin esteellisyyttä tulee arvioida aiemmin esitetyn mukaisesti. Valtuutettu on esteellinen toimimaan valtuuttajan puolesta sekä asemaan perustuvan esteellisyyden että eturistiriitaan perustuvan esteellisyyden vuoksi. Lisäksi on selvää, että esteellisyys EVVL 17.1 §:n perusteella syntyy silloin, kun vastuuvapaudesta päätetään kunkin hallituksen jäsenen osalta erikseen. Valtuutettu ei voi olla päättämässä valtuuttajan puolesta omasta vastuuvapaudestaan. EVVL:n säädökset kieltävät valtuutettua edustamasta valtuuttajaa silloin, kun oikeustoimen vastapuolena on valtuutettu itse. Valtuutettu voi kuitenkin olla päättämässä muiden hallitusten jäsenten vastuuvapaudesta hallituksen jäsenenä.

Sen sijaan, jos valtuutettu toimisikin yhtiössä osakkeenomistajana, eikä hallituksen jäsenenä, ei vastuuvapauden myöntäminen hallitukselle aiheuttaisi valtuutetun esteellisyyttä. Valtuutettu voisi tällöin edustaa valtuuttajaa, koska vastuuvapautta myönnettäessä oikeustoimen vastapuolena olisi hallitus tai hallituksen jäsen. Toki edellytyksenä on, että hallituksen jäsen ei olisi esimerkiksi valtuutetun puoliso tai muu EVVL 17.1 §:ssä mainittu henkilö. Osakkeenomistajuus ei myöskään aiheuta eturistiriitaa valtuutetun ja valtuuttajan välille. Molempien etuna on, että hallitukselle myönnetään vastuuvapaus ainoastaan silloin, kun hallituksen toiminnassa ei ole ollut moitittavaa.

6.2.2. Hallituksen jäsenten valitseminen

Vastuuvapauden myöntämisen lisäksi valtuutetun esteellisyyden varsinaisessa yhtiökokouksessa voi aiheuttaa uuden hallituksen valitseminen. OYL:n lähtökohtana on, että osakkeenomistajat valitsevat hallituksen jäsenet ja, että valitseminen tapahtuu varsinaisessa

yhtiökokouksessa²⁹³. Yhtiöjärjestyksellä voidaan kuitenkin poiketa tästä OYL:n lähtökohdasta. Lisäksi yhtiöjärjestys voi sisältää määräyksen siitä, että hallituksen jäsenet valitaan aina tietyksi toimikaudeksi.²⁹⁴ Hallituksen toimikausi voi myös jatkua toistaiseksi²⁹⁵. Tällaiset määräykset estävät sen, että hallituksen valitsemisesta tulisi päättää jokaisessa varsinaisessa yhtiökokouksessa.

Esteellisyyden kannalta hallituksen valitsemiseen liittyy kysymys siitä, voiko valtuutettu olla valtuuttajan puolesta valitsemassa itse itseään hallitukseen. Selvää on, että OYL:n säädösten nojalla esteellisyyttä ei aiheudu siitä, että osakkeenomistaja itse ehdottaa ja äänestää itseään hallituksen jäseneksi²⁹⁶. Valtuutetun esteellisyyttä tulee kuitenkin tällaisessa tilanteessa tarkastella myös EVVL:n esteellisyyssäännöksiä mukaan. Voidaan myös pohtia, vaikuttaako arviointiin esimerkiksi se, kuinka valtuuttaja itse on aiemmin äänestänyt hallitusta valittaessa. Eli, mikäli valtuutettu on jo usean vuoden ajan toiminut hallituksen jäsenenä ja valtuuttaja on hänen valitsemistaan itse aina kannattanut, vaikuttaako tämä esteellisyyden arviointiin. Sinänsä edunvalvonnassa tulee kunnioittaa päämiehen tahtoa ja toimia päämiehen tahdon mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan saa vaikuttaa valtuutetun esteellisyyden arviointiin, koska esteellisyyсарviointiin tulee tapahtua puhtaasti EVVL:n esteellisyyssäännösten mukaisesti.

EVVL:n esteellisyyssäännösten mukaan asemaan perustuva esteellisyys syntyy silloin, kun vastapuolena on tietyssä asemassa oleva henkilö²⁹⁷. Ensimmäisenä tulisi siis tarkastella, onko hallitusta valittaessa valtuutetun vastapuolena sellainen EVVL:ssa lueteltu henkilö, joka synnyttää esteellisyyden. Oleellinen kysymys hallituksen valitsemisessä on se, syntyykö tilanteessa vaadittua vastapuoli asetelmaa ollenkaan. *Välimäki* on katsonut, että vastapuoli asemaa määriteltäessä tulee ottaa huomioon oikeustoimen tyyppi ja siinä kyseisessä oikeustoimityypissä normaalisti vallitsevat vastapuoli asetelmat²⁹⁸.

Tarkasteltavaksi siis tulee se, syntyykö hallituksen jäseniä valittaessa OYL:n oppien perusteella vastapuoli asemaa. Hallituksen jäsenten valitsemisessä voidaan katsoa olevan kyseessä henkilön nimittäminen luottamustoimeen. Osakkeenomistajien ja hallituksen välistä suhdetta voidaan tulkita niin, että hallitus on eräänlaisessa agenttisuhhteessa

---

²⁹³ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 74.

²⁹⁴ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Varsinainen yhtiökokous).

²⁹⁵ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 95.

²⁹⁶ Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Esteellisyydestä).

²⁹⁷ Välimäki 2008, s. 85.

²⁹⁸ Välimäki 2013, s. 99.

osakkeenomistajia kohtaan²⁹⁹. OYL 1:5 §:n mukaan yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Hallituksella taas on velvollisuus toimia yhtiön edun mukaisesti, josta voidaan johtaa hallituksen velvollisuus edistää osakkeenomistajien etua. Hallituksen tulee myös toimia lojaalisti kaikkia osakkeenomistajia kohtaan.³⁰⁰ Koska hallitukselle voidaan OYL:n säännöksistä johtaa velvollisuus osakkeenomistajien edun mukaisesti toimimiseen, ei vastapuoliasetelmaa hallituksen ja osakkeenomistajien välille synny siinä tilanteessa, kun hallituksen jäseniä valitaan. Kyseessä ei ole oikeustoimi, jonka osapuolina ovat osakkeenomistajat ja hallitukseen nimitettävät henkilöt. Näin ollen katson, että EVVL 17.1 §:n mukaista valtuutetun asemaan perustuvaa esteellisyttä ei synny yhtiön hallitusta valittaessa.

Eturistiriitaan perustuva esteellisyys sen sijaan voi syntyä ilman vastapuoli asetelmaa. Eturistiriitaan perustuvassa esteellisyydessä tarkastellaan ainoastaan sitä, saattavatko valtuuttajan ja valtuutetun edut joutua asiassa ristiriitaan keskenään³⁰¹. Valtuuttajan etuna tilanteessa on todennäköisesti saada aikaan mahdollisimman hyvä hallitus, joka toimii yhtiön ja osakkeenomistajien edun mukaisesti. Myös hallituksen jäsenellä on OYL:sta johtuva velvollisuus toimia yhtiön edun mukaisesti. Tästä syystä katsoisin, että valtuuttajan ja valtuutetun edut eivät ole ristiriidassa, kun yhtiölle valitaan uutta hallitusta ja valtuutettu itse on ehdolla hallituksen jäseneksi.

Näkemykseni mukaisesti EVVL:n mukaista esteellisyttä ei synny varsinaisessa yhtiökokouksessa hallituksen jäseniä valittaessa, huolimatta siitä, että valtuutettu itse olisi ehdolla hallituksen jäseneksi. Valtuutettu voisi siis itse olla äänestämässä itseään hallitukseen valtuuttajan puolesta. Esteellisyys tilanne konkretisoituu vasta siinä vaiheessa, kun tarkastellaan, onko hallitus hoitanut asianmukaisesti tehtävänsä eli esimerkiksi, kun hallitukselle myönnetään vastuuvapautta aiemmin kuvatun mukaisesti.

6.2.3. Tilinpäätöksen vahvistaminen ja voitonjaosta päättäminen

Tilinpäätöksen vahvistamisessa vahvistetaan kuluneen tilikauden tase, toimintakertomus sekä liitetiedot³⁰². Käytännössä tilinpäätöksen vahvistaminen on kuitenkin enemmän

---

²⁹⁹ Mähönen – Villa 2015, s. 242.

³⁰⁰ Mähönen – Villa 2019, s. 307.

³⁰¹ Antila 2007, s. 101.

³⁰² HE 109/2005 vp, s. 67.

tilinpäätöksen esittelemistä ja läpikäymistä. Tilinpäätöksen vahvistamisesta ei seuraa esimerkiksi minkäänlaisia muutoksia vastuissa. Tämän vuoksi katson, että tilinpäätöksen vahvistaminen ei aiheuta myöskään EVVL 17 §: mukaisesti valtuutetun esteellisyyttä.

Voitonjaosta päättäminen tarkoittaa, että osakkeenomistajat päättävät toiminnasta muodostuneen ylijäämän jakamisesta osakkeenomistajille³⁰³. Voitonjaosta päättäminen on hyvin vahvasti säännelty OYL:ssa. Voitonjaosta päättämistä rajoittaa esimerkiksi OYL 13:2 §:n maksukykyä koskeva säännös³⁰⁴. Lisäksi OYL 1:7 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate turvaa sen, että voitonjaossa noudatetaan osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta³⁰⁵. Tämän perusteella katson, ettei myöskään voitonjako varsinaisessa yhtiökokouksessa aiheuta valtuutetun esteellisyyttä EVVL:n esteellisyyssäännösten nojalla, mikäli voitonjako toteutetaan OYL:n lähtökohtien mukaisesti.

6.3. Ylimääräinen yhtiökokous

6.3.1. Osakeanti

Osakeannissa yhtiö antaa uusia osakkeitaan tai luovuttaa yhtiön hallussa olevia osakkeita, joko vastikkeellisesti tai vastikkeetta. Vastikkeellinen osakeanti on yksi mahdollinen keino siihen, että osakeyhtiö hankkii lisää pääomaa.³⁰⁶ Osakeannista päätetään lähtökohtaisesti yhtiökokouksessa³⁰⁷. Osakkeenomistajilla on pääsääntöisesti etuoikeus saada osakeannissa olevia osakkeita samassa suhteessa kuin heillä on aiemminkin ollut yhtiön osakkeita. Tämä osakkeenomistajien etuoikeus mahdollistaa sen, että yhtiön omistus- ja valta-asetelmat voidaan säilyttää muuttumattomina yhtiön osakemäärän lisääntyessä.³⁰⁸

Suunnatussa osakeannissa poiketaan osakkeenomistajien etuoikeudesta³⁰⁹. Tästä syystä suunnatun osakeannin edellytyksiksi on asetettu painava taloudellinen syy sekä yhtiökokouksen tekemä määräenemmistö päätös. Suunnatulla osakeannilla osakeanti voidaan kohdistaa vain tietyille osakkeiden merkitsijöille. Suunnattu osakeanti voidaan antaa esimerkiksi henkilölle, joka ei aikaisemmin ole omistanut yhtiön osakkeita tai vain tietyille osalle yhtiön

---

³⁰³ Ruohonen 2012, s. 33.

³⁰⁴ Mähönen – Villa 2019, s. 139.

³⁰⁵ HE 109/2005 vp, s. 39.

³⁰⁶ Markkanen 2014, s. 210.

³⁰⁷ Määttä 2005, s. 88.

³⁰⁸ Villa 2018 b, s. 723.

³⁰⁹ Määttä 2005, s. 89.

nykyisistä osakkeenomistajista. Jos yhtiön kaikille osakkeenomistajille annetaan osakkeita, on kyseessä suunnattu osakeanti, mikäli osakeannissa poiketaan omistuksen suhteesta.³¹⁰ Koska suunnattuun osakeantiin liittyy suurempi riski osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden rikkomisesta, voidaan sen katsoa lisäävän myös mahdollisuutta valtuuttajan esteellisyyteen EVVL:n nojalla.

OYL:n esteellisyyssäännösten mukaisesti osakeannissa osakkeita merkitsemään oikeutettu osakkeenomistaja ei ole esteellinen osallistumaan päätöksentekoon, joka koskee suunnattua osakeantia³¹¹. Mutta miten EVVL:n mukaiset esteellisyyssäännökset suhtautuvat siihen, että valtuutettu on päättämässä suunnatusta osakeannista valtuuttajan puolesta? Merkityksellistä tässä on tietenkin se, kenelle osakeanti suunnataan. Suunnattu osakeanti ei itsessään aiheuta esteellisyyttä, vaan esteellisyys riippuu siitä, kuka toimii valtuutetun vastapuolena. Suunnattu osakeanti voi aiheuttaa siten pääasiassa esteellisyyden EVVL 17.1 §:n mukaisesti asemaan perustuen. Eturistiriitaan perustuva esteellisyys suunnatussa osakeannissa on vastaavasti näkemykseni mukaan harvinaisempi tilanne.

Selvää on, että jos suunnattu osakeanti kohdistetaan painavan syyn perusteella esimerkiksi yhtiön avaintyöntekijöille, joiden kanssa valtuutetulla ei ole mitään yhteyttä, ei esteellisyyttä synny. Suunnattua osakeantia käytetään usein työntekijöiden sitouttamiseksi. Sen sijaan, jos suunnattu osakeanti päätetään myöntää esimerkiksi valtuutetun lapselle, on valtuutettu esteellinen päättämään asiasta EVVL 17.1 §:n mukaisen asemaan perustuvan esteellisyyden nojalla. EVVL 17.1 § estää valtuutettua edustamasta valtuuttajaa oikeustoimessa, jossa vastapuolena on jokin laissa luetelluista tahoista. Suunnattu osakeanti on oikeustoimi ja, jos sen vastapuolena on laissa lueteltu taho, esimerkiksi valtuutetun lapsi, on valtuutettu esteellinen edustamaan valtuuttajaa.

6.3.2. Yhtiöjärjestyksen muutos

OYL on hyvin yleispiirteinen laki, joka luo raamit yhtiön toiminnalle ja samalla sallii monesta yksityiskohdasta sopimisen yhtiöjärjestyksellä³¹². OYL 5:27 §:n mukaisesti yhtiöjärjestyksen muuttaminen vaatii määräenemmistöpäätöksen eli muutos vaatii kaksi kolmasosaa

---

³¹⁰ Villa 2018 b, s. 723.

³¹¹ Pönkä 2012, s. 366.

³¹² Vahtera 2012, s. 1055.

annetuista äänistä ja kokouksessa edustettavina olevista osakkeista. Lisäksi OYL 5:29 §:n mukaisesti tietyissä tilanteissa vaaditaan osakkeenomistajan nimenomainen suostumus³¹³. Tässä ei kuitenkaan käsitellä sellaisia yhtiöjärjestyksen muutoksia, joissa nimenomainen suostumus vaaditaan.

Osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä voidaan päättää hyvin merkityksellisistä asioista kuten äänivallasta. Asioiden merkityksellisyys on osittain vaikuttamassa siihen, että yhtiöjärjestyksen muutos aiheuttaa esteellisyystilanteita EVVL 17 §:n mukaisesti. Pääasiassa esteellisyystilanteet syntyvät silloin, kun valtuutettu edustaa yhtiön osakkeenomistajana olevaa valtuuttajaa ja valtuutettu toimii samanaikaisesti myös itse kyseisen yhtiön osakkeenomistajana. Tässä luvussa käsitellään joitakin yhtiöjärjestyksen muutostilanteita, jotka voivat aiheuttaa valtuutetun esteellisyyden.

OYL:n mukaisena lähtökohtana on, että osakkeet tuottavat osakkeenomistajille yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä³¹⁴. Osakkeiden tuottamat oikeudet voidaan jaotella hallinnoimis- ja varallisuusoikeuksiin. Hallinnoimisoikeudet liittyvät pääasiassa omistajan päätösvalan käyttöön ja sen edellytyksiin.³¹⁵ Yhtiöjärjestyksen määräys, joka koskee osakkeiden tuottamaa äänivaltaa, on esimerkki hallinnoimisoikeudesta. Yhtiöjärjestykseen voidaan esimerkiksi ottaa määräys siitä, että yhtiön osakkeet jaetaan A- ja B-sarjan osakkeisiin, joista B-sarjan osakkeet ovat äänivallattomia. Tällainen hallinnoimisoikeuden muutos aiheuttaa mielestäni helposti eturistiriidan valtuutetun ja valtuuttajan välille. Eturistiriidasta johtuen valtuutettu on EVVL 17.3 §:n mukaisesti esteellinen edustamaan valtuuttajaa kyseisessä asiassa. Eturistiriidan syntyminen hallinnoimisoikeuksien muutostilanteessa on kuvattu seuraavassa esimerkissä.

A omistaa 100 kappaletta X Oy:n A-osaketta, joista jokainen tuottaa yhden äänen. B omistaa myös 100 kappaletta X Oy:n osaketta, mutta hänen osakkeensa ovat B-osakkeita, jotka ovat X Oy:n yhtiöjärjestyksen mukaisesti äänivallattomia. A on valtuuttanut B:n edunvalvontavaltuutuksella hoitamaan A:n puolesta X Oy:n asioita. X Oy:n ylimääräisessä yhtiökokouksessa on tarkoitus käsitellä yhtiöjärjestyksen muutosta, jonka myötä eri osakesarjat poistuisivat ja aiemmin äänivallattomista osakkeista tulisi äänivaltaisia. A:n etuna tällöin

---

³¹³ Mähönen – Villa 2013, s. 120–122.

³¹⁴ Helminen 2006, luku 3.

³¹⁵ Pönkä 2010, s. 108–109.

olisi, että esitetty yhtiöjärjestyksen muutos ei toteutuisi, sillä muutos kaventaisi A:n äänivaltaa yhtiössä. B:n etuna olisi, että ehdotettu muutos menisi läpi, jolloin hän saisi äänivaltaa yhtiössä ja voisi olla vaikuttamassa yhtiökokouksessa tehtäviin päätöksiin. A:n ja B:n edut ovat ristiriidassa tässä tilanteessa, joten EVVL 17 §:n nojalla valtuutettu on esteellinen edustamaan valtuuttajaa.

Osakkeisiin liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien määrittäminen yhtiöjärjestyksessä voi koskea myös osakkeen tuottamaa oikeutta varojenjaossa³¹⁶. Tällöin kyseessä on osakkeeseen liittyvä varallisuus-oikeus³¹⁷. Yhtiöjärjestyksessä voidaan esimerkiksi määrätä, että kulloinkin jaettavaksi päätetyistä varoista jaetaan A-sarjan osakkeille 80 prosenttia ja B-sarjan osakkeille 20 prosenttia. Mikäli tällaista yhtiöjärjestykseen kirjattua varojenjakamista halutaan muuttaa, aiheuttaa se esteellisyyden yhtä lailla kuin edellä kuvattu osakesarjojen yhdistäminen ja siitä seuraavat muutokset yhtiön osakkeenomistajien äänivaltasuhteissa. Mikäli valtuuttaja siis omistaa A-sarjan osakkeita ja valtuutettu B-sarjan osakkeita ja B-sarjan osakkeiden oikeutta yhtiön varojenjaossa halutaan lisätä suhteessa A-sarjan osakkeiden oikeuteen nähden, kaventaa se A-sarjan osakkeita omistavan valtuuttajan oikeutta yhtiön varojenjaossa. Tämä aiheuttaa eturistiriidan valtuuttajan ja valtuutetun välille. Valtuutettu on EVVL 17 §:n mukaisesti esteellinen toimimaan valtuuttajan puolesta tällaisessa yhtiöjärjestyksen muutoksesta päätettäessä.

Edellä kuvatuissa esimerkeissä on lähtökohtana ollut, että valtuuttaja omistaa ne A-sarjan osakkeet, jotka tuottavat paremmat oikeudet yhtiössä. Mielestäni esteellisyys on arvioitava samalla lailla, vaikka tilanne käännettäisiin niin, että valtuutettu omistaisi yhtiön A-sarjan osakkeita, jotka tuottavat paremmat oikeudet yhtiössä kuin valtuuttajan omistamat B-sarjan osakkeet. Esimerkiksi, jos yhtiöjärjestyksen muutoksella haluttaisiin lisätä B-sarjan osakkeiden tuottamia oikeuksia, aiheuttaisi se jälleen eturistiriidan valtuutetun ja valtuuttajan välille. Muutos aiheuttaisi siten valtuutetun esteellisyyden aivan kuten aiemmissakin esimerkeissä. Käytännössä tilanne voi olla myös se, että yksi osakkeenomistaja omistaa sekä A-sarjan että B-sarjan osakkeita. Tällöin tulee tarkasteltavaksi osakkeiden määrän perusteella, onko yhtiöjärjestyksen muutos valtuuttajalle edullinen. Tämän jälkeen on mahdollista arvioida, aiheuttaako muutos eturistiriidan valtuuttajan ja valtuutetun välille. Mikäli heidän

---

³¹⁶ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 35.

³¹⁷ Pönkä 2010, s. 109.

omistuksessaan on saman suhteisesti samanlaisia osakkeita, ei esteellisyyttä synny EVVL 17.3 §:n perusteella.

Osakkeisiin liittyvä keskeinen oikeus on myös se, että osake voidaan vapaasti hankkia ja luovuttaa. Osakkeiden vapaata hankkimista ja luovuttamista on mahdollista rajoittaa yhtiöjärjestyksellä. Käytännössä etenkin perheyhtiöissä tällaiset rajoitukset ovat yleisiä. Yksi yhtiöjärjestykseen otettava määräys, jolla rajoitetaan osakkeiden vapaata vaihdantaa, on lunastuslauseke.³¹⁸ Lunastuslausekkeella voidaan esimerkiksi määrätä, että osakkeenomistajilla ja yhtiöllä on oikeus lunastaa uudelle osakkaalle siirtyvä osake³¹⁹. Lunastuslausekkeen avulla voidaan estää se, että osakkeenomistajina toimisi perheen ulkopuolisia henkilöitä. Yhtiöjärjestyksen lisäksi osakkeiden vaihdantaan liittyviä rajoituksia voi olla osakassopimuksessa. Osakassopimukseen otettavia määräyksiä kutsutaan usein etuostolausekkeiksi.³²⁰ Tässä ei kuitenkaan käsitellä osakassopimuksen sisältämiä määräyksiä, sillä niiden muuttaminen ei kuulu yhtiökokouksen päätösvaltaan.

Ennen kuin valtuutettu edustaa valtuuttajaa yhtiökokouksessa, jossa käsitellään lunastuslausekkeen muutosta, tulee valtuuttajan arvioida oma esteellisyytensä. Lunastuslausekkeen muutos voi aiheuttaa valtuutetun esteellisyyden sellaisessa tilanteessa, kun muutoksella lisätään muiden osakkeenomistajien tai heidän perillistensä valtaa yhtiössä. Selkeintä esteellisyyden aiheuttava tilanne on kuvata esimerkin avulla.

Sisarukset A ja B omistavat X Oy:n koko osakekannan tasaosuuksin. X Oy:n yhtiöjärjestyksessä olevan lunastuslausekkeen mukaan osakkeenomistajalla ja yhtiöllä on oikeus lunastaa uudelle osakkeenomistajalle siirtyvä osake. Lunastuslauseketta ei kuitenkaan yhtiöjärjestyksen mukaan voida soveltaa sellaisiin tilanteisiin, joissa osake siirtyy osakkeenomistajalta hänen rintaperilliselleen.

Sen jälkeen, kun A:n laatima edunvalvontavaltuutus, jossa hän on valtuuttanut B:n toimimaan puolestaan X Oy:tä koskevissa asioissa, on tullut voimaan, saattaa kyseisen lunastuslausekkeen muutos aiheuttaa valtuutetun eli B:n esteellisyyden. Mikäli B:llä ei itsellään olisi rintaperillisiä, saattaisi hän haluta muuttaa yhtiöjärjestyksen määräystä osakkeiden lunastamisesta. Tämä ei kuitenkaan olisi A:n edun mukaista,

---

³¹⁸ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 36–37.

³¹⁹ Mähönen – Villa 2013, s. 54.

³²⁰ Pönkä 2010, s. 205.

sillä hänen tahtonaan olisi siirtää osakkeitaan lapsilleen. Tästä syystä B olisi esteellinen edustamaan A:ta kyseisessä päätöksenteossa.

Yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen muutokseen liittyvät esteellisyytilanteet ovat todennäköisesti suhteellisen harvinaisia, mutta on kuitenkin tärkeää huomioida, että tällaisessakin tilanteessa valtuutetun esteellisyys saattaa syntyä.

6.4. Yritys- ja rakennejärjestelyt

6.4.1. Sulautuminen

Yhtiökokouksessa voidaan päättää erilaisista yritys- ja rakennejärjestelyistä, joilla muokataan yrityksen rakennetta tai yrityksen toimintaa. Yritys- ja rakennejärjestelyiden taustalla voi olla esimerkiksi yritysrakenteen selkeyttäminen, toiminnan tehostaminen tai verotukselliset tekijät. Sulautuminen on yksi esimerkki yritysjärjestelyistä. Sulautumisessa on kysymys siitä, että sulautumisen myötä siihen osallistuneiden yhtiöiden eli sulautuvan ja vastaanottavan yhtiön varat ja velat yhdistyvät³²¹. Sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat pääsääntöisesti vastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita, mutta on myös mahdollista, että vastike on rahaa tai muuta omaisuutta. Sulautuvassa yhtiössä sulautumisesta päättävät osakkeenomistajat. Tällöin sulautuvan yhtiön hallitus laatii sulautumissuunnitelman, jonka pohjalta osakkeenomistajat tekevät lopullisen päätöksen sulautumisesta.³²² Vastaanottavassa yhtiössä sulautumisesta voi päättää ja pääasiallisesti päättääkin hallitus³²³.

Sulautuminen on mahdollista toteuttaa absorptiosulautumisena, tytäryhtiösulautumisena, kolmikantasulautumisena tai kombinaatiosulautumisena. Kolmikantasulautuminen tarkoittaa sulautumista, jossa vastaanottava yhtiö ei anna sulautumisvastiketta.³²⁴ Kolmikantasulautuminen voidaan toteuttaa esimerkiksi kahden sisaryhtiön välillä, joiden omistussuhteet ovat samat. Tästä syystä sulautumisvastiketta ei tule maksettavaksi. Tytäryhtiösulautumisessa vastaanottava yhtiö omistaa kokonaan sulautuvan yhtiön³²⁵.

---

³²¹ Immonen 2018, s. 30–33 ja 183.

³²² Mähönen – Villa 2013, s. 303–311.

³²³ Määttä 2005, s. 98.

³²⁴ Immonen – Nuolimaa 2017, s. 227–228.

³²⁵ Määttä 2005, s. 97.

Esteellisyyden kannalta sulautumisen suurin riski liittyy siihen, kuinka yhtiöt arvostetaan ja sitä kautta, mikä on maksettavan sulautumisvastikkeen määrä. Toki sulautumisvastike on aina yhtiöiden sopimuksenvarainen päätös, mutta lähtökohtaisesti se perustuu yhtiöiden käypään arvoon. Kolmikantasulautuminen ja tytäryhtiösulautuminen perustuvat siihen, että niissä osakkeenomistajien omistusosuudet pysyvät vastaanottavassa yhtiössä samoina kuin ne olivat aiemmin sulautuvassa yhtiöissä tai sulautuvissa yhtiöissä. Sulautuminen aiheuttaa ainoastaan rakenteellisen muutoksen, eikä tästä syystä näihin sulautumistyyppihin pääsääntöisesti kuulu sulautumisvastikkeen maksaminen. Kolmikantasulautumisen edellytyksenä on suoraan, että vastiketta ei makseta. Tytäryhtiösulautumisessa vastikkeen maksaminen toki on mahdollista, mutta sillä ei ole merkitystä, koska emoyhtiön omistaessa kokonaisuudessaan tytäryhtiön on niiden varallisuus jo periaatteessa yhteistä. Tästä syystä kolmikantasulautumisessa tai tytäryhtiösulautumisessa ei voi aiheutua eturistiriitaa valtuuttajan ja valtuutetun välille, eikä esteellisyyttä synny ainakaan EVVL 17.3 §:n nojalla.

Kolmikantasulautuminen ja tytäryhtiösulautuminen voivat kuitenkin aiheuttaa valtuutetun esteellisyyden valtuutetun asemaan perustuen. Vaikka on todettu, että näissä sulautumistyypeissä ei aiheudu eturistiriitaa, voi esteellisyys aiheutua pelkästään muodollisella perusteella EVVL 17.1 §:n mukaisesti. Tämän johdosta onkin syytä tarkastella sitä, syntyykö oikeustoimessa vaadittu vastapuoliasetelmaa. Mikäli sulautuminen toteutetaan kahden sisaryhtiön välillä kolmikantasulautumisena, käytännössä sulautumisen toteuttaa emoyhtiö, joka käyttää päätösvaltaansa tytäryhtiöissään. Tässä mielessä sulautuminen ei aiheuta vastapuoliasetelmaa tytäryhtiöiden välille, vaan ne voitaisiin katsoa sulautumisessa myötäpuoliksi. Kuitenkin sekä kolmikantasulautumisessa että tytäryhtiösulautumisessa on kyse oikeustoimesta, jonka osapuolina on kaksi yhtiötä. On siis aivan mahdollista, että vastapuoliasetelma syntyy näiden sulautumistyyppien yhteydessä. Vastapuoliasetelma voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos valtuutettu edustaa valtuuttajaa emoyhtiön, eli vastaanottavan yhtiön osakkeenomistajana ja valtuutettu toimii samanaikaisesti sulautuvan yhtiön hallituksen jäsenenä. Mikäli vastapuoliasetelman katsotaan täyttyvän, ei valtuutettu voi edustaa valtuuttajaa, jos vastapuolena on yhtiö, jota valtuutettu edustaa.

Absorptiosulautumiseen ja kombinaatiosulautumiseen sen sijaan liittyy olennaisesti sulautumisvastikkeen maksaminen. Tästä syystä nämä sulautumistyyppit voivat myös aiheuttaa eturistiriitoja valtuutetun ja valtuuttajan välille. Absorptiosulautumisessa vastaanottavaan

yhtiöön sulautetaan toinen osakeyhtiö eli sulautuva yhtiö.³²⁶ Kombinaatiosulautumisessa kaksi tai useampi yhtiö sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan yhtiön³²⁷. Näissä niin sanotuissa sulautumisen perustyypeissä molemmat yhtiöt arvostetaan, jonka perusteella päätetään maksettavasta sulautumisvastikkeesta. Esteellisyyden aiheuttava eturistiriita voi syntyä esimerkiksi, jos valtuutettu on edustamassa valtuuttajaa yhdessä sulautumisen osapuolena olevassa yhtiössä ja lisäksi valtuutettu itse on osakkeenomistajana toisessa sulautumiseen osallistuvassa yhtiössä. Esimerkiksi valtuuttaja, jota valtuutettu edustaa, on osakkeenomistajana vastaanottavassa yhtiössä ja valtuutettu on itse vastaavasti osakkeenomistajana sulautuvassa yhtiössä. Tällöin valtuutetun etuna olisi tietenkin se, että yhtiökokous hyväksyy mahdollisimman korkean sulautumisvastikkeen, jolloin valtuutettu saisi sulautumisvastikkeenä esimerkiksi mahdollisimman paljon vastaanottavan yhtiön osakkeita. Vastaavasti valtuuttajan etuna samaisessa tilanteessa olisi päättää mahdollisimman pienestä sulautumisvastikkeesta, jolloin valtuuttajan omistusosuus vastaanottavassa yhtiössä dilutoituisi mahdollisimman vähän sulautumisen johdosta. Valtuutetun ja valtuuttajan edut ovat asiassa ristiriidassa, eikä valtuutettu voi edustaa valtuuttajaa esteellisyyden vuoksi.

On toki myös mahdollista, että absorptiosulautumisessa tai kombinaatiosulautumisessa esteellisyys syntyy jo valtuutetun asemaan perustuen. EVVL 17.1 §:n mukaisesti valtuutettu ei voi edustaa valtuuttajaa, mikäli oikeustoimen vastapuolena on joku, jota valtuutettu edustaa. Edustussuhteen on katsottu syntyvän, mikäli valtuutettu toimii vastapuolena olevan yhtiön hallituksessa³²⁸. Varmuutta ei kuitenkaan ole siitä, syntyykö edustussuhdetta, mikäli valtuutettu on vastapuolena olevan yhtiön osakkeenomistajana. Tästä syystä esteellisyyttä on tarpeen pohtia myös eturistiriidan kautta, kuten edellä on kuvattu.

6.4.2. Osakevaihto

Laissa elinkeinotulon verottamisesta (360/1968, EVL) osakevaihdon on määritelty tarkoittavan järjestelyä, jossa osakeyhtiö hankkii sellaisen osuuden toisen osakeyhtiön osakkeista siten, että sen omistamat osakkeet tuottavat enemmän kuin puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, tai, jos osakeyhtiöllä jo on enemmän kuin puolet äänimäärästä, hankkii lisää tämän yhtiön osakkeita ja antaa vastikkeena toisen yhtiön

---

³²⁶ Immonen 2018, s. 183 ja 187.

³²⁷ Määttä 2005, s. 97.

³²⁸ Kangas 2001, s. 112.

osakkeenomistajille liikkeelle laskemiaan uusia osakkeitaan tai hallussaan olevia omia osakkeitaan. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että osakevaihdossa yhtiö siis hankkii toisen yhtiön osakekannan tarjoamalla sen osakkeenomistajille vastikkeena omia osakkeitaan³²⁹.

Vastike osakevaihdossa on mahdollista suorittaa myös osittain rahana. Rahan osuus vastikkeesta ei saa kuitenkaan olla suurempi kuin 10 prosenttia vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa. Osakevaihtoa ei säännellä erikseen OYL:ssa, vaan siihen sovelletaan menettelyn osalta mitä OYL:ssa säädetään suunnatusta apportiannista.³³⁰

Koska osakevaihto toteutetaan menettelyn osalta suunnattuna osakeantina, arvioidaan osakevaihdon aiheuttamaa esteellisyyttä samoin kuin suunnatussa osakeannissa. Esteellisyyden arvioinnissa tulee siis kiinnittää huomiota siihen, kenelle osakeanti suunnataan. Mikäli osakeanti suunnataan yhtiölle, jota valtuutettu edustaa, on valtuutettu esteellinen edustamaan valtuuttajaa päätöksenteossa, jossa päätetään osakevaihdosta. Esteellisyys aiheutuu EVVL 17.1 §:n mukaisesti asemaan perustuen. Suunnatusta osakeannista poiketen osakevaihdossa esteellisyys voi syntyä helpommin myös eturistiriidan perusteella, sillä osakevaihtoon kuuluu sulautumisen tapaan kysymys yhtiön arvostamisesta. Maksettavan vastikkeen määrä perustuu yhtiöiden arvostamiseen. Valtuutetun esteellisyys eturistiriitaan perustuen voi syntyä, mikäli valtuutettu edustaa valtuuttajaa hankkivassa yhtiössä ja samanaikaisesti toimii itse osakkeenomistajana osakevaihdon kohteena olevassa yrityksessä. Tarkemmin eturistiriidan aiheuttaman esteellisyyden arvioinnista voi katsoa sulautumisen osalta kohdassa 6.4.1.

6.4.3. Jakautuminen

Jakautumisessa jakautuvan yhtiön varat ja velat joko kokonaan tai osittain siirtyvät yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle³³¹. Jakautuminen voidaan toteuttaa joko kokonaisjakautumisena tai osittaisjakautumisena. Kokonaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön kaikki varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle jakautuvan yhtiön purkautuessa. Osittaisjakautumisessa vastaanottavalle yhtiölle tai useammalle yhtiölle

---

³²⁹ Määttä 2005, s. 89.

³³⁰ Immonen 2018, s. 400.

³³¹ Mähönen – Villa 2013, s. 334.

siirtyy vain osa jakautuvan yhtiön varoista ja veloista.³³² Jakautuminen luokitellaan jakautumiseen toimivaan yhtiöön eli jo olemassa olevaan yhtiöön sekä perustettavaan yhtiöön eli jakautumisen yhteydessä perustettavaan yhtiöön.³³³ OYL:n lisäksi jakautumista sääntelee myös EVL³³⁴. Jotta jakautumiseen voidaan soveltaa verolainsäädännön säännöksiä eli se voidaan toteuttaa verovapaasti, tulee jakautuminen suorittaa EVL:n säännösten mukaisesti³³⁵.

Esteellisyyden arvioinnissa oleellisinta on jako jakautumiseen jo olemassa olevaan yhtiöön sekä jakautumiseen perustettavaan yhtiöön. Mikäli jakautuminen toteutetaan niin, että jakautumisen yhteydessä perustetaan uusi vastaanottava yhtiö, ei jakautumisessa synny EVVL 17.1 §:n mukaista vastapuoliasetelmaa. Kyseessä on ainoastaan yhtiön konsernin sisäinen järjestely, jolla muutetaan yhtiön rakennetta. Päätös jakautumisesta tehdään ainoastaan jakautuvassa yhtiössä, eikä oikeustoimella ole vastapuolta. Sen sijaan, jos jakautuminen toteutetaan jo olemassa olevaan yhtiöön, on arviointi hieman erilainen. Tällöin on olemassa kaksi yhtiötä, joiden välillä toteutetaan oikeustoimi eli jakautuminen. Tämän perusteella on mahdollista tulkita, että jakautuminen jo olemassa olevaan yhtiöön synnyttää vastapuoliasetelman. Jakautuminen olemassa olemaan yhtiöön voi siis synnyttää valtuutetun esteellisyyden, mikäli valtuutettu edustaa vastapuolena olevaa yhtiötä jakautumisessa.

Jakautumisessa osakkeenomistajille annetaan jakautumisvastiketta, joka on pääsääntöisesti vastaanottavan yhtiön osakkeita³³⁶. Huolimatta siitä, että jakautumiseen liittyy jakautumisvastikkeen maksaminen, ei jakautumisessa uuteen perustettavaan yhtiöön aiheudu samalla tavalla eturistiriitoja valtuutetun ja valtuuttajan välille kuten esimerkiksi sulautumisessa. Jakautuminen on hyvin tarkkaan säännelty sekä OYL:ssa että EVL:ssa. Jakautumiselle tulee olla liiketoiminnallinen peruste, jotta sitä ei katsota veron kiertämiseksi tai välttämiseksi³³⁷. Hallituksen huolellisuusvelvoitteesta voidaan myös johtaa, että hallituksen tulee toteuttaa jakautuminen niin, että se on yhtiön edun mukaista. Näin ollen jakautuminen ei aiheuta eturistiriitoja valtuuttajan ja valtuutetun välille, mikäli he molemmat toimivat jakautuvan yhtiön osakkeenomistajina.

---

³³² Sillanpää – Koski 2020, luku 12 (Jakautuminen).

³³³ Määttä 2005, s. 99–100.

³³⁴ Huom. Jakautumisen lisäksi EVL:n säädöksiä sovelletaan myös sulautumiseen, osakevaihtoon ja liiketoimintasiirtoon. Verohallinnon ohje 2017.

³³⁵ Verohallinnon ohje 2017

³³⁶ Immonen 2018, s. 432.

³³⁷ Verohallinnon ohje 2020.

Arvostamiseen ja sitä kautta jakautumisvastikkeen suuruuteen liittyvä eturistiriita saattaa syntyä silloin, kun jakautuminen suoritetaan jo olemassa olevaan yhtiöön. Mikäli valtuutettu toimii vastaanottavassa yhtiössä osakkeenomistajana, voi hänen etunaan olla, että jakautuvan yhtiön osakkeenomistajille maksettava jakautumisvastike on mahdollisimman pieni. Jakautuvassa yhtiössä osakkeenomistajana olevan valtuuttajan etuna taas on, että vastike olisi mahdollisimman suuri.

6.4.4. Liiketoimintasiirto

EVL 52 d §:ssä liiketoimintasiirto on määritelty järjestelyksi, jossa osakeyhtiö luovuttaa joko kaikki taikka yhteen tai useampaan liiketoimintakokonaisuuteensa kohdistuvat varat, siirtyviin varoihin kohdistuvat velat ja siirtyvään toimintaan kohdistuvat varaukset siirtyvää toimintaa jatkavalle osakeyhtiölle samalla saaden vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön liikeseen laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita. Liiketoimintasiirron osapuolia ovat siirtävä yhtiö ja vastaanottava yhtiö. Vastaanottava yhtiö voi olla siirron yhteydessä perustettava yhtiö tai sitten olemassa oleva yhtiö. Tavallisimmin liiketoimintasiirtoa käytetään, kun konsernissa halutaan perustaa uusi siirtävän yhtiön täysin omistama tytäryhtiö.³³⁸

Liiketoimintasiirtoa esteellisyyden osalta voidaan arvioida kuten jakautumista. Oleellista siis on, tapahtuuko siirto olemassa olevaan yhtiöön vai perustetaanko siirron yhteydessä uusi yhtiö. Mikäli liiketoiminnan siirto tapahtuu perustettavaan yhtiöön, ei esteellisyyttä aiheudu EVVL 17 §:n nojalla. Esteellisyys voi syntyä ainoastaan silloin, kun liiketoimintasiirto tapahtuu jo olemassa olevaan yhtiöön. Tällöin on mahdollista, että valtuutetun ja valtuuttajan edut joutuvat ristiriitaan esimerkiksi maksettavan vastikkeen vuoksi.

6.5. Esteellisyyden seuraukset

OYL:n säännökset eivät estä valtuutettua osallistumasta esteellisyydestään huolimatta osakkeenomistajien yhtiökokoukseen, sillä OYL:n säännökset sallisivat myös esteellisen osakkeenomistajan osallistumisen yhtiökokouksen päätöksentekoon niiltä osin, kun se ei koske

---

³³⁸ Immonen 2018, s. 358.

äänestämistä esteellisyyden aiheuttavassa päätöksessä³³⁹. EVVL suhtautuu asiaan kuitenkin toisin. Mikäli valtuutettu osallistuu yhtiökokoukseen esteellisyydestään huolimatta ja ainoastaan pidättäytyy äänestämästä esteellisyyden synnyttäneessä päätöksessä, ei valtuutettu todennäköisesti toimi valtuuttajan edun mukaisesti. Valtuutetun passiivisuus voidaan tulkita valtuuttajan edun vastaiseksi toiminnaksi³⁴⁰. Oikein toimiessaan valtuutetun tulisi aina ennen varsinaista yhtiökokousta, joka aiheuttaa valtuutetun esteellisyyden, huolehtia, että esteetön varavaltuutettu tulee edustamaan valtuuttajaa yhtiökokouksessa. Sama velvoite koskee valtuutettua myös sellaisten ylimääräisten yhtiökokousten osalta, jotka aiheuttavat valtuutetun esteellisyyden.

6.6. Valtuuttajan omistusosuuden ja äänivallan vaikutus esteellisyyden arviointiin

Kuten edellä on tuotu ilmi, OYL:ssa pääsääntönä on, että osakkeet tuottavat yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet. Koska tästä pääsäännöstä on kuitenkin mahdollista poiketa yhtiöjärjestyksellä, puhutaan tässä kappaleessa selkeyden vuoksi omistusosuudesta ja äänivallasta yhdessä. Osakkeenomistajia yhtiössä voi olla hyvin erilaisia. On mahdollista, että joku omistaa yhtiöstä ainoastaan yhden prosentin, kun taas joku toinen voi omistaa yhtiöstä 90 prosenttia. Omistusosuudella ja äänivallalla voi siten olla merkitys, kun arvioidaan sitä, saattavatko valtuutetun ja valtuuttajan edut joutua ristiriitaan päätöksentekotilanteessa EVVL 17.3 §:n mukaisesti. Sen sijaan asemaan perustuvan esteellisyyden arvioinnissa omistusosuuden ja äänivallan määrällä ei ole merkitystä, sillä siinä esteellisyys syntyy jo pelkän valtuutetun aseman perusteella. Asemaan perustuvassa esteellisyydessä ei huomioida sitä, joutuvatko valtuutetun ja valtuuttajan edut tosiasiallisesti ristiriitaan³⁴¹.

Merkityksellisintä osakkeenomistajan omistusosuuden ja äänivallan vaikutuksella esteellisyyden arvioinnissa on mielestäni sellaisissa tilanteissa, kun sekä valtuutettu että valtuuttaja ovat yhtiön osakkeenomistajina. EVVL 17.3 §:n mukaisesti valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa silloin, kun valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä joutua ristiriitaan keskenään. Edellytyksenä eturistiriitaan perustuvassa esteellisyydessä on, että edut *saattavat* joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Osakkeenomistajan omistusosuus ja äänivalta voivat vaikuttaa siten, että edut eivät tosiasiallisesti voi joutua

³³⁹ Mähönen – Säiläkivi – Villa 2007, s. 83.

³⁴⁰ HE 52/2006 vp, s. 26 ja Tornberg 2012, s. 245.

³⁴¹ Välimäki 2008, s. 85.

ristiriitaan. Tällainen tilanne syntyy silloin, kun valtuuttajan omistusosuus ja äänivalta yhtiössä on niin pieni, ettei valtuuttajan kannalla ole merkitystä yhtiön päätöksenteossa. Esimerkiksi jos valtuuttaja omistaa yhtiöstä 5 prosenttia, eikä yhtiöjärjestys sisällä mitään määräystä äänivallasta, ei hänellä todennäköisesti ole todellista vaikutusvaltaa päätöksenteossa.

Täytyy kuitenkin huomioida, että joissakin tilanteissa hyvin pienelläkin omistusosuudella ja äänimäärällä voi olla merkitystä yhtiön päätöksenteossa. Osakeyhtiössä päätösvaltaa käyttää edustettujen osakkeiden enemmistö³⁴². Mikäli enemmistöosakas ei osallistu yhtiökokoukseen, voi päätösvalta siirtyä pienenkin omistusosuuden ja äänivallan omaavalle osakkeenomistajalle tai osakkeenomistajille. Lisäksi yhtiön omistus voi olla niin hajautunut, että kukaan yksittäinen osakkeenomistaja ei käytä enemmistövaltaa yhtiössä. Näin tiukassa tilanteessa, pienikin äänimäärä voi vaikuttaa päätökseen. Myös määräänemmistö päätökset lisäävät pienten osakkeenomistajien tosiasiallista päätösvaltaa yhtiössä.

OYL ei sisällä säännöksiä siitä, kuinka monen osakkeenomistajan tulee olla paikalla yhtiökokouksessa, jotta se on päätösvaltainen. Tästä syystä yhtiökokous on päätösvaltainen, kun yksikin osake on edustettuna yhtiökokouksessa. On siis hyvinkin mahdollista, että viiden prosentin omistus- ja ääniosuudella, voi osallistua tosiasialliseen päätöksentekoon. Päätösvaltaisuudesta on kuitenkin mahdollista ottaa määräyksiä yhtiöjärjestykseen ja tällaisella määräyksellä voi olla seuraavan esimerkin mukaisesti vaikutusta esteellisyyden arviointiin.

X Oy:n osakekannan omistavat yhdessä A ja B siten, että A omistaa 70 prosenttia ja B 30 prosenttia. X Oy:n yhtiöjärjestyksessä ei ole määräystä äänivallasta. Yhtiöjärjestyksessä kuitenkin vaaditaan, että päätösvaltainen yhtiökokous edellyttää yli 50 prosentin osakkeiden edustettuna olemista. Yhtiöjärjestyksen määräyksestä johtuen X Oy:n päätösvaltaista yhtiökokousta ei voida järjestää ilman A:n osallisuutta. B:llä ei siten ole tosiasiallista päätösvaltaa yhtiökokouksessa.

Omistusosuudella ja äänivallalla ei ole merkitystä päinvastaisissa tilanteissa. Eli jos valtuuttajalla on esimerkiksi 90 prosentin omistusosuus yhtiön osakkeista ja äänistä ja valtuutetulla ainoastaan 10 tai vähemmän. Valtuutetun pieni omistajuus yhtiössä ei poista eturistiriitaa valtuutetun ja valtuuttajan välillä. Voisi jopa sanoa, että todennäköisyys eturistiriitaan kasvaa, koska valtuuttajan edustamisen johdosta valtuutettu pääsee käyttämään

---

³⁴² Sillanpää – Koski 2020, luku 7 (Enemmistöperiaate)

enemmistövaltaa yhtiössä. Hänellä olisi siis mahdollisuus ajaa yhtiön asioita oman etunsa mukaisesti. Esteellisyytilanteiden tulisi kuitenkin estää tällaiset väärinkäytökset.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

EVVL 17 §:n mukaisista esteellisyyssäännöksistä johtuen voidaan huomata, että valtuutettu on hyvin useassa tilanteessa esteellinen edustamaan valtuuttajaa osakeyhtiön päätöksenteossa, mikäli valtuutettu on itsekin mukana yhtiön toiminnassa. Esteellisenä toimisesta seuraa oikeustoimen pätemättömyys. Pätemättömyyden vuoksi oikeustoimen osapuolet voivat olla kohtuuttoman kauan sidottuina pätemättömään oikeustoimeen, sillä ainoastaan valtuuttaja on oikeutettu vetoamaan pätemättömyyteen. Valtuuttajan lisäksi tämä on ongelma myös vilpittömällä mielellä olleelle oikeustoimen vastapuolelle. Koska holhousviranomaisen tehtävänä on toimia ainoastaan valtuutetun edun mukaisesti, pidän epätodennäköisenä, että holhousviranomaisen hakisi ulkopuolisen ilmoituksen perusteella edunvalvojan määräämistä ainoastaan sen vuoksi, että edunvalvoja voisi hyväksyä oikeustoimen valtuuttajaan nähden. Edellytyksenä tällaiselle edunvalvojan hakemiselle todennäköisesti olisi, että esteellisenä tehty oikeustoimi ei ole valtuuttajan edun mukainen. Esteellisyydestä johtuva pätemättömyys voi siten aiheuttaa oikeustoimen vastapuolelle kohtuuttoman tilanteen.

Esteellisyyksien välttämiseksi olisi optimaalisinta, että valtuuttajan yritystoimintaa hoitaisi toiminnan ulkopuolinen henkilö. Todennäköisesti myös valtuuttajan puoliso tai lapsi aiheuttaisi vähemmän esteellisyystilanteita osakeyhtiön päätöksenteossa kuin yhtiön toiminnassa mukana oleva henkilö. Mikäli valtuuttaja katsoo kuitenkin välttämättömäksi nimetä valtuutetuksi henkilön, joka on jo yhtiön toiminnassa mukana, olisi valtuutetuksi parempi valita toinen osakkeenomistajista kuin hallituksen jäsen. Hallituksen jäsenen toimiminen valtuutettuna aiheuttaa esteellisyyden vastuuvapauden vuoksi jokaisessa varsinaisessa yhtiökokouksessa. Vastuuvapauden myöntämisen ollessa pakollinen toimi, ei sitä voida välttää mitenkään. Toisen osakkeenomistajan toimiessa valtuutettuna ei esteellisyyttä niinkään synny osakeyhtiön normaalissa liiketoiminnassa. Toki toisen osakkeenomistajankin valtuuttaminen voi aiheuttaa esteellisyyksiä, mutta usein nämä liittyvät lähtökohtaisesti harvinaisempiin päätöksentekotilanteisiin kuten esimerkiksi yritysjärjestelyihin.

Perheyhtiöissä EVVL:n esteellisyyssäännökset saattavat aiheuttaa huomattavia ongelmia. Perheyhtiöissä yhtiön hallitukseen kuuluu usein ainoastaan perheenjäseniä, joko koko perhe tai sitten vain ne, jotka ovat yhtiön toiminnassa aktiivisesti mukana. Osakkeenomistajina toimii myös usein ainoastaan perheenjäseniä, osa suuremmalla osuudella ja osa pienemmällä. Perheyhtiöissä yhtiön päätöksenteossa esteellisyyksiä voi aiheuttaa sen lisäksi, että

valtuutettu toimii yhtiön hallituksessa ja osakkeenomistajana se, että valtuutetulla on sukulaisuussuhde valtuuttajaan ja muihin yhtiössä toimiviin. Voisi siis todeta, että esteellisyys on taattu. Perheyhtiöiden lisäksi esteellisyydet ovat erittäin todennäköisiä sellaisissa pienemmissä yhtiöissä, joissa samat henkilöt toimivat sekä yhtiön hallituksessa että osakkeenomistajina.

Tutkielmaa varten pyysin kaikista Suomen hovioikeuksista tapauksia, jotka liittyvät valtuutetun esteellisyyteen³⁴³. Tällaisia tapauksia ei kuitenkaan ollut olemassa. Oman näkemykseni mukaan esteellisyyssäännökset jättävät tulkinnanvaraa, joten voisi olettaa, että niitä olisi ratkottu eri oikeusasteissa. Lisäksi edunvalvontavaltuutusta laadittaessa näkemykseni mukaan esteellisyystilanteet otetaan hyvin heikosti huomioon. On siis ristiriitaista, että valtuutetun esteellisyyteen liittyviä tapauksia oikeuskäytännössämme ei ole, vaikka esteellisyystilanteisiin ei edunvalvontavaltuutuksia laadittaessa ole välttämättä riittävästi varauduttu.

Vaikka ratkaisuja ei ollut saatavilla uskon, että esteellisyystilanteita syntyy. Esteellisyyksiä todennäköisesti syntyy myös osakeyhtiön päätöksenteossa. Onkin todennäköistä, että esteellisyystilanteita ei osata tunnistaa riittävän hyvin. On myös mahdollista, että esteellisyyttä ei haluta tunnistaa kaikissa tilanteissa. Tutkielmaani varten olin yhteydessä holhousviranomaisena toimivaan Digi- ja väestötietovirastoon. Heidän järjestelmästään ei ollut mahdollista saada tietoa siitä, millä perusteella valtuutetun sijainen määrätään. Ei siis ole olemassa faktatietoa siitä, kuinka usein valtuutetut reagoivat omaan esteellisyyteensä. Mahdollista on, että valtuutetut toimivat paremmin kuin epäilen, ja hakevat itselleen esteellisyystilanteissa sijaisen. Toisaalta voi myös olla niin, että valtuutetun sijaisia ei juurikaan haeta esteellisyystilanteissa.

Valtuutettuun kohdistuva valvonta on hyvin vähäistä. Etenkin, jos valtuuttaja ei ole ottanut edunvalvontavaltuutukseen määräyksiä, jotka lisäisivät valtuutettuun kohdistuvaa valvontaa. Valvonnan ollessa miltei olematonta, ei kenelläkään ulkopuolisella ole tosiasiallista mahdollisuutta puuttua esteellisyystilanteisiin. Holhousviranomainen voi puuttua valtuutetun toimintaan ainoastaan, jos siihen on syytä³⁴⁴. Tällainen syy voi olla, jos holhousviranomainen saa esimerkiksi ilmoituksen valtuutetun toiminnasta. Mikäli valtuuttajan lähipiiri on kuitenkin se, joka esteellisyyden aiheuttaa, on mielestäni epätodennäköistä, että

---

³⁴³ Tapauksia ei myöskään ollut vireillä käräjäoikeuksissa.

³⁴⁴ Välimäki 2008, s. 168–169.

holhousviranomainen saisi ilmoituksen esteellisyydestä. Perhepiirin toimiessa yhteisymmärryksessä, ei esteellisyyteen ole todennäköisesti mahdollisuutta puuttua.

Esteellisyyssäännöksiin liittyy mielestäni oleellisesti kysymys siitä, miksi säädökset on laadittu niin laajoiksi, kun otetaan huomioon valvonnan suppeus. Ymmärrän toki, että EVVL:n esteellisyyssäännökset on laadittu vastaamaan HolTL:n säädöksiä. Edunvalvontavaltuutus kuitenkin eroaa huomattavasti valvonnan osalta HolTL:n mukaisesta edunvalvonnasta, joten eroavaisuus myös esteellisyyssäännöksissä olisi mahdollista. Voisi siis olla tarkoituksenmukaista pohtia EVVL:n esteellisyyssäännösten soveltamisalan rajaamista.

Ruotsissa esteellisyyssäännökset (17 §) ovat Suomen säännöksiin verrattuna suppeammat. Ruotsin säännös on hyvin selkeä, sillä se ei sisällä erillistä säännöstä eturistiriitaan perustuvasta esteellisyydestä. Ruotsissa esteellisyys voi syntyä valtuutetun ja seuraavien henkilöiden välille; valtuutettu itse, valtuutetun avio- tai avopuoliso, valtuutetun lapsi tai joku, jota valtuutettu edustaa. Esteellisyys syntyy, mikäli edellä lueteltu henkilö on valtuutetun vastapuolena oikeustoimessa tai heidän etunsa joutuvat muusta syystä ristiriitaan. Ruotsin mallin seuraaminen voisi olla yksi vaihtoehto esteellisyyssäännösten selkeyttämiseksi.

Edunvalvontavaltuutukseen liittyy olennaisena osana toimintakyvettömän henkilön suojaaminen. Mikäli valtuuttaja ei itse kykene päättämään asioistaan, on häntä suojeltava oikeudenloukkauksilta³⁴⁵. Esteellisyyssäännökset on mahdollista katsoa osaksi tätä valtuuttajan suojaamisen periaatetta, sillä niiden avulla pystytään estämään valtuuttajaan kohdistuvia väärinkäytöksiä. Toisaalta on huomattava, että tiukat esteellisyyssäännökset vaikuttavat negatiivisesti valtuuttajan itsemääräämisoikeuteen. On mahdollista, että valtuuttaja valtuutusta laatiessaan tiedostaa, että valtuutus tulee aiheuttamaan esteellisyyksiä. Valtuuttaja kuitenkin itse valitsee valtuutetun tehtävään, joten voidaan olettaa valtuuttajan luottavan valtuutettuun tehtävän hoitamisessa. Esimerkiksi valtuuttaja, joka on yrityksen osakkeenomistajana, voi tiedostaa jo valtuutusta laatiessaan, että valtuutetun nimeäminen tulee aiheuttamaan esteellisyystilanteita. Monelle on kuitenkin tärkeintä, että valtuutettu on luotettava henkilö, joka ymmärtää myös yrityksen asioista ja osaa hoitaa yritystä valtuuttajan edun mukaisesti. Esteellisyyssäännökset voivat osittain estää valtuuttajaa toteuttamasta tahtoaan. Esteellisyyssäännösten kaventaminen ja sen tuoma itsemääräämisoikeuden lisääminen, siirtäisi edunvalvontavaltuutusta lähemmäksi OikTL:n mukaista yksityisoikeudellista valtuutusta.

---

³⁴⁵ Antila 2007, s. 6.